

Anul VII nr. 2/2015

INFOSFERA

Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare

**Revistă cu prestigiu științific recunoscut de
Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor
și Certificatelor Universitare (CNATDCU)**

Direcția Generală de Informații a Apărării

CUPRINS

<i>Diplomația apărării, vector de promovare a intereselor și valorilor naționale</i>	3
Cristian-Victor CIȘMIGIU	
<i>Evoluția conceptului de putere – de la hard power la smart power.....</i>	9
Corina BUCUR	
<i>Psihologia de război – un nou domeniu al psihologiei militare</i>	15
Cristian DOBRE	
<i>Cultura de intelligence – subdomeniu al culturii de securitate</i>	25
Florin LIUȚĂ	
<i>Reevaluarea doctrinară și procedurală a selecției și pregătirii Forțelor pentru Operații Speciale din Armata României</i>	32
Marius-Dumitru CRĂCIUN	
<i>„Ingineria valorii” în managementul provocărilor Internetului în domeniul activității de informații strategice</i>	39
Ovidiu Ilie FRĂȚILĂ Monica RINGHEANU	
<i>Subversiunea prin media – componentă a războiului informațional</i>	46
Luminița CĂLEA	
<i>Utilizarea imaginilor aeriene și satelitare în aplicații practice</i>	53
Cătălin-Gabriel GHIORGIȚĂ	
<i>Comunicarea strategică – un concept vag</i>	64
Dragoș FLOREA	
<i>New Media ca instrument al războiului informațional</i>	69
Ciprian Florin GOTCĂ Dumitru Ionuț MOTORGA	
<i>Considerații privind agresiunile de tip cibernetic.....</i>	76
Iulia ANDON	

DIPLOMAȚIA APĂRĂRII, VECTOR DE PROMOVARE A INTERESELOR ȘI VALORILOR NAȚIONALE

*Cristian-Victor CIȘMIGIU**

Abstract

The last changes that occurred at the crossroads of the second and the third millennium have directly influenced world states, as well as the relations among them. This evolution has improved and diversified the whole diplomatic activity.

Due to certain theoretical and practical evolutions related to different aspects (sovereignty of states, globalization, security environment evolution, and the social, economic and financial dynamics) new approaches of diplomacy have been developed. Currently, the importance of defense diplomacy is a result of the growing role of military and military-political aspects in diplomatic negotiations.

This paper aims to present defense diplomacy as a border field having as a start point the interference between diplomacy aspects and national and foreign security. The ways and means through which defense diplomacy fulfills its role are varied and fully adaptable to social dynamics, risks and threats to a state at a particular moment.

Keywords: *Defense diplomacy, homeland security, national interests, national values*

Motto: *Diplomația este cel mai bun lucru la care s-a gândit până acum civilizația pentru a împiedica forța să guverneze relațiile dintre state.*

Jacques Victor Albert de Broglie,
om politic francez

Diplomația apărării și securitatea națională – interdependențe

Fundamental, nu există nicio diferență între logica internă a diplomației clasice și cea a diplomației apărării, ultima beneficiind doar de un set de instrumente suplimentare instituite în cadrul unui tip diferit de organizație. Conceptul de diplomație a apărării exprimă dezvoltarea coerentă, pe mai multe niveluri, a cooperării în domeniul militar și al securității interstatale, cu impact vizibil asupra unor componente precum consolidarea instituțiilor, edificarea

dialogului strategic și a schimburilor în domeniul informațiilor, promovarea stabilității prin cooperare și măsuri de creștere a încrederii și securității, întărirea controlului democratic civil, îmbunătățirea instruirii și pregătirii militare. Mai mult decât atât, diplomația apărării este parte intrinsecă a politicilor privind securitatea națională și, prin urmare, trebuie dezvoltată în strânsă coordonare cu politicile din domeniul relațiilor externe.

Conceptul de *diplomație a apărării* a fost preluat după anul 2000, însușit gradual,

**Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

teoretizat și aplicat în plan conceptual, dar și acțional la nivelul organismului militar românesc și, ulterior, utilizată și de către celelalte instituții implicate în asigurarea securității naționale. Pornind de la o serie de realități naționale, precum și pe fondul ideatic generat de apartenența României la Alianța Nord-Atlantică (2004) și la Uniunea Europeană (2007), a fost cristalizată o accepțiune prin care diplomația apărării reprezintă *totalitatea acțiunilor desfășurate de un guvern și de personalul implicat de acesta, menite să diminueze climatul de tensiune sau de ostilitate, să implementeze noi măsuri de creștere a încrederii între state, să contribuie la dezvoltarea relațiilor de colaborare și cooperare între armate și să asigure condițiile de creare sau de funcționare a alianțelor și coalitiilor*¹.

La confluența secolelor XX și XXI își face simțită prezența, tot mai mult, în texte juridice, dezbateri politice și discursuri academice, sintagma *interese de securitate națională*. Aceasta a fost, în general, utilizată atât cu referire la problemele de ordin internațional, cât și la cele de ordin intern.

Argumentul necesității asigurării intereselor de securitate națională induce un caracter bipolar, din această perspectivă, mediului internațional actual. Registrul exemplificărilor în acest sens este unul extrem de bogat și de divers: astfel, sunt state care își concertează eforturile pentru instaurarea și consolidarea păcii, în timp ce altele generează acte de agresiune sau războaie; unele state își întăresc granițele, ajungând chiar la autoizolare, pe când altele recurg la consolidarea relațiilor de cooperare cu vecinii.

Tot în contextul invocării intereselor de securitate națională, având forme, nuanțe și sensuri uneori chiar diametral opuse, în funcție de dinamica mediului politic intern sau extern, sunt state care aderă sau renunță la parteneriate, coalitii ori alianțe sau luptă împotriva unor foști aliați, în timp ce alte state își stabilesc obiective

de politică internă și strategii de dezvoltare, lansează reforme economice, militare, juridice, sociale etc.

Aceste exemple evidențiază faptul că **simplitatea aparentă a sintagmei în sine ascunde un conținut complex și ambiguu, rezultat în urma unei multitudini de concepții și teorii, care variază semnificativ în timp și spațiu, în strictă interdependență cu evenimentele și circumstanțele istorice, sociale și politice, cu ambițiile statale, cu natura regimurilor și a elitelor aflate la guvernare, cu ideologiile dominante în interior și cu politica internațională.**

Așa cum am arătat, diplomația apărării este parte componentă a diplomației unui stat. În consecință, unul dintre principalele obiective ale diplomației apărării îl reprezintă promovarea intereselor, valorilor și obiectivelor naționale care, prin importanța lor vitală, dau dimensiunea stării de securitate a statului respectiv.

Dat fiind faptul că în cadrul relațiilor internaționale tendințele majore sunt date de extinderea democrației și cooperarea instituționalizată, pentru România este esențială prezervarea valorilor² și promovarea intereselor de securitate națională³ prin mijloace pașnice, politice, diplomatice, economice și culturale, diplomației apărării revenindu-i un rol important în acest sens.

Căile, mijloacele și modalitățile prin care diplomația română a apărării își îndeplinește rolul sunt diverse și își schimbă forma și conținutul de la caz la caz, urmând un proces evolutiv în funcție de dinamica și vulnerabilitățile societății, precum și de riscurile și amenințările la adresa acesteia.

Pornind de la esența valorilor și intereselor de securitate națională, evidențiem, fără pretenția de a fi exhaustivi, acele obiective naționale de securitate ale României⁴, la a căror îndeplinire diplomația apărării poate contribui:

- asigurarea unui climat de pace, de stabilitate și securitate în vecinătatea României;

- constituirea unei capacități de asigurare armată necesară atât garantării intereselor naționale, cât și respectării obligațiilor internaționale ce decurg din apartenența României la NATO și UE;
- creșterea influenței internaționale a NATO și UE, în paralel cu intensificarea cooperării dintre ele, ca și a celei dintre SUA și aliații europeni;
- asigurarea securității energetice, precum și asigurarea securității cibernetice.

În acest context, principalele direcții și căi de acțiune⁵ la care diplomația română a apărării este chemată să își articuleze efortul principal sunt următoarele:

- participarea activă la înfăptuirea securității internaționale;
- construcția identității europene și euroatlantice a României;
- securitatea și stabilitatea regională în contextul unei noi paradigme;
- asumarea rolului de vector dinamic al securității în regiunea Mării Negre;
- abordarea cuprinzătoare și adecvată a problematicii securității interne;
- buna guvernare – instrument esențial în construcția securității naționale;
- economia competitivă și performantă – pilon al securității naționale;
- transformarea instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale;
- dezvoltarea și protecția activă a infrastructurii strategice.

Derivă de aici o serie de **direcții secundare de acțiune**, proprii diplomației apărării, precum:

- prevenirea surprizei diplomatice, economice, tehnologice și militare;
- reconfigurarea activităților destinate prevenirii conflictelor încă din timp de pace;
- asigurarea unui climat de pace, de stabilitate și securitate în vecinătatea României;
- cultivarea încrederii reciproce la nivelurile politic și militar;
- asigurarea unei capacități de apărare armată necesară atât garantării intereselor

naționale, cât și respectării obligațiilor internaționale ce ne revin în urma apartenenței la NATO și UE;

- participarea la negocierile diplomatice pentru prevenirea crizelor, a conflictelor, ca și la celelalte negocieri până la finalizarea deplină a situației pre și post conflictuale;
- aplicarea principiilor dreptului internațional și umanitar în toate acțiunile militare;
- dezvoltarea capacităților naționale de gestionare a crizelor interne și internaționale;
- dezvoltarea de programe de cooperare în domeniul educației și pregătirii civililor și militarilor;
- promovarea măsurilor de neproliferare a armelor convenționale, a armelor de nimicire în masă, a tehnologiilor nucleare, ca și a tehnologiilor duale.

Acoperind o paletă extinsă de modalități de acțiune, prin intermediul diplomației apărării este astfel pusă în aplicare o gamă diversă de activități, pornind de la cele de natură conceptuală și managerială și terminând cu cele care au un pronunțat caracter practic-aplicativ.

Prezentăm, în continuare, câteva dintre acestea:

- **activitățile de cooperare organizate și desfășurate sub egida NATO/UE** și cele convenite cu partenerii externi, pentru care există documente semnate: planuri bilaterale de cooperare, planuri de cooperare tehnică, programul de lucru al parteneriatului, exerciții și pregătire în comun, cursuri cuprinse în planuri, programele de instruire pentru perfecționarea pregătirii personalului;
- **activitățile de cooperare regională;**
- **activitățile de verificare și control armamente,** precum și alte activități convenite prin planuri, programe, acorduri de cooperare, înțelegeri sau alte documente pentru care există acordul scris al partenerilor externi;

- **schimburile de experiență** pe subiecte, în conformitate cu programele de interes reciproc stabilite;
- **planificarea multianuală a resurselor de apărare**, managementul carierei militare, planificarea pentru situații de urgență, schimburi de informații în diferite domenii de interes comun etc.;
- **încheierea de acorduri internaționale** în domenii precum: cooperarea militară; protecția informațiilor; geografie, geodezie și hidrografie; medicina militară; învățământul militar; istoria militară; pregătirea militară; instruirea trupelor; detașarea unor consilieri pentru Forțele Armate române; logistică etc.
- **pregătirea civililor în domeniul apărării**: cursuri pentru civili, schimburi de experiență, ateliere de lucru etc.;
- **activitățile academice**, cum ar fi afiliere între instituții, vizite ale directorilor de colegii militare, ateliere de lucru sau seminarii, distribuirea de studii sau reviste etc.;
- **programele educaționale militare**, dezvoltate la nivel național sau în facilități militare comune;
- **pregătirea militară** organizată pentru personalul străin;
- **asistența asigurată în procesele de reformă**, pe termen scurt sau permanent, de către trupe mixte militare și civile;
- **programele de schimb de personal** militar și civil, acreditarea de consilieri pe lângă organele militare de decizie;
- **vizitele la nivel înalt**, schimburi de subunități (nave, aeronave, unități de valoare mică);
- **exercițiile comune de pregătire**, inclusiv cele de gestionare a crizelor, de stat major pe hartă și cu trupe în teren;
- **măsurile de creștere a încrederii la nivel militar** și sprijin în domeniul controlului armamentelor, conversia apărării și dezvoltarea strategiilor de prevenire a conflictelor.

Obiective și direcții de acțiune ale diplomației apărării

În actualul context internațional, caracterizat de tendințe multipolare, marcat de efectele crizei economice și financiare și de diversificarea riscurilor la adresa securității statelor, considerăm că **diplomația apărării poate deveni una dintre componentele cele mai active pentru transpunerea în practică a obiectivelor politicii externe ale României.**

Politica externă trebuie corelată în materie de obiective și priorități cu politica de securitate și apărare. O viziune strategică integrată de politică externă și securitate va înlesni crearea de capacități suplimentare pentru demersuri externe purtătoare de beneficii politice și/sau economice, al căror succes depinde de coordonarea între instituțiile cheie din sistemul de securitate națională. Astfel, se cuvin menționate, în continuare, câteva dintre cele mai semnificative **obiective ale diplomației apărării** pentru următorii ani:

- creșterea și consolidarea profilului României în Uniunea Europeană și NATO, și valorificarea cu mai mare eficacitate a beneficiilor care decurg din statutul României de membru al celor două structuri;
- consolidarea Parteneriatului Strategic pentru secolul XXI cu Statele Unite ale Americii;
- continuarea eforturilor de promovare și susținere a aspirațiilor de integrare europeană ale Republicii Moldova;
- promovarea activă a obiectivului de transformare a vecinătății României atât în Balcanii de Vest, dar mai ales în Vecinătatea Estică, într-o zonă democratică de prosperitate, securitate și predictibilitate, necesară pentru asigurarea securității naționale în sensul său cel mai larg.

Diplomația apărării, în cadrul diplomației generale a statului, va urmări permanent proiectarea imaginii României în lume ca stat cu o democrație consolidată, cu instituții solide

și funcționale, care respectă pe deplin normele și valorile democratice. În acest context, se pot distinge câteva dintre acțiunile mai importante care vor fi avute în atenție:

- promovarea consolidării relevanței Articolului 5 al Tratatului de la Washington și apărării colective, ca principiu esențial al funcționării Alianței;
- continuarea sprijinului pentru dezvoltarea sistemului NATO de apărare antirachetă, ca misiune importantă a Alianței, pe baza principiului indivizibilității securității Alianților, a principiului solidarității și a principiului asigurării protecției întregului teritoriu, a forțelor și populațiilor Alianților;
- asumarea unor inițiative de tipul *smart defense*, care să faciliteze întărirea capacităților militare ale Alianței, în actualul context de restricții financiare;
- susținerea implementării reformei parteneriatelor Alianței, acordând atenție crescută partenerilor din Caucazul de Sud și Asia Centrală, dar și consolidării parteneriatului NATO-UE;
- acordarea unui rol sporit în cadrul NATO problematicii securității energetice, complementar cu eforturile în domeniu de la nivelul UE;
- implicarea activă a României, conform intereselor sale strategice, în dezbaterile privind identificarea unei soluții la blocajul actual în aplicarea Tratatului CFE.
- dezvoltarea parteneriatului Strategic cu SUA - dimensiune transatlantică a politicii externe românești și cel mai important parteneriat de anvergură globală al României;
- continuarea procesului de consolidare durabilă a relației bilaterale cu Republica Moldova, pe baza Parteneriatului bilateral, cu valorizarea caracterului special al originii, limbii, culturii, istoriei

comune, concomitent cu susținerea activă a stabilizării și reformării democratice profunde, precum și a aspirațiilor europene ale acesteia;

- fructificarea parteneriatelor României în plan bilateral și multilateral, precum și a altor relații de importanță strategică (Germania, Franța, Italia, Spania, Marea Britanie, Polonia, Turcia și Canada);
- intensificarea implicării pozitive și active atât în plan bilateral, dar și prin proiecte cu vocație europeană și regională, în Balcanii de Vest (prin susținerea, în cadrul UE și prin expertiză acordată în plan bilateral, a perspectivei europene a statelor din această regiune) și, cu precădere, în Vecinătatea Estică – zona extinsă a Mării Negre, în Caucazul de Sud și Asia Centrală;
- valorizarea la maximum a relațiilor cu statele vecine (Ungaria, Bulgaria, Serbia și Ucraina);
- valorizarea relațiilor cu Israel și statele arabe, urmărindu-se promovarea intereselor specifice în formularea pozițiilor UE în ceea ce privește situația din Siria sau dosarul nuclear iranian.

Promovarea unei diplomații a apărării active, orientate spre rezultate, a devenit unul dintre criteriile obligatorii pentru realizarea unei politici de apărare eficiente.

Crizele majore din ultima vreme, economico-financiare și militare, au demonstrat necesitatea intensificării cooperării și identificării de soluții comune de combatere a efectelor acestora.

Concluzii

În cadrul amplu al diplomației statului român, **diplomația apărării îndeplinește un rol esențial în definirea arhitecturii sistemului de apărare împotriva amenințărilor la adresa securității naționale și, totodată, se constituie într-o verigă importantă a sistemului de planificare și implementare a politicii de securitate.**

Direcțiile majore de acțiune ale diplomației apărării, subînscrise efortului național de realizare a obiectivelor de securitate națională, au fost preponderent orientate spre fundamentarea unor decizii politico-militare menite să soluționeze situații conflictuale, în mod special în zona de proximitate a țării noastre, să conducă la promovarea bunei vecinătăți și a cooperării regionale, la promovarea intereselor și apărării valorilor naționale în cadrul organismelor internaționale din care România face parte, la susținerea alianțelor și parteneriatelor strategice, precum și la valorificarea și adaptarea politicilor NATO și UE, în scopul dezvoltării relațiilor bi și multilaterale ale țării noastre cu state din diverse zone de interes ale lumii.

Diplomația apărării este și va rămâne un senzor menit să anticipeze schimbările și tendințele de evoluție ale mediului de securitate, să genereze soluții și politici sectoriale eficiente în plan extern ale instituțiilor statului român implicate în asigurarea securității naționale, un instrument capabil să contribuie la asigurarea stării de normalitate democratică la care aspiră societatea.

Nu în ultimul rând, se poate aprecia că diplomația apărării va continua să reprezinte

un factor integrator, de sinteză, prin care vor putea fi armonizate decizii, planuri și măsuri de către instituțiile statului cu responsabilități în domeniul securității naționale, menite să prevină și să contracareze eficient riscurile și amenințările ce pun în pericol valorile și interesele naționale, precum și valorile care dau identitate și unitate construcției europene.

Bibliografie:

1. ***, *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007.
2. ***, *Strategia Națională de Apărare*, București, 2010;
3. DETOT, Mitică, gl. bg. (r), ANGHEL, Filip, col. (r), ILIE, Nicolae gl. bg. (r), *Diplomația română a apărării, un secol și jumătate sub zodia Minervei. Scurt istoric*, Editura MEDRO, 2007.
4. FRUNZETI, Teodor, gl. lt. prof. univ. dr., *Curs de Diplomația Apărării*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2011.
5. MALIȚA, Mircea, *Diplomația. Școli și Instituții*, Ediția I - 1970, Ediția a II-a - 1975, Editura Didactică și Pedagogică, București.
6. MEDAR, Sergiu, gl. (r) dr. ing., *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007.

¹ Sergiu Medar, gl. (r) dr. ing., *Diplomația apărării*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2007, pp. 3-4.

² Conform Strategiei Naționale de Apărare, România împărtășește aceleași valori ca și celelalte state membre ale NATO și UE: demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățeanului, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea, pluralismul politic, proprietatea privată.

³ Conform Strategiei Naționale de Apărare, interesele naționale sunt acele nevoi și aspirații esențiale pentru afirmarea identității și valorilor naționale, existența statului și asigurarea funcțiilor sale fundamentale. Interesele naționale sunt caracterul național al statului, suveranitatea și independența, unitatea și indivizibilitatea sa, forma republicană de guvernământ, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială – româna.

⁴ *Strategia Națională de Apărare*, București, 2010, pp. 8-9.

⁵ *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 19.

EVOLUȚIA CONCEPTULUI DE PUTERE – DE LA HARD POWER LA SMART POWER

Corina BUCUR*

Abstract

Power, remains essential in a world that tries to ensure it's independency, in a world in which non-state actors want to return to violence. In interstate relation, power is represented by hard power, the ability of using coercive techniques in order to determine a specific manner of action. Later analyst, Joseph Nye, introduced the soft power and the smart power terms. Smart power confirms the reality, by increasing the propensity of using simultaneously, nuanced and different forms of power.

This study aims to be a brief presentation of the main concept regarding to power: hard power, soft power, smart power.

Keywords: power, hard power, soft power, smart power.

Motto: *Pe lângă puterea hard și puterea soft, există o nouă dimensiune a puterii naționale care le aduce împreună pe celelalte două menționate anterior sub conceptul de putere smart. Joseph NYE, Puterea soft – mijloacele succesului în lumea politică, 2004*

Despre conceptul de putere

Termenul de putere descrie o națiune sau capacitatea unui organism politic de a utiliza stimulente economice sau forța militară pentru a influența comportamentul celorlalți actori.

Caracterul de perenitate al puterii este o constantă evidențiată în timp de diferite școli de gândire. Geopoliticianul brazilian Jose Nivaldo susține că *puterea este singura manieră eficientă cunoscută de către societate, capabilă să-i asigure supraviețuirea și perpetuarea. Într-o societate concurențială, puterea reprezintă încununarea altor două mari aspirații ale ființei umane: prestigiul și bogăția. Acestea, împreună cu puterea, sunt de nedespărțit, astfel că, unde se află una dintre ele, inevitabil va apărea și cealaltă*¹.

În 1513, Niccolo Machiavelli² sublinia că nivelul maxim de putere poate fi atins doar prin utilizarea metodei *scopul scuză mijloacele*. Secretarul florentin a promovat, totodată, și ideea potrivit căreia *suveranul nu trebuie să fie preocupat de realizarea binelui comun* (Aristotel -

Politica) și nici să se aplece în slujba lui Dumnezeu și a Bisericii (cum pretindea Sfântul Augustin), ci trebuie să știe să-și utilizeze forța, pentru a-și stabili puterea și păstra aparențele.

Dicționarele, enciclopediile, precum și alte lucrări de referință nu definesc concret noțiunile de *putere, mare putere și superputere*. Alte lucrări explică termenii din punct de vedere sistemic, oferind o analiză a puterii ca fenomen social, care reprezintă capacitatea unei entități de a direcționa decizia prin utilizarea diverselor mijloace de persuasiune, dar și de constrângere³. Astfel, puterea este exprimată printr-o relație asimetrică de tip binom (*conducere-supunere ori/și dominare-subordonare*) între factorii la nivelul cărora se manifestă.

În relațiile interstatale, puterea este utilizată⁴ direct, pentru a determina o schimbare în comportamentul competitorului⁵, și indirect, prin utilizarea atracției culturale și instituționale a unui actor asupra celorlalți, pentru determinarea unei schimbări în comportamentul acestora din urmă.

*Analist expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.



Statutul de *mare putere* a fost menținut de-a lungul timpului, în special prin cuceriri teritoriale, iar în zilele noastre, prin dominația economică, ideologică și militară, iar uneori, printr-o combinație a acestora.

Puterea a fost raportată dintotdeauna la *capacitatea de a purta un război*, așadar la *hard power*, aceasta fiind, în mare parte și o reflectare a puterii economice⁶.

Elementele de noutate sunt reprezentate de faptul că manifestările de putere de tip *hard power* nu mai presupun doar utilizarea mijloacelor militare, ci și a intervențiilor non-militare, care sunt mult mai eficiente, precum *arma energetică* și *amenințările hibride*.

În acest sens, analistul american Jeffrey Pfeffer susține că *totul are un preț*, iar în cazul puterii *acest fapt este cu atât mai adevărat*. Pfeffer prezintă puterea ca fiind abilitatea de a modifica comportamentul publicului țintă pentru a obține efectul planificat prin constrângere – *hard power*, influență și atracție – *soft power* și o combinație inteligentă dintre cele două (hard și soft) – *smart power*⁷.

Hard power – puterea dură

Thomas Hobbes⁸, în lucrarea *Leviathan*, extinde semnificația puterii prin adăugarea abilității de a controla atât forțele armate, cât și pe cele economice și financiare, în timp ce gânditori contemporani ai școlii realiste oferă descrieri ale puterii statale în termeni de *hard power*. Hans Morgenthau evidențiază utilizarea forței coercitive în descrierea puterii politice astfel: *În politicile internaționale, forța militară percepută ca o potențială amenințare este elementul cel mai important de reprezentare a puterii politice a unei națiuni*⁹.

Hard power este definit în domeniul relațiilor internaționale de către Joseph Nye ca fiind *abilitatea de a utiliza tehnici coercitive în politica economică și militară, pentru a-i determina pe ceilalți să se supună voinței tale*¹⁰.

Analistul american Ernest Wilson descrie fenomenul ca fiind *capacitatea de a constrânge un alt actor pentru a răspunde conform obiectivelor planificate*¹¹.

Hurt Campbell și Michael O'Hanlon, autori ai lucrării *Hard Power. Noi politici de securitate națională* au realizat strategii prin care definesc



puterea ca fiind *aplicarea forței militare pentru satisfacerea obiectivelor de politică națională, reprezentată prin desfășurări de trupe terestre, navale, active și muniții de precizie, special concepute pentru a securiza un obiectiv vital de importanță națională*¹².

Strategiile de *hard power* includ o gamă largă de măsuri orientate spre constrângerea altor entități, prin amenințarea cu un atac militar sau aplicarea unui embargo economic, dar și utilizarea de promisiuni pentru protecția militară sau reducerea barierelor comerciale.

Puterea de tip *hard power* se materializează prin intervenție militară, care presupune folosirea puterii militare pentru atingerea obiectivelor politice. Secolul al XX-lea are o mulțime de exemple: 1900 – intervenția a opt puteri occidentale pentru a înfrânge revolta forțelor xenofobe și anticreștine chineze (*răscoala boxerilor*); 1939 – invazia Poloniei de către Germania și declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial; 1979 – invazia Afganistanului de către Uniunea Sovietică pentru a sprijini guvernul marxist de la Kabul; 2003 – invazia Irakului de către SUA pentru a neutraliza capacitățile militare ale regimului dictatorial al lui Saddam Hussein¹³.

Cu toate acestea, forța militară nu este singura măsură coercitivă aflată în arsenalul unui stat. Aplicarea presiunii economice poate fi utilizată în scopuri similare. Embargourile comerciale asupra unor state precum Cuba, Iran, Irak, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, sunt forme prin care este exercitată puterea de acest tip. Sancțiunile împotriva Iranului au fost lansate ca răspuns la programul nuclear iranian și pretinsa finanțare a unor organizații ca *Hezbollah*, *Hamas*, *Jihadul Islamic Palestinian*, precum și pentru a împiedica Teheranul să se angajeze într-o activitate ostilă¹⁴.

Amenințarea, fie ea militară sau economică, funcționează ca un exercițiu de *hard power*. Această strategie este descrisă de George Alexander, ca făcând referire la *diplomația coercitivă*, care implică o cerere adresată unui adversar și o amenințare cu pedeapsă în caz de neîndeplinire a acesteia¹⁵.

Istoria omenirii a fost dominată de utilizarea forței care s-a concretizat în conflicte de diferite intensități de tip *hard power*. Relevante în acest sens sunt aprecierile analistului francez Encel Frederic, conform cărora: *Puterea oferă*

influență asupra celorlalți (...). În momentul în care identificăm câmpul relațiilor internaționale drept o arenă, presupunem implicit că statele acționează precum niște prădători (...), iar când împrejurările devin favorabile, în raporturile de forță, acestea profită de conjuncturile create pentru a-și crește puterea¹⁶.

În prezent, *hard power* nu mai este definită în sens clasic. De exemplu, în actualul context de securitate, putem vorbi despre *hard power*, făcând referire și la capacitatea unui stat de a utiliza arma cibernetică pentru a neutraliza adversarul prin atacuri asupra infrastructurilor critice și de comunicații ale unui stat.

Soft power – puterea blândă

Conceptul de *soft power* a fost lansat de Joseph Nye, într-un articol publicat în 1990, în *Foreign Policy*, și ulterior dezvoltat, în 2004, în lucrarea *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, unde descrie capacitatea de a convinge alte entități să facă ceea ce dorește comanditarul, fără a folosi forța militară. Conform lui Nye, *soft power* răspunde *elementelor de influență, nici violente, nici coercitive¹⁷*, iar în cazul unei țări depinde în mare măsură de trei elemente de bază: cultura (aspecte prin care este atractivă pentru alții), valorile politice (pe plan intern și extern) și politica externă (pe care alții o consideră legitimă și deținătoare de autoritate morală).

Reține atenția următoarea remarcă a lui Nye: *O țară poate obține ceea ce dorește prin politica externă atunci când alte state îi admiră valorile și doresc să-i urmeze exemplul, aspiră la nivelul său de prosperitate, deschidere și dorește cu tot dinadinsul să o urmeze. În acest sens, este importantă stabilirea unei agende pentru atragerea celorlalți în politica lumii și nu numai schimbarea prin amenințarea cu forța militară sau sancțiuni economice¹⁸.*

Soft power presupune deci, atracție, persuasiune, folosirea cu prioritate a diplomației publice.

Exemplul cel mai evident, de utilizare a *soft power*, sunt Statele Unite ale Americii. Astfel, analistul francez Frederich Encel a afirmat despre capacitatea extraordinară de atracție a Statelor Unite, în special după cel de-al Doilea Război Mondial, că *cea mai consumată băutură*

din lume la ora actuală este Coca-Cola, limba cea mai utilizată este engleza, cele mai vizionate filme sunt produse de Hollywood, iar cele mai prestigioase universități se află în Statele Unite¹⁹ etc.

Ideea care transpare din cele relatate este aceea că valorile spirituale, respectiv cultura, valorile ideologice, simbolurile naționale (artă, literatură, religie, știință și sport) pot da unui stat mai multă putere decât forța militară.

Potrivit adepților conceptului, *soft power* aduce mai multe beneficii statelor care o folosesc, decât celor care utilizează, cu preponderență, *hard power*. Un exemplu concludent este cel al Chinei comuniste, al cărei prestigiu internațional a crescut datorită gestionării imaginii generate de reușitele unor acțiuni tip eveniment, precum: Jocurile Olimpice din vara anului 2008, Expoziția Universală de la Shanghai 2010, atribuirea premiului Nobel pentru literatură scriitorului Mo Yan în 2012, înființarea Institutelor Confucius, care au ca scop promovarea culturii chineze în lume, extinderea transmisiunilor radio și de televiziune.

Federația Rusă își dezvoltă *soft power* prin investiții în diplomația publică. Termenul a fost utilizat pentru prima dată într-un document oficial, în 2010, într-un act adițional la Concepția Națională de Politică Externă. Atunci, termenul nu a fost definit, dar a fost descris ca fiind legat de diplomația culturală.

În 2013, termenul a fost definit ca un *set de instrumente utilizate pentru atingerea obiectivelor de politică externă și care se bazează pe potențialul societății civile informaționale, culturale și alte metode și tehnologii alternative, specifice diplomației tradiționale²⁰*. Astfel că, în 2007, președintele Vladimir Putin a fost numit *Omul Anului*, în timp ce în 2013, revista *Forbes* îl situa pe primul loc în topul celor mai puternice personalități²¹.

Smart power - puterea inteligentă

Smart power se referă la combinația de *hard power* cu strategiile soft. Încă din 2004, analistul american Suzanne Nossel a încercat



într-un articol din Foreign Affairs²², o teoretizare a conceptului de *smart power*, ca alternativă la politica militarizată a președintelui Bush.

Joseph Nye a fost primul care a dat o definiție clară a *smart power*: *aceasta nu este nici hard nici soft, ci le cuprinde pe amândouă*, iar abordarea provocărilor globale se va face prin utilizarea instrumentelor de putere și influență.

Acesta, însă, a intrat în atenția guvernanților în 2008, cu ocazia instalării lui Barack Obama ca președinte. Secretarul de stat Hillary Clinton declara sugestiv: *America nu poate să rezolve problemele cele mai presante de una singură, iar lumea nu poate să le rezolve fără America. Trebuie să folosim ceea ce se numește smart power, reprezentată, de toate instrumentele de care dispunem*²³. Centrul de Studii Internaționale Strategice din SUA definește conceptul ca fiind *o abordare care subliniază importanța unei armate puternice, ce presupune investiții în alianțe, parteneriate, instituții și modalități de extindere a influenței, timp în care oferă legitimitate pentru acțiunile întreprinse*²⁴.

Concluzii

Puterea este un fenomen social, dezvoltat în școala realistă a relațiilor internaționale. Acesta se înscrie cu precădere în registrul uman, considerat ca fiind dominația unei structuri geopolitice asupra alteia.

Întreaga evoluție a societății umane a fost marcată de manifestări ale *hard power*, coercitive, militare, în dauna celei soft.

Puterea are o importanță crucială într-o lume în care statele încearcă să-și asigure independența, iar actorii non-statali doresc să se întoarcă la violență. *Soft power* este cea care va ajuta la prevenirea acțiunilor de recrutare, de către teroriști, de noi membri și la rezolvarea problemelor globale critice care necesită o cooperare multilaterală între state.

Mutațiile geopolitice, de pe scena internațională, produse odată cu sfârșitul Războiului Rece, multiplicarea actorilor non-statali, diminuarea atribuțiilor statului, fragmentarea teritorială și efectul global al mass-mediei au generat trecerea de la *hard power* la *soft power*.

Smart power confirmă realitatea prezentului, tendința și predilecția tot mai accentuate spre utilizarea nuanțată și simultană a *hard power*, concretizată în forța militară și *soft power*, influențarea prin cultură, programe educaționale, proiecte de diplomatie publică etc.

Utilizarea combinată a formelor puterii definesc *smart power*.

Bibliografie:

1. BUSH, George W., *Remarci ale președintelui*, presa Casei Albe, Washington DC, 2003, www.state.gov
2. PEEFER, Jeffry, *Puterea. De ce unii reușesc să o obțină, iar alții nu*, Editura Polirom, Iași, 2011, p.161.

3. CAHN, Steven, *Classics of Modern Political Theory: Machiavelli*, New York Oxford University Press, 1997, p. 22.
4. DOLINSKIY, Alexey, *How Moscow understands soft power*, disponibil pe site-ul www.russia-direct.org/analysis/how-moscow-understands-soft-power
5. CAMPBELL, Hurt, O'HANLON Michael, *Hard Power: The New Politics of National Security*, New York, Basic Books, 2006, p. 7.
6. ENCEL, Frederich, *Orizonturi geopolitice*, Editura Cartier, Chișinău, 2011, p. 10.
7. GEORGE, Alexander, *Diplomație coercitivă. Utilizarea forței. Putere militară și politică internațională*, Editura Art, 2004, p. 70.
8. HOBBS, Thomas, *Leviathan*, 1651.
9. IONESCU, Mihail, *După hegemonie*, Editura Scripta, București, 1993, p. 13.
10. KAPLAN, Robert, *Kissinger, Meternich, and Realism*, 1999, vol. 283, nr. 6, pp. 73-82, disponibil la <http://www.theatlantic.com/issues/99jun/9906kissinger.htm>
11. KATZMAN, Kenneth, *Sancțiuni pentru Iran*, Raportul CRS din 2008, disponibil pe site-ul <http://www.fas.org/spg/crs/row/RS20871.pdf>
12. MACHIAVELLI, Niccolo, *Principele*, Editura Antet, republicată la Editura Cărți, 2013.
13. MORGENTHAU, Hans, *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*, New York: Alfred A. Knoff, 1950.
14. NEGUȚ, Silviu, *Geopolitica. Universul puterii*, Editura Meteor Press, București, 2008, pp. 43-59.
15. NIVALDO, Jose, *Machiavelli. Puterea. Istorie și marketing*, Editura Economică, București, 2001, p. 24.
16. NYE, Joseph, *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalisation*, London, New York, Routledge, 2004.
17. NYE, Joseph, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, 2004.
18. WILSON, Ernest, *Hard Power; Soft Power; Smart Power*, Analele Academiei Americane de Științe Politice și Sociale, 616, 2008, pp. 110-124, disponibil pe site-ul <http://ann.sagepub.com/cgi/reprint/616/1/110>.
19. Articolul *Cum președintele Putin a devenit cel mai puternic de pe pământ*, în *Business insider*, disponibil pe site-ul <http://www.businessinsider.com/vladimir-putin-great-year-2013-12>
20. SHANKER, Tom, *Defence Secretary Urges More Spending for US. Diplomacy*, New York Times, 27 noiembrie 2007.
21. ***, *Mică enciclopedie de politologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 373.

¹ Jose Nivaldo, *Machiavelli. Puterea. Istorie și marketing*, Editura Economică, București, 2001, p. 24.

² Niccolo Machiavelli, *Principele*, Editura Antet, republicată la Editura Cărți, 2013.

³ *Mică enciclopedie de politologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 373.

⁴ Mihail Ionescu, *După hegemonie*, Editura Scripta, București, 1993, p. 13.

⁵ Acest lucru semnifică utilizarea forței militare, în principiu, pentru a impune voința proprie asupra competitorului/inamicului.

⁶ Silviu Neguț, *Geopolitica. Universul puterii*, Editura Meteor Press, București, 2008, pp.43-59.

⁷ Jeffry Peefer, *Puterea. De ce unii reușesc să o obțină, iar alții nu*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 161.

⁸ Filozof englez din secolul al XVII-lea, fondator al filozofiei statale moderne, autor al lucrării *Leviathan*, 1651.

⁹ Hans Morgenthau, *Politics Among Nations. The Struggle for Power and Peace*, New York: Alfred A. Knoff, 1950.

¹⁰ Joseph Nye, *Power in the Global Information Age: From Realism to Globalisation*, London, New York, Routledge, 2004.

¹¹ Ernest Wilson, *Hard Power; Soft Power; Smart Power*, Analele Academiei Americane de Științe Politice și Sociale, 616, 2008, pp. 110-124, disponibil pe site-ul <http://ann.sagepub.com/cgi/reprint/616/1/110>.

¹² Hurt Campbell, Michael O'Hanlon, *Hard Power: The New Politics of National Security*, New York Basic Books, 2006, p. 7.

¹³ George W. Bush, *Remarci ale președintelui*, presa Casei Albe, Washington DC, 2003, disponibil pe site-ul <http://web.archive.org/web/20030417172355/http://www.state.gov/p/nea/rls/18934.htm>.

¹⁴ Kenneth Katzman, *Sancțiuni pentru Iran*, Raportul CRS din 2008, disponibil pe site-ul <http://www.fas.org/spg/crs/row/RS20871.pdf>.

¹⁵ Alexander George, *Diplomație coercitivă. Utilizarea forței. Putere militară și politică internațională*, Editura Art, 2004, p. 70.

¹⁶ Frederich Encel, *Orizonturi geopolitice*, Editura Cartier, Chișinău, 2011, p. 106.

¹⁷ Joseph Nye, *Soft Power. The Means to Success in World Politics*, 2004.

¹⁸ *Idem*.

¹⁹ Frederich Encel, *op.cit.*, pp. 122-123.

²⁰ Alexey Dolinskiy, *Cum Moscova înțelege conceptul de soft power*, disponibil pe site-ul <http://russiadirect.foreignpolicy.com/content/how-moscow-understands-soft-power>.

²¹ „Cum președintele Putin a devenit cel mai puternic de pe pământ”, în *Business insider*, disponibil pe site-ul <http://www.businessinsider.com/vladimir-putin-great-year-2013-12>.

²² Susanne Nossel, *Smart Power*, Foreign Affairs, issue March-April, 2004, vol. 83, p. 2.

²³ Tom Shanker, *Defence Secretary Urges More Spending for US. Diplomacy*, New York Times, 27 noiembrie 2007.

²⁴ CSIS Commission on Smart Power. A smarter more secure America, 2012.

PSIHOLOGIA DE RĂZBOI – UN NOU DOMENIU AL PSIHOLOGIEI MILITARE

*Colonel dr. psih. Cristian DOBRE**

Abstract

The present article introduces in Romania the concept of „psychology in war”, as a distinct part of military psychology. Thereby we try to shape answers to a series of questions which aim to acknowledge the „psychology in war” as a distinct division of the psychology study in general and especially of military psychology. These questions refer to: What can be said about the psychology of war?, What is the psychology of war?, Which is its field of study?, What research methods uses the psychology of war?, Who are the targeted persons?, What kind of problems can it solve?, Which are the main concepts in the psychology of war?, What are the specific traits which separate the psychology of war from the military psychology?

Keywords: *psychology of war, war trauma, military morale, psychological resistance in fight, conflict management, killing/neutralising the enemy, psychological aggression, psychotherapy of war, etc.*

Ce se poate spune despre război?

Războiul, ca fenomen psihosocial, a fost valorizat în toate societățile, dovadă fiind faptul că în istoria fiecărei națiuni, războaiele și eroii lor ocupă un loc însemnat, ca adevărate pietre de temelie și repere ale respectivei entități.

Abordarea războiului poate fi realizată din multiple perspective: politică, economico-financiară, diplomatică, socială, militară, tehnico-științifică, religioasă, culturală, managerială, psihologică și așa mai departe. În cele ce urmează, vom aborda războiul privit prin prisma



*Psiholog în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

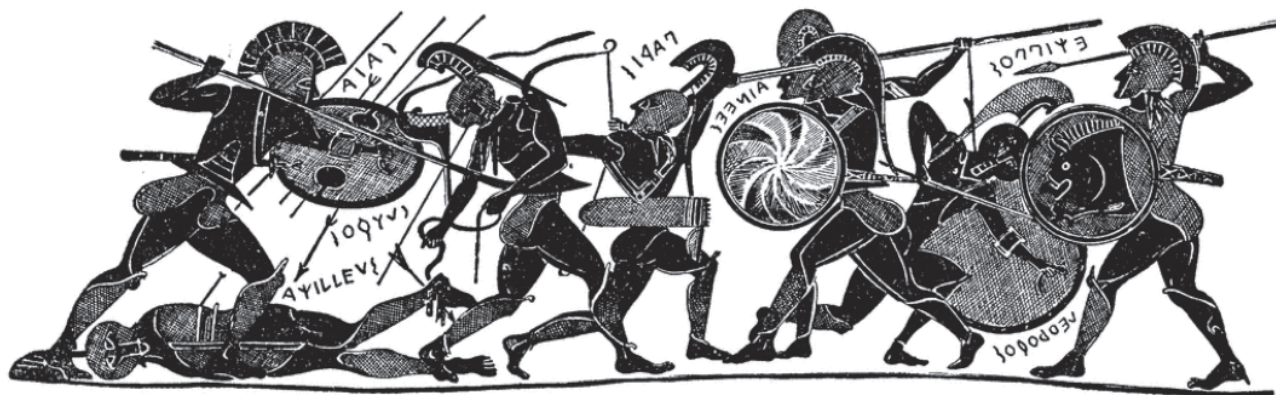
psihologiei, acest demers fiind justificat de faptul că, înainte de toate, el implică oameni, iar psihologia se ocupă de studierea științifică a ființei umane, chiar și în cele mai dramatice momente.

Astfel, cele mai justificate întrebări legate de război și de psihologie sunt următoarele: *Pentru ce se luptă oamenii?*, *Ce îi face pe oameni să se omoare între ei?*, *Poate ființa umană să elimine confruntarea de tip război?* *Este războiul bun sau rău?* *Care sunt costurile psihologice ale unui război?* *Psihologia va pune, astfel, la dispoziție propriul său răspuns la aceste întrebări și la multe altele, deși există și alte domenii ale cunoașterii, care pot oferi propria lor perspectivă.* Așadar, luând în considerare aceste întrebări mai sus enunțate, vom căuta să furnizăm o perspectivă psihologică asupra războiului, perspectivă ce reunește rezultatele unor cercetări ample, studii, opinii și observații empirice ce transcend generațiile... Ele sunt reunite în acest studiu și filtrate de mintea autorului.

Pentru ce se luptă oamenii? S-a demonstrat, prin metode istorice și arheologice, că oamenii au purtat războaie de la începuturile existenței lor, motivul principal al conflictelor reprezentându-l **accesul la resurse**. Resursele au diferit foarte mult de la eră la eră, dar acestea au fost o constantă a confruntărilor interumane. Deși păreau a fi limitate, Terra le-a oferit cu mare generozitate și în mod permanent. Resursele pot fi elemente de natură materială (sursele de hrană, apă, materii prime organice și anorganice, forța de muncă, teritoriul, piețele de desfacere etc.) sau elemente nemateriale, simbolice (capacitatea de a domina, exercitarea puterii, accesul la resurse mistice etc.).

Unele dintre resursele enumerate anterior pot fi considerate, în anumite circumstanțe, și „mijloace” de acces la alte resurse. Așa sunt, de exemplu, teritoriul, puterea de a domina, misticismul etc., care permit accesul la resursele de hrană, apă, materii prime, forță de muncă etc. Și războaiele duse în numele unui ideal, indiferent de acesta, au avut la bază tot accesul la resurse, controlul și stăpânirea acestora, în cele din urmă, deși majoritatea cărților de istorie continuă să pună accentul pe latura idealistă a diverselor confruntări militare.

Istoria a arătat că fizionomia războaielor a fost una extrem de dinamică, de la cele de apărare la cele de cucerire, duse de grupuri mai mici sau mai mari de oameni, cu mijloacele, tacticile și conceptele avute la dispoziție în respectiva eră istorică și cu distrugerii mai reduse ori masive. Războaiele au evoluat de la ciocnirile între mici entități umane primitive, de tip hoardă, trib ori gintă, la internaționalizarea unor conflicte, cu implicarea unor armate de milioane de persoane, care acționau pe multiple direcții pentru înfrângerea dușmanului. Totodată, conceptul de „victorie” s-a modificat și el foarte mult, de la acapararea resurselor entității opozante, însoțită de distrugerea nediscriminativă a întregii societăți rivale, incluzând copiii, femeile, bătrânii, bolnavii, combatanții și realizările sale culturale și religioase, la dominarea sa și exercitarea puterii ori influenței asupra acesteia, prin forme din ce în ce mai elaborate, pornind de la sclavie și până la conturarea unor sfere de influență geo-politică. Pentru cei ce se apărau, războiul a avut ca obiectiv protejarea resurselor deținute.



Ce îi face pe oameni să se omoare între ei? Dacă scopul războiului este reprezentat de accesul cât mai facil la resurse, întrebarea enunțată anterior pare a avea un răspuns ușor, dar, în realitate, lucrurile sunt mult mai complicate, cel puțin din următoarele considerente: nu toți membrii unei comunități sunt conștienți de limitarea resurselor strict necesare entității, nu toți sunt egali și nu toți au acces similar la aceleași resurse, cei ce cunosc resursele la dispoziție sunt, culmea, cei care beneficiază de cel mai facil acces la acestea și aflați în numărul cel mai mic (clasele sociale conducătoare), „cei numeroși” se mulțumesc, de regulă, cu mai puțin, motivațiile, nevoile, ambițiile și instinctul de supraviețuire fiind diferite la membrii unei comunități și așa mai departe. În acest context complex, clasele sociale conducătoare reușesc să-i mobilizeze pe cei mulți să lupte și să moară pentru ei, cu scopul de a-și extinde puterea de control asupra a noi resurse. Mijloacele utilizate cel mai frecvent pentru a-i mobiliza pe cei mulți sunt reprezentate de credința în divinitate, ideologie, politică, forța dictată de puterea legii, a tradițiilor și a cutumelor culturale, instinctele și nevoile primare (instinctul

de supraviețuire, nevoia de hrană, apă, securitate, asociere...), stratificarea societății, astfel încât cei puțini și puternici (de exemplu, monarhul) să se poată baza pe clase sociale subordonate, ce le sunt loiale (de exemplu, nobilii, liderii militari, negustorii bogați etc.), pentru a-i controla pe cei mulți, gata oricând de a se sacrifica ori de a fi sacrificați de cei puțini. Acest sistem ancestral se menține și astăzi, indiferent de societate, cu unele modificări legate de titulatura segmentelor sociale și a doctrinelor politice ale momentului. Așadar, oamenii participă la război deoarece sunt convinși ori constrânși de lideri să lupte în numele unei cauze, în baza unor tradiții, legi ori cutume religioase (pentru a duce „războiul sfânt”) sau laice (pentru democrație, pentru a se apăra, pentru a se elibera, pentru a câștiga ceva). Această cauză poate fi acceptată de societatea civilă, ca în cazul celui de-al Doilea Război Mondial, ori poate fi respinsă, ca în cazul reacției societății americane la războiul din Vietnam. Efectele acestei reacții asupra luptătorilor sunt diferite și dramatice.

Fiziologic, s-a demonstrat că, în mod conștient, foarte puține persoane sunt gata să ucidă, urmare a unor bariere dictate de conștiința lor. Conștiința umană este susținută de creierul mare, adică acea parte a creierului ce face diferența între om și animal. Astfel, observațiile și discuțiile cu veteranii de război au dezvăluit faptul că doar 60% dintre aceștia au tras, țintit, într-un inamic pe care l-au văzut. Un procent de 40% dintre veterani au apăsas pe trăgaci sau au acționat mecanismele de declanșare ale unor arme fără a vedea inamicul. Și totuși ... de ce unii au țintit un inamic și l-au ucis, și alții nu? Această întrebare este încă departe de a-și găsi răspunsul complet. Referitor la cei care au procedat așa cum s-a arătat mai sus, s-a relevat faptul că motivația lor de a ucide a fost declanșată de teamă, de panică, de autoritate și de instinctul de autoapărare, în cele mai multe cazuri. Aceste comportamente sunt controlate de mezencefal, adică de acea parte a creierului care este foarte similară cu cea a unui animal.

Unele teorii psihologice explică implicarea unor persoane în război prin argumente de natură psihofiziologică (nevoia de adrenalină),





genetică (au structura de personalitate specifică luptătorului), culturală (așa a procedat respectiva civilizație în decursul secolelor; pentru unii, viața nu valorează nimic, în timp ce pentru alții, viața este bunul cel mai de preț), psihiatrică (nevoia de a ucide, comportamente deviante, frustrări acumulate, boli psihice etc.), psiho-sociologică (contaminarea psihologică, psihologia maselor etc.), ideologică/mistică (pentru a respecta doctrina ori dogma unei organizații laice sau religioase).

Poate ființa umană să elimine confruntarea de tip război? Având în vedere istoria, se pare că răspunsul este unul negativ. NU, ființa umană nu poate să elimine confruntarea de tip război. Războiul a fost parte a comportamentului uman și se va menține și în viitor. Dar, tot istoria a demonstrat că, în secole, războiul și-a rafinat metodele și s-a adaptat societăților în care se desfășoară. Dacă, în urmă doar cu câteva sute de ani, moartea a mii de oameni într-o confruntare militară era considerată un act de eroism și de glorie pentru respectivul comandant, iar războiul era un mijloc la îndemână pentru rezolvarea celor mai diverse probleme, prin utilizarea unor pretexte aproape de neînțeles, în zilele noastre războiul a devenit mult mai selectiv. Astfel, zonele de conflict sunt alese cu grijă de liderii

momentului, războiul cinetic clasic fiind, astfel, mult mai punctual și limitat (războiul din Irak, din Afganistan, din Siria, din Congo etc.), în timp ce războaiele neconvenționale cunosc o dezvoltare din ce în ce mai amplă (războiul energetic, economic, financiar, psihologic, mediatic, informatic, cibernetice, de uzură, biomedical etc.).

Este războiul bun sau rău? Deși este mai mult o întrebare filosofică decât una psihologică, totuși știința psihologiei poate oferi o parte a răspunsului. Da, războiul are, deopotrivă, un rol pozitiv și unul negativ. Aspectele sale pozitive sunt reprezentate de avantajele câștigate de învingători, de stimularea creativității umane, de realizarea unor reforme sociale și, nu în ultimul rând, de dezvoltarea societății umane. Ca un exemplu, poate fi citat Imperiul Roman, care a purtat numeroase războaie, ce au adus cu ele progresul unor părți ale lumii, pe care, altfel, nu l-ar fi putut atinge, poate, niciodată. Aspectele negative ale războiului sunt cele mai vizibile și sunt reprezentate de sacrificiile și dramele umane masive, de distrugerile unor obiective culturale, economice, sociale, administrative și religioase, de bulversarea și stagnarea dezvoltării unor societăți și așa mai departe. De regulă, cei învinși plătesc prețul războiului purtat și suportă



consecințele sale cele mai dramatice. Uneori, chiar și învingătorii au de suferit, deoarece unele răni ale războiului se vindecă greu, atât la nivel individual, cât și al comunității. Aceste răni se referă la pierderea unei părți a populației, la dramele familiale, la incapacitatea societăților de a reintegra militarii demobilizați, la ieșirea din inerția și logica economică a războiului, la reconversia întregii societăți de la starea de război la starea de pace și așa mai departe. Unul dintre multiplele exemple de acest gen poate fi greva generală Winnipeg din Canada (1919), considerată a fi cea mai mare mișcare grevistă de pe continentul american. Ea a fost generată de faptul că militarii reveniți din luptă, acasă, nu au mai găsit locuri de muncă disponibile, urmare a faptului că acestea au fost ocupate de emigranți. Deși greva a fost reprimată brutal de autoritățile acelor timpuri, ea a produs efecte reformatoare în societatea canadiană.

Care sunt costurile psihologice ale unui război? Deși se pare că societatea în care trăim este mult mai pragmatică decât cele anterioare, pe baza dovezilor istorice se poate spune că fiecare societate a avut pragmatismul ei, funcție de nivelul său de evoluție, de condițiile economice ale momentului, de cultură și de capacitatea sa de a înțelege lumea. În cadrul acestui demers

pragmatic războiul a jucat un rol esențial, și, la un moment dat, a fost necesară evaluarea costului său, indiferent de perioada istorică în care acesta a avut loc. De regulă, costul războiului a fost relaționat, în cele mai multe cazuri, cu indicatori economico-financieri (de tipul „acest război a costat....milioane de dolari”, „acum avem acces la resursele oceanice”, „producția de... a crescut cu...%”, „au murit...mii de oameni” etc.), politici (de tipul „s-a produs unificarea...”, „a permis realizarea unei alianțe noi cu...”, „ne-am extins dominația asupra...”, „dictatorul a fost prins...” și cultural-religioși (de tipul „au fost distruși barbarii/ghiaurii”, „am impus religia noastră în aceste teritorii”, „limba oficială în această provincie cucerită va fi...” etc.), iar indicatorii psihosociali sunt neglijăți din diverse motive. Aceștia ar măsura: dramele/succesele umane, suferința/bucuria individuală, fie ea morală, psihiatrică sau fizică, capacitatea de refacere/schimbare a societății, capacitatea de reintegrare a rezerviștilor în viața socială, resursele psihosociale de a trece de la război la perioada post-conflict și apoi la cea de pace, capacitatea societății de a vindeca rănille psihice cauzate de război, impactul psihologic al distrugerilor provocate de acesta asupra populației civile, capacitatea societății de a gestiona atrocitățile provocate de război etc.

Trecând în revistă doar sumar aceste întrebări, se poate constata faptul că psihologia poate explica unele dintre aspectele războiului. Mai multe elemente despre război sunt prezentate în continuare, prin prisma „psihologiei de război”, domeniu distinct, care are ca obiect de studiu, războiul.

Ca ramură a psihologiei militare, psihologia de război se ocupă de studierea persoanei înainte de izbucnirea războiului, pe timpul acestuia și după finalizarea acestuia.

Care este obiectul de studiu al psihologiei de război? Atunci când se definește un nou domeniu al psihologiei trebuie stabilit, în mod clar, obiectul său de studiu. Același lucru este valabil și în cazul „psihologiei de război”.

În situația dată, scepticii pot spune că tot ce poate reprezenta obiectul de studiu al psihologiei de război este deja studiat de alte domenii ale psihologiei...

În fapt, atunci când se cristalizează un nou domeniu, acesta își poate extrage elementele specifice din ceea ce viața reală cere a fi studiat, în mod special, la un moment dat. Așa s-a întâmplat și atunci când psihologia s-a desprins din filozofie și atunci când celelalte domenii ale psihologiei și-au găsit propria identitate științifică în cadrul psihologiei generale.

Acest material introduce, în fapt, conceptul de „psihologie de război” în România și contribuie, astfel, alături de alte cercetări, la definirea sa ca domeniu distinct al psihologiei.

Deși aceasta este parte a psihologiei militare, obiectul de studiu al psihologiei de război cuprinde nu numai militarii, ca entități izolate, ci și societatea civilă, în integralitatea sa, care îi include și pe militari, în contextul războiului.

Aprofundarea obiectului de studiu al psihologiei de război va permite aducerea unor clarificări științifice asupra unor aspecte, din care enumerăm numai câteva:

- Militarul pe timpul pregătirii pentru luptă, în luptă și după luptă;
- Capacitatea militarului de a-și ucide inamicii;
- Comportamentul militarului în luptă;
- Motivația și moralul pentru luptă;
- Relațiile interpersonale între militari, pe timpul luptei/camaraderia;
- Frica și instinctul de conservare pe câmpul de luptă;
- Implicarea militarului în misiuni umanitare;
- Subordonarea/obediința militarului versus insubordonarea;
- Mecanismele trădării/dezertării;
- Atitudinea și comportamentele populației civile din zona de conflict;
- Atitudinea și comportamentele „neutrilor”;
- Gestionarea psihologică a culpei militarului care a ucis;
- Gestionarea psihologică a responsabilității liderului politico-militar de a ordona uciderea inamicului;
- Gestionarea psihologică a morții accidentale pe timp de război și cultul eroilor;
- Modificările setului de valori morale ale militarului aflat în război;
- Dependența de război - boală psihologică sau pasiune/chemare;
- Psihologia prizonierilor de război;
- Psihologia autorității comandanților în luptă și limitele sale;
- Psihologia durerii și suferinței;
- Aspectele psihologice ale funcționării militarilor în cadrul unor coaliții, alianțe internaționale, implicate direct, indirect, parțial ori total în conflict;
- Aspectele psihologice ale funcționării militarilor în misiuni ONU;
- Relația civili-militari pe timp de război;
- Psihologia culegerii de informații și contraspionajului în situațiile de război;
- Psihologia interogatoriilor de război;
- Luarea deciziei în situații limită de luptă etc.

Cui se adresează psihologia de război?

Una dintre întrebările îndreptățite, pentru cei care citesc acest material, este cea de mai sus. Așadar, sărind de la întrebare direct la răspuns, se apreciază că psihologia de război răspunde nevoilor de cunoaștere și acțiune ale militarului, ale liderilor politico-militari și comandanților de la toate nivelurile ierarhice, psihologilor, societății civile, în general. Cu alte cuvinte, psihologia de război ne este utilă tuturor pentru că, la orice moment istoric, pot apărea confruntări militare, mișcări revoluționare, evenimente neconvenționale sau extreme, iar cunoașterea modului lor de derulare, cel puțin din punct de vedere psihologic, îl va găsi pe fiecare membru al societății mai pregătit pentru a le face față și pentru a le înțelege.

Ce probleme poate rezolva psihologia de război?

După cum s-a observat anterior, psihologia de război poate contribui la:

- înțelegerea omului aflat în situația de confruntare armată;
- facilitarea proceselor de instruire pentru luptă, de adaptare a militarilor la mediul ostil de luptă, de recuperare post-misiune de luptă, de reintegrare în societate a militarului revenit din luptă;
- prevenirea situațiilor limită și minimizarea riscurilor;
- înțelegerea psihologică a stării de război;
- pregătirea psihologică a populației civile pentru criză și război;
- prevenirea agresiunii psihologice;
- facilitarea adaptării persoanei la noua stare de fapt (pre-conflictuală, conflictuală, post-conflictuală);



- prevenirea apariției unor comportamente deviante asociate cu starea de război;
- rezolvarea problemelor psihoclinice asociate cu războiul, indiferent de tipul acestuia;
- sprijinirea procesului de gestionare a dramelor sociale individuale și colective, asociate cu orice tip de confruntare armată sau alte tipuri de agresiune;
- facilitarea reintegrării sociale și a reconversiei profesionale a militarilor demobilizați etc.

Care sunt conceptele principale specifice psihologiei de război?

Deoarece domeniul psihologiei de război este la început de drum în România, la acest moment, conceptele sale specifice sunt adunate din alte domenii ale psihologiei, care au tratat, fragmentar și incomplet, relația dintre război și psihologie.

Dintre aceste concepte, considerăm că fac parte următoarele: „trauma de război”, „moralul militarilor”, „subordonarea/insubordonarea”, „rezistența psihologică în luptă”, „ostilitatea”, „criza”, „managementul riscului”, „managementul conflictului”, „uciderea/neutralizarea inamicului”, „agresiunea psihologică”, „violența pe câmpul de luptă”, „mediul virtual de luptă”, „adaptarea militarilor la teatrul de operații”, „psihoterapia de război”, „pregătirea psihologică a populației pentru război/post-conflict”, „demobilizarea”, „reinsertia socială a foștilor combatanți”, „gestionarea psihologică a prizonierilor de război” etc.

Care este deosebirea între psihologia militară și psihologia de război?

Obiectul de studiu al psihologiei militare este mai extins, el incluzând în aria sa de preocupări „militarul” și „populația civilă”, atât în timp de pace, cât și în timp de război.

Fiecare stat și, implicit, armată/entitate militară este interesat/interesată de o bună funcționare a persoanelor care manevrează și utilizează armamentul letal, pe de o parte, și de

gestionarea corespunzătoare a unor grupuri mari de oameni, extrem de bine organizați și obediți față de sistem, care sunt dispuși să-și dea viața pentru o cauză, pe de altă parte.

Psihologia militară se ocupă, așadar, în afară de aspectele specifice războiului, descrise anterior, de următoarele domenii: procesul de selecție a candidaților pentru viața militară (elevi/cadeți, voluntari, conșcripți etc.), studierea comportamentului și atitudinilor militarilor, analiza climatului organizațional, relevarea aspectelor psihologice ale adaptării acestora la medii ostile, ergonomia tehnicii militare, creșterea rezistenței militarilor, rezolvarea problemelor psiho-clinice cauzate de eșecuri adaptative sau suprasolicitări, eficientizarea conducerii militare, studierea psihologică a potențialelor ținte, consilierea personalului din armată și antrenarea psihologică a militarilor, prevenirea și diminuarea stresului, creșterea eficienței în muncă a personalului din mediul militar etc.

Unele dintre aspectele „de pace” și „de război” se pot intersecta pe anumite dimensiuni sau chiar se pot suprapune, deoarece, încă din timp de pace, se caută soluții psihologice la problemele și provocările pe care o confruntare militară deschisă le poate ridica la un moment dat.

Astfel, domenii precum PSYOPS, PSYINT, CYBER-PSIHOLOGIA, Psihologia Operațională, Psihologia de Urgență, psihologia unor categorii de militari (Psihologia Aeronautică și Spațială, Psihologia Forțelor Speciale, Psihologia Scafandrilor etc.), Psihologia Clinică și altele se regăsesc la fel de bine la pace și la război, firește, cu unele deosebiri de abordare, produse de fizionomia respectivei confruntări/situații date.

Totodată, trebuie luat în considerare faptul că majoritatea organismelor militare, aflate „de jure” în stare de pace, pot participa „de facto”, cu anumite componente, la confruntări militare locale, la acțiuni de menținere ori impunere a păcii, la misiuni de salvare-evacuare sau de extragere, la acțiuni antiteroriste/antiinsurgente, de apărare a unor obiective naționale, de limitare a efectelor unor dezastre naturale sau artificiale și

la alte tipuri de confruntări, nu neapărat cinetice și nu neapărat localizate pe teritoriul altor state. Toate aceste misiuni explică realizarea unor intersectări între psihologia de război și alte domenii ale psihologiei militare.

Ce perspective de cercetare se deschid în fața psihologiei de război?

Fiecare dintre componentele descrise anterior pot fi aprofundate, prin studii științifice, care să valideze respectivele teorii, să deschidă noi perspective de cercetare și, în definitiv, să ajute atât sistemul militar și oamenii care îl compun, cât și societatea civilă să facă față din ce în ce mai bine la provocări clasice, asimetrice, sau la neo-provocările viitorului.

Cine este îndreptățit să implementeze psihologia de război în practică?

Această întrebare, concludivă, își propune să găsească răspunsul potrivit pentru ca „psihologia de război” să transeandă acest studiu și să intre în viața reală, astfel încât să devină un concept operațional, utilizabil în practică.

Așadar, o scurtă analiză a elementelor descrise anterior permite intuirea responsabilităților ce trebuie asumate pentru ca „psihologia de război” să poată contribui la înțelegerea psihologică a...războiului.

În opinia autorului, responsabilitatea se împarte între structurile de psihologie din armată/alte structuri militarizate, care sunt cel mai aproape de acest fenomen, cercetătorii din mediul academic, care pot aborda psihologia de război dintr-o perspectivă academică și pot să colaboreze cu structurile militare pentru aprofundarea înțelegerii acesteia, psihologii practicieni din unitățile militare, care pot contribui la validarea conceptelor și teoriilor, personalul militar, care va putea beneficia de concluziile studiilor științifice și, nu în ultimul rând, societatea civilă, care va putea înțelege mai bine sensurile psihologice ale războiului și va deveni mai pregătită pentru o adaptare facilă la cele mai neașteptate situații de viață.

Bibliografie:

1. APOSTOL, Pavel; BANU, Ion; BECLEANU, Adela, *Dicționar de filosofie*, București, Editura Politică, 1978.
2. ARĂDĂVOAICE, Gheorghe, *Stresul psihic în lupta armată*, Editura Militară, București.
3. ARĂDĂVOAICE, Gheorghe, *Personalitatea cadrelor militare*, Editura Militară, București.
4. ARTWHOLL, Alexis; CHRISTENSEN, Loren - *Deadly Force Encounters: What Cops Need To Know To Mentally And Physically Prepare For And Survive A Gunfight*, Paperback, New York, 1997.
5. CEAUȘU, V., *Cunoașterea psihologică și condiția incertitudinii*, București, Editura Militară, 1978.
6. CHELCEA, Septimiu, *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, București, Editura Economică, 2001.
7. CHELCEA, Septimiu; MĂRGINEAN, Ioan și CAUC, Ion, *Cercetarea sociologică. Metode și tehnici*, Deva, Editura Destin, 1998.
8. CHELCEA, Septimiu, *Chestionarul în investigația sociologică*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1975.
9. CHELCEA, Septimiu, *Experimentul în psihologie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
10. CLAUSEWITZ, Carl von, *On war*, Oxford University Press, 2009.
11. COSMOVICI, A., *Metode de investigare a personalității*, București, Editura Academiei, 1980.
12. CRACSNER, Edmond – *Elemente de psihologie militară*, Editura AISM, București, 2001.
13. DINSTEIN, Yoram – *War Agression and Self Defence*, Cambridge University Press, New York, 2011.
14. DOBRE, Cristian, *Psihologie diplomatică*, Editura UNAp, București, 2013.
15. DOBRE, Cristian (coord.), *Psihologie militară – pentru oameni, în beneficiul organizației*, Editura UNAp, București, 2012.
16. DOBRE, Cristian (coord.), *Psihologie militară – în slujba interesului național*, Editura UNAp, București, 2013.
17. DOBRE, Cristian (coord.), *Psihologia militară – multiplicator al eficienței operaționale*, Editura UNAp, București, 2014.
18. DULEA, Gabriel; FRUNZETI, Teodor (coord.), *Coordonate ale psihologiei militare aplicate*, Editura UNAp, București, 2009.

19. DULEA, Gabriel; FRUNZETI Teodor (coord.), *Psihologia terorismului în era globalizării*, Centrul tehnic-editorial al armatei, București, 2009.
20. ESTRADA, Armando, *Military Psychology*, APA, Vancouver, 1989.
21. FLONTA, Mircea, *Despre rădăcinile istorice și destinul „Logicii cercetării”*, în Popper, Karl R., *Logica cercetării*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
22. GABBARD, O. Glenn, *Tratat de psihiatrie psihodinamică*, București, Editura Trei, 2007.
23. REUVEN, Gal; MANGELSDORFF David, *Handbook of Military Psychology*, The Israeli Institute for Military Studies, 1991.
24. GOLU, Mihai, *Fundamentele psihologiei*, București, Editura Fundației România de Măine, 2007.
25. GOLU, Mihai, *Bazele psihologiei generale*, București, Editura Universitară, 2002.
26. ILUȚ, Petru, *Abordarea calitativă a sociumanului. Concepte și metode*, Iași, Editura Polirom, 1997.
27. GROSSMAN, Dave, *On Killing. The Psychological Cost of Learning to Kill in War and Society*, Back Bay Books, New York, 1996.
28. GROSSMAN, Dave, *The Psychology and Physiology of Deadly Conflict in War and in Peace*, Paperback, Boston, 2008.
29. GROSSMAN, Dave; ASKEN, Michael; CHRISTENSEN, Loren, *Warrior Mindset*, Paperback, Boston, 2010.
30. KENNEDY, Carrie; ZILLMER, Eric, *Military Psychology. Clinical and Operational Applications*, Guilford, New York, 2012.
31. KENNEDY, Carrie; MOORE, Jeffrey, *Military Neuropsychology*, Springer Publishing Company, New York, 2009.
32. KLINGER, David, *Into the Kill Zone. A Cope's Eye View of Deadly Force*, Paperback, New York, 2006.
33. LAURENCE, Janice; MATTHEWS Michael, *Handbook of Military Psychology*, Oxford University, 2011.
34. MĂRGINEAN, Ioan, *Proiectarea cercetării sociologice*, Iași, Editura Polirom, 2000.
35. MIHU, Achim, *ABC-ul investigației sociologice*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973.
36. POPESCU NEVEANU, Paul, *Introducere în psihologia militară*, Editura Militară, 1970.
37. RADU, Ion (coord.), *Introducere în psihologia contemporană*, Cluj-Napoca, Editura Sincron, 1991.
38. RICHARD, A. Gabriel, *No More Heroes. Madness and Psychiatry in War*, Hill and Wang, New York, 1987.
39. POPA, Marian, *Psihologie militară*, Editura Polirom, Iași, 2012.
40. SIDDLE, Bruce, *Sharpening the Warrior Edge – The Psychology & Science of Training*, Paperback, New York, 1995.
41. SÎNTION, Filaret, *Aplicații practice de psihologie militară*, București, Editura Militară, 1983.
42. Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Militară, București, 1976.
43. ZLATE, Mielu, *Introducere în psihologie*, București, Casa de Editură și Presă „Șansa” S.R.L., 1994.

CULTURA DE INTELLIGENCE – SUBDOMENIU AL CULTURII DE SECURITATE

*Florin LIUȚĂ**

Abstract

This paper is intended to be an attempt to define the term and the subsequent notions of intelligence culture, as a sub domain of security culture. It would be a short and therefore not a comprehensive presentation of intelligence culture's defining elements, components and features. All in all what would be the intelligence culture if not the citizen's (as an individual involved in the social life) perception of the intelligence domain and services, within the social frame?

Also it would be a try to analyze the degree of necessity for the solid culture of intelligence, both for ordinary people and for the specialists of decision making personnel within the framework of national security.

Keywords: intelligence, security culture

Securitatea națională este o preocupare legitimă și fundamentală a oricărui stat, societățile democratice autodefinindu-se prin importanța acordată valorilor democratice, drepturilor omului și libertăților civile. Recunoașterea faptului că securitatea reprezintă o valoare și că trebuie să coexiste și să concureze cu celelalte valori pentru care societatea alocă resurse înseamnă că serviciile de informații într-un stat democratic trebuie să lucreze în contextul respectării drepturilor civile, libertății de exprimare, a puterii legii, să verifice și să pună în balanță toate valorile considerate ca fiind importante de către societate.

În sens invers, exercițiul democrației presupune și impune fiecărui cetățean exprimarea, în deplină cunoștință de cauză, a opțiunilor privind conducerea și organizarea societății, prin exercitarea dreptului de vot. Acest fapt se poate realiza în condiții optime printr-o cunoaștere adecvată a proceselor democratice, a instituțiilor statului de drept, inclusiv a serviciilor de informații și a activității acestora.

În cazul tinerelor democrații, provocarea consolidării democratice¹ și modul anevoios de reformare a serviciilor de informații derivă din faptul că, în cele mai multe state, există puține

informații publice despre acestea și despre misiunile lor. Cei mai mulți dintre politicieni, ca și cea mai mare parte a populației, nu au o cultură în domeniul serviciilor de informații pentru a putea avea o opinie avizată despre acest subiect. În unele țări, s-a format opinia că ele au fost și sunt un collector de informații ce ar putea fi folosite împotriva majorității civililor sau politicienilor. În cele mai multe cazuri, ignoranța cu privire la acest subiect este combinată cu teama. În urma unor cercetări efectuate de către specialiști americani², s-a constatat că, în unele regiuni ale lumii, politicienii ori nu știu nimic despre serviciile de informații ori, dacă știu, nu vor să se implice în activități ce au legătură cu acestea.

Cultura de securitate în general și cea de intelligence în cazul nostru sunt determinante pentru asigurarea controlului democratic asupra serviciilor secrete. Pentru o înțelegere și o definire clară a conceptelor, se impune definirea separată a culturii și a activității de intelligence și, pe această bază, a culturii de intelligence, ca parte a culturii de securitate.

În sensul cel mai larg, noțiunea de cultură desemnează totalitatea credințelor de

**Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

bază, a valorilor și criteriilor care ghidează comportamentul social, modul în care oamenii definesc ceea ce este drept și corespunzător, și felul în care aceștia fac aprecieri asupra lor și asupra altora. Cultura este un cadru comun de referință în care oamenii dezvoltă pârghiile adecvate comunicării, prin care se realizează consensul asupra aspectelor importante și se stabilesc scopurile comune și obiectivele de realizat. Ea devine astfel un instrument de descifrare a tiparelor (*patterns*) de producere a evenimentelor, a intențiilor și acțiunilor oamenilor care o împărtășesc, fiind astfel importantă pentru o comunicare eficientă. Elementele care concură la formarea ideii generale de cultură sunt normele, valorile, tradițiile, credințele și practicile etice.

Dacă ne referim însă la atitudini, reguli și practici dintr-un domeniu, atunci vorbim despre cultură în domeniul respectiv. Având în vedere noțiunea de securitate³, *cultura de securitate* este o sumă de valori, norme, atitudini sau acțiuni care determină înțelegerea și asimilarea conceptului de securitate și a celorlalte concepte derivate: securitatea națională, securitatea internațională, securitatea colectivă, insecuritate, politică de securitate etc.

În general, cultura de securitate este modul de reprezentare a realității cu privire la securitatea individuală și colectivă, prin mijloacele specifice fiecărui individ. La nivel național, ea reprezintă totodată pregătirea întregii societăți în spiritul apărării patriei, respectării legii și valorilor naționale, a obiceiurilor neamului și tradițiilor pentru contracararea unui posibil adversar intern sau extern, constituind un reper de conduită, moral, educativ și formativ. Trebuie avut în vedere faptul că, indiferent de mediul în care se acționează pentru asigurarea unei stări de securitate, beneficiarul final va fi întotdeauna individul. Cetățeanul, ca individ ce aparține unei comunități, trebuie pregătit și, eventual, instruit în domeniul securității, pentru a fi în măsură, în același timp, să contribuie la crearea climatului de securitate, la receptarea și aprecierea corectă a valorilor de securitate.

Trebuie avută în vedere îmbogățirea actuală a semnificației termenului de securitate cu

accepțiuni ce fac referire la diverse aspecte ale vieții economico-sociale, rezultând astfel noțiuni ca: securitate energetică, alimentară, nucleară, medicală, a mediului etc. Dacă și cât anume trebuie extinsă semnificația noțiunii de cultură de securitate este o întrebare incitantă și interesantă, dar răspunsul la aceasta nu face obiectul lucrării de față.

Termenul de *intelligence* a fost și este abordat diferit în funcție de cultură, evoluție istorică și preocupările cercetării științifice în domeniu. Cea mai simplă definiție ar fi aceea că *intelligence*-ul reprezintă capacitatea de a obține informații relevante pentru înțelegerea și rezolvarea unei probleme. Utilizarea termenului cu accepțiunea de proces, produs sau organizație de *intelligence*/informații este din ce în ce mai frecventă și pentru activități care nu sunt legate de securitatea statului. Exemplele actuale în acest sens includ marile corporații, care au structuri de securitate sau specializate pe obținerea de informații din domeniul lor de activitate sau organismele private care fac analize de securitate.

Asistăm cu surprindere la un proces de utilizare excesivă a termenului de *intelligence*. Oricât de insignifiantă ar fi o activitate, aceasta se *manageriază* cu ajutorul unei *politici* ce are la bază *un intelligence* adecvat. Găsim astfel încă un motiv pentru definirea și înțelegerea corectă a termenilor, a relevanței acestora în cadrul sistemului social în ansamblu.

Cea mai simplă definiție a *culturii de intelligence* trebuie să înglobeze elementele definitorii ale conceptelor ce compun această sintagmă. Astfel, *cultura de intelligence* poate constitui *modul de reprezentare a realității în ceea ce privește securitatea individuală și colectivă, prin intermediul unui complex de*

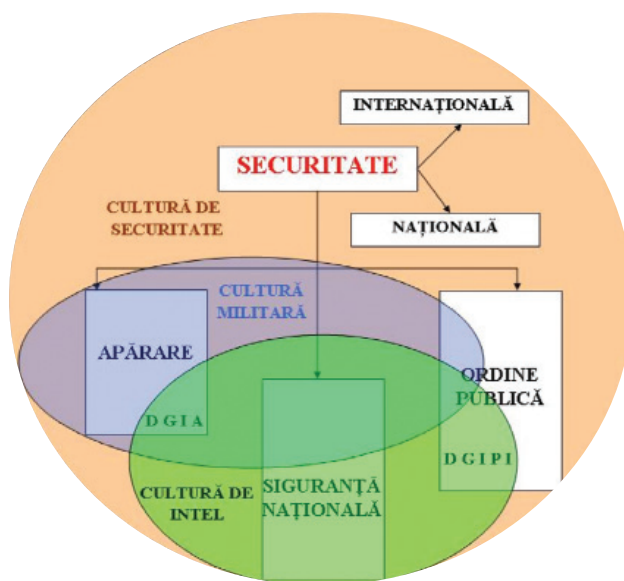


cunoștințe, norme, valori etc. referitoare la procesele, produsele și organizațiile din domeniul intelligence. Deținerea și punerea în practică a culturii de intelligence sunt importante din punct de vedere social (apărarea patriei, respectarea legii, a valorilor democratice, asigurarea siguranței individului ș.a.m.d.).

Sintagma *cultură de intelligence* mai este definită ca *un ansamblu de norme, concepte, convingeri, valori, tradiții și practici etice, prin intermediul căruia personalul, altul decât cel care lucrează în serviciile de informații, este pregătit să asigure, atât la pace, cât și în situații conflictuale, protecția valorilor, istoriei și tradițiilor naționale față de un potențial adversar, din perspectiva activității de intelligence*⁴. Mai mult, *cultura de intelligence în domeniul militar este definită ca reprezentând complexul de norme, concepte, valori, tradiții, credințe și practici etice, prin intermediul căruia personalul armatei este pregătit continuu pentru a fi capabil să asigure, atât la pace, cât și în situații conflictuale, protecția valorilor europene, naționale și militare în fața unui potențial adversar, utilizarea eficientă a informațiilor și produselor informative în luarea deciziilor și hotărârilor, și transmiterea oportună a informațiilor obținute*⁵. Ambele definiții fac referire în special la aspectul acțional, la punerea în practică a unor elemente ale culturii de securitate, fiind astfel, din punctul nostru de vedere, incomplete.

Existența culturii de intelligence trebuie înțeleasă și acceptată în cadrul mai larg al culturii de securitate, care este un concept mult mai larg, folosit și înțeles în masă. Aceste două concepte se confundă adesea, scopul lucrării de față nefiind tranșarea unei linii clare de demarcație, cu atât mai mult cu cât ea nu există în accepțiunea comună a termenilor. Din contră, multe dintre ideile sau acțiunile legate de existența, formarea și dezvoltarea culturii de securitate fac, în fapt, referire la noțiuni sau procese legate de domeniul intelligence.

Sintagma *securitate națională* are drept componente strategice fundamentale apărarea națională, siguranța națională și ordinea publică. Statul este văzut ca fiind principalul generator de securitate, care poate fi asigurată în condiții optime numai în cazul în care



aceste dimensiuni (subsisteme) se plasează și funcționează în interdependență, într-un sistem de securitate. În fiecare dintre aceste subsisteme există structuri specifice de informații (în țara noastră fiind vorba despre DGIA, SRI/SIE, respectiv DGPI). Observăm în schema de mai sus aceeași relativă interdependență între diferite tipuri de culturi specifice domeniului securității: cultura de securitate, cultura militară sau cultura de intelligence. Sunt reprezentate, de asemenea, structurile organizaționale în care cultura de intelligence se constituie în cultură organizațională.

Componente, caracteristici și factori definitorii ai culturii de intelligence

Atunci când vorbim despre formarea și dezvoltarea culturii de intelligence trebuie să avem în vedere faptul că noțiunea se aplică în mod diferit diverselor categorii de persoane care sunt implicate în acest fenomen. Astfel, pentru cetățeanul de rând, noțiunea are conotații generale, legate de sensul definiției prezentate anterior, nefiind de obicei necesară în desfășurarea activității zilnice a acestuia. Dimpotrivă, pentru persoanele implicate în procesul de control democratic asupra serviciilor de informații, cât și pentru profesioniștii din domeniu este necesară dobândirea unei culturi de intelligence solide, care optimizează îndeplinirea îndatoririlor de serviciu.

Astfel, pentru personalul structurilor din domeniul securității naționale, cultura de

intelligence este complementară celei profesionale și de organizație, implicând un cod de principii morale puternice, control de sine, influențe reglatoare. Având în vedere caracterul militarizat al acestor structuri și existența unei culturi militare inerente, observăm că elementele de ceremonial, tradiție și etichetă produc întotdeauna o impresie puternică. Legătura cu comunitatea de care aparțin și un fond de achiziții culturale și profesionale le permit membrilor acestor structuri să-și păstreze rațiunea și echilibrul chiar sub presiunea unor factori perturbatori. Moștenirea culturală și un spirit de solidaritate unic sunt temelia etosului profesional, unind personalul printr-o legătură comună și asigurând baza coeziunii și încrederii în organizație/instituție.

Cultura de intelligence a personalului structurilor din domeniul securității naționale trebuie să corespundă nevoilor reale ale instituțiilor pe o perioadă îndelungată de timp, prin angajarea tuturor în obținerea de avantaje, atât pentru indivizi, cât și pentru instituție sau societate, în ansamblu.

Performanțele serviciilor de informații depind, într-o mare măsură, de randamentul individual al membrilor săi. La rândul lor, performanțele individuale sunt influențate de o serie de factori, printre care regăsim cultura de securitate (cu componenta de intelligence) și cultura militară. Odată cu identificarea și studierea lor, cultura de securitate și cea militară au avut un rol important în apariția și dezvoltarea unui nou mod de a concepe organizația/instituția, managementul acesteia și modul de derulare a activității în mediul intra și extra-organizațional.

Fiind o componentă a ansamblului culturii unei societăți, cultura de securitate are aceleași componente structurale, care gravitează însă în jurul valorilor din domeniul securității și care ghidează desfășurarea acțiunilor specifice, funcționarea sistemului securității naționale. Toate aceste elemente sunt corelate organic într-un sistem funcțional al culturii de securitate, centrat pe un set de valori din domeniul securității specific societății.

Pentru membrii serviciilor de informații, cultura profesională din domeniul intelligence nu reușește să treacă dincolo de simpla utilitate. O astfel de „cultură” nu este altceva decât o sumă

de cunoștințe și deprinderi necesare pentru un anumit tip de acțiune. Evident, o asemenea cultură este absolut necesară, nu însă suficientă. Cultura profesională, fără un suport temeinic, ancorat în sisteme de valori, rămâne îngustă, firavă, fără capacitatea de a se dezvolta.

Sistemele de instruire au la bază două coordonate esențiale: cultura (sistemele de valori, prin care se realizează formarea morală și intelectuală a omului ca membru al comunității) și profesia. Există la ora actuală tendința de diminuare a ponderii formării culturale (în sensul asimilării, cunoașterii, înțelegerii și respectării sistemelor de valori), în favoarea instruirii profesionale. Altfel spus, tendința transformării angajaților în simpli executanți, chiar dacă este esențială, economicoasă și eficientă în cadrul unor acțiuni pe roluri, nu este benefică și nu permite flexibilitatea și adaptabilitatea individuală și socială la condițiile concrete ale situației.

Factorii care influențează cultura de intelligence sunt de natură externă și internă:

- factorii externi: cultura națională, cultura din celelalte domenii de activitate și în special cultura de securitate, cultura profesională, societatea civilă, factorii tehnici și tehnologici (informatizarea, standardizarea etc.), mediul juridico-instituțional;
- factorii interni: istoria organizației, managerii/ liderii, leadership-ul și membrii organizației, mărimea organizației, scopurile și obiectivele organizației, motivarea și salarizarea personalului.

Cultura de intelligence este interdisciplinară, selectivă, de sinteză. Definirea fără echivoc și înțelegerea elementelor sale componente contribuie la conștientizarea condițiilor de securitate națională, determină reducerea marjei de utilizare a acestora în alte scopuri, implicând, totodată, răspândirea temelor și a subiectelor care să faciliteze înțelegerea naturii și a scopului structurilor din domeniul securității naționale. În acest sens, doctrina națională a informațiilor pentru securitate vizează, printre altele, *instituirea terminologiei unitare care să asigure compatibilitatea structurilor de informații naționale cu cele ale aliaților și dezvoltarea unei culturi de securitate în măsură să faciliteze*

comunicarea pe linie de securitate națională, cu celelalte autorități și instituții publice, inclusiv cu societatea civilă, precum și cu structurile de informații partenere.

Cultura de intelligence a unui stat sau a unei structuri de informații își poate spune cuvântul și atunci când sunt elaborate și puse în practică elementele constitutive ale principiilor doctrinare specifice. De exemplu, SUA au ajuns în situația de a se baza din ce în mai mult pe mijloacele tehnice în ceea ce privește culegerea de informații, în detrimentul folosirii surselor umane, incluzând aici și informațiile obținute prin intermediul cooperării inter-agenții. Situația de după 11 septembrie 2001 a evidențiat că SUA și-au bazat atât de mult efortul informativ pe mijloacele tehnice, încât au devenit vulnerabile.

Pentru cetățeanul de rând, cultura de securitate, cu componenta sa de intelligence, are un înțeles diferit. Securitatea națională angrenează toate resursele societății și intră în responsabilitatea fiecărui cetățean, care trebuie să dea dovadă de o cultură de securitate, pentru ca acest concept să devină realitate. Subsecvent, **cultura de securitate se reflectă în capacitatea membrilor societății de a înțelege corect atât locul, rolul, elementele constitutive și acțiunile structurilor de informații în cadrul societății**, cât și riscurile, provocările și amenințările la adresa securității naționale, așa cum sunt ele evidențiate de către organizațiile comunității naționale de intelligence. În cadrul unei societăți democratice, cultura de securitate nu trebuie asimilată cu însușirea *mot-à-mot* a unui concept politic de către populație. Atunci când analizăm cultura de securitate a unui popor, trebuie luat în calcul nivelul de implementare a democrației, precum și felul în care organismele responsabile din cadrul comunității de intelligence contribuie la conștientizarea, la nivelul populației, a rolului și obligațiilor lor în acest proces de asigurare a securității naționale.

Gradul de dezvoltare a culturii de intelligence în rândul populației determină formarea și punerea în practică a unor atitudini legate de sprijinul acordat profesioniștilor din domeniu, de informațiile secrete și de protejare a acestora etc. Potrivit art. 3 al Legii nr.51/1991 privind siguranța națională a României, printre amenințările la adresa siguranței naționale se numără și *spionajul, transmiterea*

secretelor de stat unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora, procurarea ori deținerea ilegală de documente sau date secrete de stat, în vederea transmiterii lor unei puteri sau organizații străine ori agenților acestora sau în orice alt scop neautorizat de lege, precum și divulgarea secretelor de stat sau neglijență în păstrarea acestora etc. Se poate constata astfel că protecția informațiilor clasificate devine responsabilitatea fiecărui cetățean, în măsura în care acesta este conștient de contribuția sa la menținerea unei stări de securitate la nivel național.

O atenție deosebită trebuie acordată celor care lucrează în mass-media. În goana după știri, jurnaliștii încearcă să forțeze accesul la unele informații, invocând diverse legi ce reglementează accesul la informațiile de interes public. În realitate, liberul acces la informații și libertatea de exprimare nu pot fi invocate pentru a face cunoscute activități secrete privind siguranța națională. În România, Legea nr.544/2001, privind liberul acces la informațiile de interes public, prevede faptul că „divulgarea, prin orice mijloace, de date și informații secrete care pot aduce prejudicii intereselor siguranței naționale, indiferent de modul în care au fost obținute, este interzisă și atrage, potrivit legii, răspunderea celor vinovați”, deci în acest caz nu se poate invoca o încălcare a dreptului la informare sau a libertății de opinie. De aici și consecința firească a necesității unei culturi solide de intelligence în rândul profesioniștilor din mass-media.

Importanța deținerii unei culturi de intelligence solide este deosebită atunci când vorbim despre politicieni, ca beneficiari ai produselor de intelligence și ca persoane direct implicate în controlul democratic al serviciilor de informații. O disfuncție a relației între structurile informative și clasa politică este faptul că aceste două categorii presupun *culturi* diferite, astfel încât conexarea lor este delicată. Serviciilor de informații le revine sarcina de a face să se înțeleagă importanța reală a unor aspecte cu privire la care deciziile rămân ale politicienilor. Atunci când produsele de intelligence contrazic perspectiva sau dorințele unui om politic, este probabil ca acesta să devină neinteresat, să le ignore sau să fie ostil celor care au emis asemenea *false diagnoze*. O astfel de atitudine se explică și prin faptul că, în orice țară

cu regim democratic, politicienii trebuie să-și calibreze deciziile și mesajele, așa încât să servească interesului național, să nu își dezamăgească susținătorii, ba chiar să câștige capital politic.

Decidenții politici nu sunt naivi sau ignoranți; cu toate acestea, ca urmare a angajării lor doctrinare, ei nu sunt predispuși să asculte adevărul. Perspectiva lor asupra lucrurilor este dominată de considerații politice pe termen scurt. În timp ce serviciile de informații sunt preocupate și de evenimentele ce se întâmplă în alte țări, uneori într-o perioadă lungă de timp, politicienii sunt absorbiți de ceea ce se petrece aici și acum. Astfel, analiștii din serviciile de informații pot ajunge să creadă că o parte din misiunea lor este aceea *de a-i proteja pe politicieni de propriul lor entuziasm*. De cealaltă parte, politicienii consideră că cei care îi informează sunt veșnic împotriva lor, tinzând să creadă că nu există informare dezinteresată, ci, mai degrabă, se găsesc intenționat argumente pentru contestarea măsurilor lor.

Profesioniștii informațiilor lucrează într-o *lume a secretelor*, prin urmare informațiile clasificate sunt normale și rapoartele codificate sunt la ordinea zilei. Oficialii nu sunt imuni la aura secretului, dar pentru mulți dintre ei a lucra cu materiale secrete sau codificate este cel puțin enervant.

Se observă astfel importanța pe care o are dezvoltarea culturii de intelligence a factorului

politic, prin armonizarea atitudinii și a așteptărilor acestuia cu realitățile muncii de informații. Furnizarea de informații care să confirme opțiunile preferate ale factorului politic generează riscul ca acesta să ignore semnale periculoase. Dacă acțiunea de căutare a adevărului, efectuată de către producătorii de intelligence, este corelată cu disponibilitatea beneficiarilor de a asculta, rezultatul este o îmbunătățire a percepției realității interne și internaționale.

Trimiterea către beneficiari a multor materiale informative prezentate în forme dificil de consultat, fără evidențierea ideilor principale, a concluziilor și propunerilor, face ca utilitatea acestora să devină aproape nulă, în pofida faptului că evaluarea a fost corectă, valoroasă și costisitoare. **Decidentului trebuie să i se furnizeze exact ce îi trebuie, când îi trebuie și în forma de care are nevoie, pentru a-l ajuta în fundamentarea hotărârilor sale.** Armonizarea culturii de intelligence a furnizorului cu cea a beneficiarului este, astfel, hotărâtoare.

În loc de concluzii

Serviciile de informații nu trebuie privite ca instituții „prestatoare de servicii”, această abordare reprezentând o dovadă clară de lipsă de cultură în domeniu. Decidenții politici care văd în acest mod serviciile de informații vor crea deficiențe în



relația bilaterală de lucru. Asemenea atitudini sunt cauzate, în principal, de faptul că liderii serviciilor nu au găsit metodele și mijloacele optime de a-i instrui pe decidenții politici, referitor la modul în care să solicite produsul de intelligence, *cum să-l folosească și cum să urmărească, în timp, modul în care acest produs a fost valorificat. De asemenea, decidentul ar trebui să urmărească în timp ce informații s-au dovedit a fi adevărate ca și justetea analizelor primare*⁶.

Este necesar să se aibă în vedere permanent adaptarea culturii de intelligence la provocările viitorului. Revoluția informațională a influențat substanțial și modul de analiză a informațiilor, și anume: a schimbat relațiile de lucru între analiștii individuali și grupurile de analiză din cadrul serviciilor, pe măsură ce tendințele tehnologice au dezvoltat rețeaua orizontală și au facilitat descentralizarea; a făcut posibilă privatizarea evaluării, multe firme oferind expertiză în analizarea riscurilor globale, produsele și serviciile acestora fiind adesea superioare celor ale serviciilor guvernamentale de informații; a contribuit la apariția unor rețele neoficiale de distribuție a informației, care rețin atenția factorilor de decizie politică în aceeași măsură ca serviciile de informații. Utilizarea acestor rețele și colaborarea dintre serviciile de informații și organismele civile care acționează în domeniu fac parte din ce în ce mai mult din cultura de intelligence la nivel național, remodelând modul de obținere și prelucrare a informației.

Bibliografie:

1. BORN, Hans; LEIGH, Ian, *Making Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practice for Oversight of Intelligence Agencies*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces; Human Rights Centre, Departament of Law, University of Durham (UK); Norwegian Parliamentary Intelligence Oversight Committee, Oslo, 2005.
2. DÎNCU, Vasile, „Modele culturale, metode sociologice și percepții publice în analiza de securitate”, în *Intelligence*, nr. 13/2008.
3. DRAGOMIR, Nuță, „Cultura de intelligence în domeniul militar”, în *Infosfera*, nr. 4/2010.
4. GOIAN, Ionel, „Corelația cultură de securitate-cultură militară în cadrul structurilor din domeniul securității naționale”, în *Securitate și Apărare în Uniunea Europeană*, Sesiunea anuală de comunicări științifice cu participare internațională, UNAp, aprilie 2008.
5. MEDAR, Sergiu, „Transformarea serviciilor de informații în contextul actual de securitate”, în *Intelligence*, nr. 13/2008.
6. PÎRVULESCU, Cristian, „Societate și riscuri – criza democrației și a neoliberalismului în contextul global actual”, în *Intelligence*, nr. 13/2008.
7. TABĂRĂ, Cristian, „Relațiile serviciilor de informații cu societatea civilă și mediul politic”, în *Intelligence*, nr. 13/2008.

¹ „Consolidarea” este un concept familiar în politicile comparative și reflectă ideea că structurile și mecanismele unui nou regim devin stabile și că funcționează normal. Un regim democratic este consolidat atunci când elitele și masele acceptă consolidarea ca pe un lucru necesar, imperativ și susțin instituțiile sale.

² Centrul de Relații Civili-Militari din cadrul Naval Postgraduate School, Monterey, California, SUA.

³ Definită prin „faptul de a fi la adăpost de orice pericol” sau „sentimentul de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol”, provenind din latinescul securitas, -atis, tradus prin „lipsă de grijă”. Într-o formulare mai elaborată, securitatea este definită ca desemnând premisele și circumstanțele care determină atât sentimentul sau starea de fapt generatoare de încredere, liniște, protecție, apărare în fața unui pericol, cât și măsurile care conduc la prevenirea oricărui pericol.

⁴ Florin LUNGU, „Rolul educației de securitatea informațiilor în cultura de intelligence”, în *Adaptarea serviciilor de informații la schimbările mediului strategic – o privire în viitor*, Sesiunea de comunicări științifice a DGIA, noiembrie 2011.

⁵ Nuță DRAGOMIR, „Cultura de intelligence în domeniul militar”, în *Infosfera*, nr. 4/2010.

⁶ Sergiu T. MEDAR, „Serviciile de informații într-o societate democratică”, apărută în *Informațiile militare în contextul de securitate actual*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2006, p. 9.

REEVALUAREA DOCTRINARĂ ȘI PROCEDURALĂ A SELECȚIEI ȘI PREGĂTIRII FORȚELOR PENTRU OPERAȚII SPECIALE DIN ARMATA ROMÂNIEI

*Marius-Dumitru CRĂCIUN**

Abstract

The purpose of the present paper is to bring to attention some administrative and conceptual measures to be taken in the selection and training of Romanian Special Operation Forces (ROU SOF).

I have based my present work on the Romanian Special Operation Forces Tenants on the idea that human factor is more important than the technical aspects, quality is more important than quantity and that SOF cannot be mass produced because they regenerate slow and can't be created in short time.

In order to depict the requirement I will use examples from our missions in different Theatres of operations, explaining that we need to improve and develop our selection and training tools.

I have used the available information and personal experiences at the unclassified level to illustrate our evolution and to identify some of the measures to improve.

Keywords: SOF selections and training, legal framework, certification process

Forțele pentru operații speciale din Armata României (ROU FOS) au sărbătorit, la 1 martie 2015, 12 ani de la înființare. Pe plan mai larg, în acest an s-au împlinit 11 ani de când România este membră NATO și 8 ani de când este membră a Uniunii Europene. În toți acești ani, Armata României (AR) a trecut printr-un amplu proces de transformare, în paralel cu participarea la un spectru larg de misiuni, atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia.

ROU FOS au fost parte a acestui efort transformațional, iar realizările, îndeosebi în domeniul interoperabilității, sunt remarcabile. Am reușit, într-un timp extrem de scurt, să adoptăm standardele NATO, să dezvoltăm capabilități și proceduri de operare în măsură să asigure îndeplinirea tuturor misiunilor încredințate și să abordeze constructiv noile provocări de securitate.

Acest ritm deosebit a permis respectarea principiului de bază al selecției și instruirii ROU FOS, prin care calitatea primează în fața cantității.

Scurt istoric

Chiar înainte de a deveni *de facto* un stat membru NATO, încă din perioada în care România era membră a Parteneriatului pentru Pace, în cadrul structurilor de concepție s-a trecut la dezvoltarea unor principii, concepte, politici și, în cele din urmă, capabilități militare în măsură să integreze eforturile Alianței și cele naționale, în special în domeniul combaterii terorismului, dar și la dezvoltarea altor modalități de răspuns militar la provocările de securitate ale secolului XXI.

Deși până la acea dată mai erau și alte structuri în AR care erau în măsură să execute operații speciale, ziua de naștere a ROU FOS a fost considerată ziua de 1 martie 2003, când a luat ființă Batalionul 1 Operații Speciale „VULTURII”.

Constituirea și modernizarea ROU FOS au reprezentat o etapă importantă a procesului rapid de transformare și modernizare complexă a AR din ultimele două decade, respectiv din momentul accesului în programul NATO denumit Parteneriat pentru Pace.

**Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*



Batalionul de operații speciale, denumit ulterior Batalionul 1 Operații Speciale „VULTURII” a fost creat după modelul american, unde structura de bază este Detașamentul Operațional Alfa (*Special Forces Operations Detachment Alpha – SFODA*). În cadrul procesului de transformare și operaționalizare a acestei noi capacități a AR, Statul Major General a beneficiat de sprijinul Comandamentului Forțelor Americane din Europa.

Primul batalion FOS a fost destinat să opereze în afara teritoriului național, sub comandă NATO sau de tip coaliție multinațională, întrucât combaterea terorismului este o misiune care revine unităților naționale de profil aparținând altor agenții (Brigada antiteroristă a Serviciului Român de Informații – SRI).

Ca și capacitate de nișă destinată în principal pentru operații în cadrul unor structuri multinaționale sau comandă aliată, interoperabilitatea a fost considerată de importanță maximă încă de la început. Forțele de operații speciale au fost create ca o capacitate întrunită și ușor de integrat într-o structură multinațională din două motive majore: pentru rezolvarea tuturor problemelor de interoperabilitate și pentru exploatarea la maxim a avantajelor oferite de sprijinul internațional, îndeosebi de cooperarea

bilaterală cu SUA pentru dezvoltarea ulterioară a capacităților.

Baza legală a fost stabilită în anul 2006, când Parlamentul României a adoptat Legea nr. 346 privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, unde, la capitolul 5, articolul 30, paragraful d) este stipulat că „FOS constituie componenta specializată, de intervenție rapidă, compusă din structuri din toate categoriile de forțe, instruită și echipată pentru misiuni de cercetare specială, acțiuni directe și asistență militară pe teritoriul național și în teatrele de operații, împreună cu forțe speciale aparținând coalițiilor și alianțelor la care România este parte...”¹.

În anul 2015, prin Legea nr. 76, forul legislativ național, la propunerea conducerii AR, a adus modificări și completări la Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea MAPN, în special pentru reglementarea conducerii ROU FOS. Astfel, la art. 31 din lege se stipulează că, „mai puțin pentru situații de misiuni specifice ale DGIA, conducerea forțelor pentru operații speciale (...), se exercită de șeful SMG, prin structura stabilită prin ordin al ministrului apărării naționale, iar în situația participării la operații militare în afara teritoriului național, potrivit înțelegerilor tehnice încheiate cu partenerii străini, în baza tratatelor la care România este parte”².

După constituirea batalionului FOS au urmat constituirea Centrului de instrucție pentru FOS, cu misiunea principală de a selecționa, califica și instrui personal FOS, precum și constituirea Grupului naval de forțe pentru operații speciale - GNFOFOS, în 2006 și a Detașamentului de căutare – salvare în luptă din cadrul Forțelor Aeriene – DCSL, în 2008. De asemenea, în anul 2008 a fost înființată Componenta de operații speciale, structură specializată, destinată să exercite conducerea operațională și controlul asupra structurilor FOS din compunerea categoriilor de forțe. În anul 2009 s-a înființat Regimentul 1 Operații Speciale, care avea în compunerea inițială batalionul „Vulturii” și două batalioane de parașutiști, regiment transformat ulterior în Brigada 6 Operații Speciale.

Încă de la început s-a pus un accent deosebit pe cooperarea, integrarea și interoperabilitatea tuturor acestor tipuri de structuri FOS, pentru a atinge capabilitatea operațională finală. În conformitate cu unii specialiști, „cu cât se stabilesc mai devreme relații de lucru între structurile FOS ale Forțelor Terestre, Forțelor Navale și Forțelor Aeriene și acestea încep să se instruiască împreună în mod curent, cu atât mai devreme ROU SOF vor deveni interoperabile cu forțele similare din SUA și NATO. Constituirea unei structuri de elicoptere în cadrul Forțelor Aeriene trebuie considerată ca fiind cheia pentru asigurarea operaționalizării și interoperabilității. Un pluton de tip US Navy SEAL, cu o structură de ambarcațiuni specifice va fi de asemenea necesară”³.

Cei 12 ani au fost plini de provocări pentru ROU FOS, deoarece a trebuit permanent să ajustăm, să ne alinăm și să adoptăm standardele din domeniul FOS recunoscute la nivelul Alianței Nord-Atlantice. Aceste standarde nu au fost doar tehnice sau tehnologice, ci și culturale, doctrinare, de adoptare a unor noi concepte, valori și proceduri de operare.

În afară de schimbările structurale, foarte mult efort s-a depus în domeniul managementului resurselor umane, în selecționarea și instruirea operatorilor, în achiziția de armament și echipament adecvat, în modernizarea bazei materiale de instrucție, precum și în elaborarea doctrinelor, regulamentelor și manualelor de specialitate.

ROU FOS au participat în mod constant la exercițiile naționale și multinaționale, atât pe teritoriul României cât și în afară, împreună cu parteneri din SUA, Marea Britanie, Franța, Turcia, IORDANIA, ISRAEL, POLONIA și altele – țări cu expertiză în domeniul operațiilor speciale. ROU FOS fac parte din structurile de forțe oferite de România pentru misiuni NATO și au fost evaluate în conformitate cu standardele NATO în anul 2007 (FOS din Forțele Terestre și Forțele Navale), respectiv în anul 2008 (FOS din Forțele Aeriene).

În cei 12 ani de funcționare, punând mai degrabă accentul pe calitate decât pe cantitate, AR a reușit să construiască structuri FOS de mici dimensiuni, dar încadrate cu personal profesionist, de elită, cu deprinderi de luptător, deprinderi tehnice, operaționale și de utilizare a limbilor străine.

Marea majoritate a operatorilor sunt pregătiți ca parașutiști, scafandri, luptători alpini, capabili să se descurce în orice situație și să îndeplinească o paletă largă de misiuni cum ar fi: acțiuni directe, cercetare specială, acțiuni de combatere a terorismului, căutare-salvare în luptă, culegere de informații, eliberare de ostatici, inserție și extracție aeropurtată, siguranță apropiată, asistență militară în străinătate și altele.

Tot acest proces de transformare, coerent și rapid, a făcut posibil ca, în prezent, FOS din AR să aibă capabilități strategice care pot fi angajate pentru a îndeplini obiective de nivel strategic sau operativ, cu structuri mici, de valoare tactică. Fără a constitui un substitut pentru forțele convenționale, FOS din AR sunt diferite față de alte structuri de tip întrunit, prin capabilitățile lor unice, agilitate, flexibilitate, nivel ridicat de risc și decizia de utilizare, luată la cel mai înalt nivel în stat.

Trebuie însă menționat faptul că procesul de transformare nu se încheie niciodată și că perfecționarea procedurilor de selecție și instruire este un proces în continuă dezvoltare. În acest domeniu consider că trebuie să facem o reevaluare doctrinară și procedurală, care să ducă, în perioada următoare, la schimbări importante.

Selecția

Oamenii constituie adevărata valoare a ROU FOS. Identificarea și încadrarea personalului sunt hotărâtoare în crearea acestei capabilități și mă voi apleca în continuare asupra procesului de selecție și instruire adoptat de AR pentru a asigura personal FOS calificat.

Prima condiție pentru a fi selecționat pentru FOS este să te oferi voluntar, lucru necesar, dar nu și suficient. În afară de motivare și dorința de a deveni un luptător de elită, trebuie parcurse etapele unui proces complex și dur de selecție. Criteriile de selecție generale sunt identice pentru ofițeri, subofițeri, maiștri militari și soldați profesioniști, și se referă la atingerea unor standarde profesionale, medicale, fizice și psihice, precum și la cunoașterea, cel puțin, a unei limbi străine.

După prima etapă de selecție, personalul parcurge o etapă de instruire inițială, cu durata de 7 săptămâni, și o etapă de 8 săptămâni în care se execută pregătirea de bază. Programul de instruire, atât la nivel individual, cât și la nivel de

subunitate, constă în mai multe ședințe de tragere, în însușirea procedurilor, tacticilor și tehnicilor de executare a cercetării speciale, în exerciții de supraviețuire, exerciții de evadare din captivitate și așa mai departe. În plus față de aceste elemente de instrucție „de rutină”, majoritatea personalului continuă instruirea ca parașutist, scafandru și luptător în mediu alpin.

Procesul de selecție a început în anul 2003, din rândul unităților de parașutiști și cercetare prin parașutare, structuri existente încă din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fiind valorificată, astfel, experiența deja dobândită în cadrul acestor structuri și faptul că membrii din aceste subunități aveau profilul cel mai apropiat de cel al unui luptător FOS. Aceștia cunoșteau o parte din proceduri, aveau deprinderi individuale și colective pentru a înțelege și desfășura acțiuni directe și de cercetare specială, iar participarea la diferite alte selecții anterioare dovedise deja că sunt potriviți, din punct de vedere fizic și mental, pentru a trece la tipul de misiuni neconvenționale. Este de notat că, în tradiția militară românească, micile structuri de cercetare în dispozitiv erau





instruite să desfășoare, în mod independent, raiduri la foarte mari distanțe în spatele liniilor inamicului. În plus, fostele brigăzi de parașutiști, în curs de desființare în perioada selecției personalului FOS, aveau în structură câte un batalion de misiuni speciale, organizat pe grupuri mici, instruite pentru inserție și acțiuni directe în dispozitivul inamicului.

România a folosit pe scară largă fondurile IMET (*International Military Education and Training*) pentru a continua procesul de instruire a militarilor selecționați, în principal prin echipe mobile, care au avut rolul de a forma viitorii instructori (*train the trainer*), cât și prin accesul ofițerilor și subofițerilor la cursuri în SUA, cum ar fi cursul RANGER (*US Army Ranger School*) sau chiar cursul de calificare pentru forțe speciale (*US Army Special Forces Qualification Course*).

Pe plan intern, a fost implementat un program de selecție și instrucție inițială, care are ca scop identificarea și stimularea capacităților native și a celor dobândite ale personalului selecționat. Cifrele anuale arată că rata de absolvire este între 8% și maximum 20%.

În perioada următoare intenționăm să facem o evaluare doctrinară și procedurală pentru a perfecționa procesul de selecție, inclusiv prin elaborarea unei noi instrucțiuni, care va permite folosirea mai bună a resursei umane din cadrul unităților FOS.

Una dintre principalele măsuri de îmbunătățire a acestui proces, care va fi inclusă în noul proiect de instrucțiune, este lărgirea bazinului de selecție a personalului FOS, inclusiv prin includerea școlilor de aplicație, academiilor și școlilor de maiștri și subofițeri pe lista unităților unde se va face selecția, pentru un număr de maximum 10% din funcțiile care urmează să fie încadrate.

Instruirea

Instruirea individuală și cu echipa (detașamentul operațional) se execută cu mijloacele Centrului de instruire pentru operații speciale (CIOS) „General Grigore Baștan”, în vreme ce instruirea specialiștilor pentru funcțiile de bază și secundare din cadrul echipelor se realizează prin contribuția altor școli și centre de instruire. Întregul proces de instruire dă dreptul militarilor să îndeplinească o funcție într-o unitate FOS, în specialitatea dobândită.

Instruirea individuală și cu echipa, desfășurată la CIOS, presupune mai multe faze distincte: Faza I – Selecția și instruirea inițială; Faza a II-a – Tactica subunității (detașament operațional); Faza a III-a – Instruirea acțională pe specialități (*Military Occupational Specialities – MOS*); Faza a IV-a – Instrucția acțională neconvențională; Faza a V-a – Supraviețuire, revenire în dispozitivul propriu, rezistență în captivitate și evadare.

Candidații trebuie să încheie cu succes fiecare fază pentru a dobândi accesul la următoarea.

Instruirea specialiștilor are ca obiectiv specializarea candidaților care au absolvit fazele I și II, și se desfășoară în diferite școli și centre de instruire, sub coordonarea CIOS. Aici este domeniul unde trebuie să adoptăm noi standarde, să perfecționăm sistemul de pregătire și să identificăm metodele prin care putem asigura pregătirea și certificarea de specialitate.

Majoritatea țărilor folosesc practica unor specializări și certificări naționale (*MOS*), prin care fiecare operator este certificat în domeniul său de expertiză. Dacă la specialiștii în informații, operații, armament, distrugerii, comunicații sau de conducere a focului cu aviația (*Forward Air Controller – FAC*, sau *Joint Targeting Air Controller – JTAC*) au existat suficienți vectori de pregătire, procesul de certificare pentru specialiștii sanitari și *sniper* trebuie revăzut și perfecționat.

În toate fazele prezentate mai sus, corpul instructorilor este augmentat cu militari FOS repatriați recent în urma îndeplinirii unei misiuni în teatrele de operații, pentru a asigura corelarea obiectivelor instrucției cu nevoile unităților FOS beneficiare și pentru asigurarea unui cadru realist, concentrat asupra misiunii curente. La unitățile ROU FOS, prin acordarea unor abilități suplimentare de instruire, în cooperare cu CIOS, va crește calitatea și folosirea mai judicioasă a resurselor.

În domeniul învățării limbilor străine, realitatea ne arată că la structurile FOS există un nivel ridicat de cunoaștere și operare, îndeosebi la limba engleză, care este considerată limbă curentă de operare în teatrele de operații, lucru dovedit de personalul nostru care nu a avut niciodată vreo problemă serioasă de interoperabilitate și de operare în structuri multinaționale. Instrucția lingvistică se desfășoară în centrele de învățare a limbilor străine din țară și străinătate, pe de o parte – și prin mijloace proprii, ca responsabilitate individuală permanentă a militarilor FOS, pe de altă parte. Pentru perfecționarea în acest domeniu, în special pentru alte limbi decât engleză sau franceză, considerăm că se impune introducerea unor noi instrumente de stimulare a instrucției lingvistice pentru anumite limbi străine mai puțin folosite. Aceste măsuri se aplică cu succes în țări cu abilități FOS importante din cadrul NATO.

Procesul de instruire este, practic, permanent. Prin pregătire specializată în cadrul cursurilor și programelor de pregătire, personalul FOS

devine expert în operații, informații, planificare, CIS, PSYOPS, CIMIC, acțiuni de combatere a terorismului etc.

Un calcul sumar indică faptul că perioada minimă de formare a unui specialist FOS este de 5-6 ani. De aceea, pe lângă selecția, instruirea și educația riguroase, am reușit să creăm un management al carierei eficient, care să asigure întrebuințarea oamenilor potriviți la locul potrivit și, totodată, promovarea și rămânerea personalului FOS în sistem.

Punând accentul pe calitate, AR a reușit să creeze, în ultimii 12 ani, structuri FOS înalt profesionalizate, încadrate cu luptători de elită ce dețin calități operaționale deosebite, tehnice și lingvistice. Cei mai mulți militari FOS sunt, în același timp, parașutiști, scafandri, luptători în mediu montan, capabili să rezolve orice situație și să îndeplinească o largă paletă de misiuni.

În paralel cu procesul de evaluare derulat la nivelul NATO, ROU FOS au trecut testul real al focului, prezența românească în teatrul de operații din Afganistan fiind o ilustrare elocventă a capacității de adaptare a FOS.

În ultimii 12 ani, FOS din AR au participat cu succes la operațiile „ENDURING FREEDOM”, „ISAF” și „RESOLUTE SUPPORT”. Cu toate dificultățile complexe ale mediului operațional, date de distanța mare față de țară, de profilul complex geo-operațional, de climatul, cultura, tempo-ul operației și regulile de angajare ordonate, contingentele ROU FOS au contribuit la succesul efortului de combatere a insurgenței prin acțiuni directe, cercetare specială, patrulare, cercetare prin luptă și acțiuni de asistență militară a structurilor de securitate afgane.

În acești nouă ani de misiuni în teatrele de operații, ROU FOS și-au demonstrat capacitățile, curajul, coeziunea și maturitatea. Acest fapt este dovedit de numeroasele medalii și certificate acordate la nivel național sau internațional. Prin participarea ROU FOS la aceste operații, am plătit tributul de sânge prin sacrificiul mai multor camarazi: maiorul (post-mortem) Tiberius Petre, sublocotenentul (post-mortem) Claudiu Popa și sublocotenentul (post-mortem) Adrian Postelnicu!

Misiunile din Afganistan au permis dobândirea unor noi deprinderi, necesare pentru a face față cerințelor de acțiune în cadrul operațiilor militare bazate pe probe. Această schimbare de paradigmă

a fost generată de nevoia de a sprijini Forțele Naționale de Securitate Afgane și structurile juridice în asigurarea unei rate mai ridicate a condamnărilor în rândul insurgenților.

Astfel, în cadrul operației ISAF, specialiștii NATO SOF, inclusiv cei români, au fost nevoiți să treacă la reținerea/deținerea suspectilor, bazată pe probe admisibile în justiție. Astfel, operatorii ROU FOS s-au specializat în colectarea probelor și au reușit să transmită aceste cunoștințe și deprinderi partenerilor din structurile de securitate afgane, care, la rândul lor, au fost în măsură să opereze arestări și să obțină condamnări. Pe scurt, operatorii ROU FOS nu au făcut numai munca polițiștilor afgani, dar, în plus, a trebuit să-i învețe pe aceștia și cum să o facă. Au fost create astfel cursuri de instruire specializate, iar operatorii ROU FOS, acționând inițial pe poziții de consiliere, au devenit capabili să acționeze ca mentori în procesul juridic de colectare și evidență a probelor și declarații ale martorilor, admisibile în Curtea de Justiție afgană, cu scopul de a permite condamnarea în instanță a criminalilor dovediți. Rezultatele au apărut în scurt timp, reținerea suspectilor pentru comiterea unor acțiuni criminale fiind urmată de deferirea acestora către sistemul de justiție afgan, sistem care cuprinde în prezent toate elementele cercetării penale inițiale, punerii sub acuzare și detenției.

Procedura corectă de colectare a probelor a dus, în majoritatea cazurilor, la admisibilitatea probelor din faza de cercetare penală inițială și, implicit, la condamnarea ulterioară a făptuitorilor. Chiar dacă FOS americane și române încă mai procesează informațional multe probe, majoritatea probelor colectate sunt deferite autorităților afgane componente ale sistemului de impunere și aplicare a legii. De notat faptul că sistemul juridic afgan nu impune un standard unitar pentru procesul de colectare și tranzit al probelor, așa cum o face, spre exemplu, Codul Român de Procedură Penală. În schimb, structurile FOS au fost obligate să stabilească standarde comune, acceptate, în cooperare cu fiecare autoritate locală, provincială sau națională cu competențe în aplicarea proceselor de impunere a legii.

Concluzii

Continuarea procesului de transformare a ROU FOS prin perfecționarea procedurilor de selecție și instruire este parte integrantă a procesului de transformare a Armatei României, iar experiența profesională extrem de valoroasă, acumulată în toți acești ani, ne permite să continuăm acest proces pentru a atinge nivelul de operaționalizare și interoperabilitate deplină cu țările NATO și UE.

Consider însă că trebuie să perfecționăm procesul intern de instruire și specializare multidisciplinară, folosind instrumente de certificare recunoscute pe plan național și internațional, prin perfecționarea bazei legislative și regulamentare.

De asemenea, consider că este necesar să generalizăm, la nivelul UNAp, al academiilor și școlilor de aplicații, pregătirea FOS în cadrul unor programe de învățământ la toate armele și specialitățile militare.

Începând cu anul 2027 ca orizont temporal, trebuie să asigurăm, prin performanță și profesionalism, hotărâre și ambiție, posibilitatea ca Forțele pentru operații speciale din Armata României să fie un instrument eficace aflat la dispoziția conducerii politice a țării, o organizație solidă, interoperabilă și compatibilă cu structurile similare din țările NATO și UE, un generator activ de securitate, un promotor al obiectivelor naționale de politică externă și un ambasador al imaginii României în țările în care acționează.

Bibliografie:

1. ***, *Strategia de Transformare*, București, 2007.
2. ***, *MC 348 NATO Command and Control Warfare*, ediția 2005.
3. ***, *AJP 3.9 Joint Targeting*, ediția 2014.
4. Baza electronică de date *DefenseNews.com*, din 2005 până în 2015.

¹ Legea nr. 346/2006 privind organizarea și funcționarea MAPN.

² Legea nr. 76/2015 pentru modificarea și completarea Legii nr. 346/ 2006 privind organizarea și funcționarea MAPN.

³ LTC Ira C. Queen, citat în "Romania Creates New Special Operations Unit" de Radu Tudor, publicat în *Jane's Intelligence Review*, 01 ianuarie 2005.

„INGINERIA VALORII” ÎN MANAGEMENTUL PROVOCĂRILOR INTERNETULUI ÎN DOMENIUL ACTIVITĂȚII DE INFORMAȚII STRATEGICE

*Dr. Ovidiu Ilie FRĂȚILĂ
Monica RINGHEANU**

Abstract

One of the main issues identified during the study of the Internet as media support and the engineering of the value as a method to develop strategic intelligence efficiency is the Internet influence on behavior and the rules which conduct the Intelligence working - a complex process of the leading act.

The Internet as we know today reconfigures the entire social context of communication in a total different manner; both do to the specific nature of this new environment and to the fastness and unlimited character of the technology development. This fact assures new quantity and quality of the human connectivity.

The value engineering– the method of the value analyses – is a part of economical tools, using the functional approach of the products related to the beneficiary demanding.

We believe that this tool can be applied also in the field of Military Intelligence with promising results for the future.

Keywords: *engineering of the value, security, Internet, intelligence*

În managementul provocărilor din domeniul activității de informații strategice, Internetul a devenit un actor important, fiind subiect și totodată obiect al intelligence-ului, dar și un suport media major de comunicare.

Cultura comunicării prin Internet împarte utilizatorii în diverse categorii, cel mai adesea combinate între ele, aceștia putând fi consumatori/participanți, inițiatori/participanți, proprietar/inițiatori/participanți etc.

Pentru a înțelege relația dintre comunicarea intermediată de Internet, elementele de mai sus și perfecționarea și creșterea eficienței activității de informații militare, vom încerca să dezvoltăm, în limita spațiului acestui succint studiu, principalele elemente care se subscriu metodei analizei valorii – ingineria valorii.

O categorie aparte în cercetarea noastră exhaustivă este ocupată de cei ce se înscriu

simultan atât la categoria consumatori, cât și în alte două categorii, aceea de inițiatori și cea de participanți. Dacă inițial aceștia făceau parte din categoria numelor consacrate/personalităților din fiecare domeniu în parte și din viața publică a unei comunități, în prezent, orice persoană cu un anumit număr de accesări și cu o participare activă în cadrul comunității on-line poate deveni lider de opinie. **Masca anonimatului poate lua orice formă**, își poate asuma orice identitate, orice rol, și poate crea orice tip de curent de gândire/opinie, care, ulterior, să capete accente în viața socială reală, producând transformări profunde ale societății (vezi „Primăvara Arabă”, curentul Charlie Hebdo etc.). Pericolul sesizat de specialiști constă în imposibilitatea de a prevedea, cu precizie, rezultatele ulterioare inițierilor acestor tipuri de mișcări, ele fiind mediul propice pentru infiltrarea, denaturarea scopurilor inițiale și atingerea unor scopuri de

* *Autorii sunt experți în cadrul Ministerului Apărării Naționale.*

tip clan de interese, care nu au nimic în comun cu acțiunea inițială în sine.

Pentru observatorii domeniului comunicării prin Internet este interesantă modalitatea în care un canal de comunicare poate fi utilizat ca mediu de prim-plan – în care, de foarte multe ori, utilizatorul ajunge la comportamente patologice, având tendința de a înlocui realitatea prezentă cu cea virtuală – sau ca mediu de fundal al altor activități.

În acest context, dacă inițial accentul cercetărilor era pus pe partea pragmatico-economică a rețelei de Internet – mod de funcționare, întreținere, costuri – ulterior, odată cu găsirea unor răspunsuri satisfăcătoare, accentul s-a mutat pe impactul Internetului asupra mediului social și schimbările pe care utilizarea continuă a acestuia le produce în mentalul conștiinței colective (vezi efecte ale campaniei anti-vaccinare).

Evoluția tehnologică rapidă a Internetului ca suport principal al comunicării mediate și în ceea ce privește „proliferarea socială” atrage tot mai mult atenția specialiștilor din domeniul activității de informații, aceasta în mod comparabil cu atenția acordată de specialiștii din domeniul științelor sociale.

Studiile actuale consacrate Internetului, multe dintre ele interdisciplinare, oferă o perspectivă complexă asupra următoarelor aspecte:

- categorii de utilizatori (persoane fizice sau organizații);
- modul în care Internetul afectează media tradiționale;
- utilizarea Internetului în domenii precum politica, educația, activitățile de cercetare, apărarea și, nu în ultimul rând, marketingul;
- necesitatea unor reglementări legale privind utilizarea Internetului;
- impactul asupra tehnologiei.

Comportamentul social on-line presupune un set de reguli de utilizare eficientă, menite să împiedice fraudarea informației și să încurajeze asumarea responsabilității față de datele și informațiile postate pe site-uri, precum și a interacțiunilor directe on-line, de tipul comentariilor, polemicilor etc.

Comportamentul social on-line ascunde capcane (hacking, spionaj, comportamente amorale/imorale, hărțuire de tip spam, furt de identitate etc.) pe care utilizatorul le poate sau nu sesiza, în măsura în care educația primită în această problematică este axată pe ideea de *computer ca instrument* versus *computer ca surogat al realității*.





În acest context mai larg, fenomenul infracționalității IT constituie o provocare majoră pentru managerii rețelelor de Internet și nu numai.

Aceasta poate fi definită ca fiind o activitate frauduloasă/criminală care implică folosirea infrastructurii de tehnologia informației, incluzând acces ilegal (acces neautorizat), interceptie ilegală (prin mijloace tehnice nonpublice care interceptează transmisiile de la, spre sau în cadrul calculatorului), interferențe de date (deteriorarea, ștergerea, alterarea datelor din cadrul sistemului), interferența de sistem (interferențe în funcționarea sistemului care pot cauza pagube parțiale sau totale ale datelor), folosirea necorespunzătoare a dispozitivelor, falsificare (furtul identității) și fraude electronice.

Criminalitatea electronică, în sens restrâns, se definește ca fiind orice delict care folosește mijloace electronice și care are ca obiectiv securitatea sistemelor de calculatoare și procesare a datelor (sistemele și datele sunt victima). Sfera de acoperire a criminalității în acest caz este:

- accesul neautorizat;
- distrugerea datelor și programelor;
- sabotajul echipamentelor sau a rețelei;
- interceptarea neautorizată a comunicațiilor;
- spionajul calculatoarelor.

În tot acest context, Internetul a devenit și o platformă și un mediu activ, permisiv și, în același timp, versatil și impredictibil pentru planificarea și desfășurarea activității de informații strategice.

În sfera informațiilor strategice, instrumentele care asigură eficiența activității sunt modelate de factorul uman. Acesta, prin înțelegerea deplină și punerea în operă a funcțiilor științei și artei conducerii, asigură plus-valoarea dorită pentru asigurarea suportului decizional, cu alte cuvinte: eficiență.

În acest sens, *ingineria valorii* – cunoscută și sub denumirea de *metoda analizei valorii* este o metodă ce face parte din categoria instrumentelor tehnico-economice și utilizează abordarea funcțională a produselor în raport cu cerințele beneficiarilor acestora. Este diferită de metodele clasice de management, fiind prezentată, pentru prima dată, după cel de-al Doilea Război Mondial de către Lawrence D. Miles, șef de departament la General Electric Company. Este de dorit ca, prin aplicarea metodei privind „ingineria valorii”, să se perceapă corect faptul că există o varietate de oameni care recepționează ceea ce li se comunică și, în același timp, faptul că nu toți membrii audienței pot face diferența dintre bine și rău cu aceeași măsură, având percepții diferite privind ceea ce au cunoscut.

Pentru început, metoda, rezultată pe fondul unei crize de materiale și materii prime strategice în industria de armament americană, a urmărit reformarea tehnologiilor și produselor existente, precum și înlocuirea acestora cu unele noi, aceasta în condițiile păstrării caracteristicilor și funcțiilor de bază ale acestora, cu rezultate importante în planul realizării de economii privind costurile de producție.

În urma evoluției firești a principiilor referitoare la calitate, metoda analizei valorii a suferit mutații în sensul translatării și integrării acesteia în zona Managementul Calității Totale (Total Quality Management –TQM) – un aport important, în acest sens, au avut, între alții, Armand Feigenbaum și Kaoru Ishikawa.

Modernitatea metodei, în ansamblul evoluționist al societății bazate pe cunoaștere (demers strategic în care sunt angrenate Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană), este confirmată și de faptul că, în prezent, la nivelul Comitetului European pentru Norme și Standarde au fost fundamentate/reactualizate norme referitoare la aplicarea acesteia, între care: EN 1325-1 (1996), EN 1325-1 (2001) și EN 12973 (2001), cu mențiunea că țări importante din structura integrată de referință și-au creat propriile normative: NF 50-101, 102 și 103 (Franța), DIN 2800 (Germania), ÖNORM A 6750 (Austria).

Având în vedere elementele amintite anterior, propunem un demers teoretic privind aplicarea metodei „analizei valorii” în managementul activității de intelligence, din perspectiva provocărilor Internetului la adresa securității, bazat pe următoarele considerente:

- atât entitățile economice, cât și structurile de intelligence livrează produse, în cazul structurilor cu atribuții în planul securității naționale, „produse de informații” adresate beneficiarilor legali abilitați, aprecierea acestora realizându-se în raport cu gradul de conformare la solicitările de calitate exprimate de clienți/beneficiarii legali;
- atât produsele de tip economico-industrial, cât și „produsele de securitate

națională” pot fi modelate prin funcțiile sociale pe care le îndeplinesc (concept de bază al metodei ingineriei valorii);

- procesul de fabricație al produselor din sfera economico-industrială, cât și „procesul de fabricație al produselor de securitate națională” vizează eficientizarea modului de alocare a resurselor (în condiții de păstrare a calității);
- la ambele categorii de produse economiile cele mai importante se obțin în faza de proiectare/planificare/organizare;
- există o similitudine evidentă în aplicarea respectivei metode, în asimilarea produselor de tip industrial, care permit o reprezentare arborescentă (tip arbore genealogic), precum și proiectarea și realizarea produselor caracteristice intelligence-ului, acestea din urmă fiind elaborate în cadrul unor structuri a căror organizare internă este structurată după același model (organigrama);
- durata redusă de viață a ambelor tipuri de produse, rezultat al dinamicii funcțiilor sociale pe care acestea trebuie să le îndeplinească, aspect ce necesită a fi monitorizat în permanență prin structuri specifice, care generic pot fi denumite structuri de marketing. Acest aspect necesită, în regim de permanență, studiul concurenței/ pentru structurile de intelligence studiul promotorilor amenințărilor la adresa securității naționale;
- la ambele tipuri de produse se vizează obținerea de „calitate plus” și transformarea acesteia în „calitate implicită” (cadrul generic fiind asigurat de aplicarea principiilor managementului calității totale, precum și al managementului „în amonte”).

Translatate în planul intelligence-ului, principiile metodei „analiza valorii”, din perspectiva noului mediu de comunicare, Internetul, pot fi caracterizate de:

- „produsul informațional” structurat sistemic sub forma unui obiect reprezentat de suma „funcțiilor sociale” pe care le îndeplinește, respectiv capacitatea acestuia

de a aduce „cunoaștere” pentru beneficiarii legali în planul identificării, prevenirii și înlăturării amenințărilor la adresa securității naționale;

- funcțiile asociate „produsului informațional” prezintă o structură tridimensională, o „dimensiune tehnică” (modul în care contribuie cunoașterea la prevenirea și contracararea unui anumit tip de amenințare la adresa securității naționale, căreia i-a fost asociată), o dimensiune umană (modalitățile în care subiectivismul și obiectivismul omului influențează procesul complex de intelligence și, implicit, cel de decizie) și, cum este de subînțeles, o dimensiune economică (definită de costurile înglobate în realizarea funcției);
- realizarea unui echilibru între costul de realizare a funcțiilor incluse în „produsul informațional” și valoarea de întrebuințare a acestora.

Un element de interes în exploatarea eficientă a „ingineriei valorii” în activitatea de informații este reprezentat de analiza privind comunicarea mediată de computer - ca o componentă a mass-mediei.

Cercetarea din perspectiva științelor socio-umane a acordat o atenție deosebită, de-a lungul ultimelor decenii, locului pe care mass-media îl ocupă în viața oamenilor. La un nivel general, pot fi identificate trei metafore, care surprind gândirea contemporană în privința media (Meyrowitz, 1993). În acest context, mass-media pot fi percepute din trei perspective:

- *conduită* – pentru transmiterea anumitor sensuri; aceasta este adesea metafora din spatele preocupărilor publice referitoare la conținuturile nedorite sau dăunătoare;
- *limbaj* – aici cercetătorii preocupați de tehnologie și de analiza textului se focalizează pe codurile sau „gramatica” media;
- *mediu* – din această perspectivă, apar întrebări referitoare la posibilitățile interacționale și relaționale ale diferitelor media, având posibilitatea de a modela contextul social pentru comunicare.

Destul de recent, în anii '90, Internetul a schimbat radical lumea comunicării, așa cum nu s-a mai produs de către niciun alt suport comunicațional înainte. Putem spune că este total diferit de toate formele de comunicare utilizate înainte.

În ultima perioadă de timp, analiștii din domeniul științelor sociale și științelor comunicării au realizat diferite abordări pentru analiza, conceptualizarea și parametrizarea noului mediu.

Potențialul acestuia de a produce schimbări fundamentale a devenit atât subiect, cât și obiect de cercetare în domeniul comunicării și, implicit, al activității de informații militare.

Termenul de comunicare mediată de computer, care este anterior dezvoltării Internetului, prezintă interes în activitatea de informații militare, în evoluția mediului de securitate actual, guvernat de asimetrie și conflicte de natură hibridă, și a fost creat pentru a desemna noul tip de interacțiune mediată de computere.

În anul 1995, J. Thompson, în lucrarea sa *The Media and Modernity*, făcând referire la comunicarea ca formă de manifestare a relațiilor umane, a delimitat o tipologie a interacțiunilor dintre oameni, făcând distincția între interacțiunea față în față, cea mediată și interacțiunea cvasi-mediată. Conform acestui autor, comunicarea mediată de computer împrumută atât elemente specifice comunicării interpersonale, față în față, cât și elemente ale comunicării cvasi-mediate. La fel ca și dialogul interpersonal, comunicarea facilitată de computer este dialogală, însă, spre deosebire de interacțiunea mediată de telefon, ea poate fi, în unele situații, și sub formă de monolog (feed-back neconfirmat). Precum comunicarea față în față, comunicarea mediată de computer se dezvoltă, în formele ei de interes pentru activitatea de informații militare, pe cunoașterea datelor psihologice ale interlocutorilor, pe posibilitatea de a explica reacțiile acestora și pe un instrumentar de reguli particulare sau generale (de grup).

Dialogul mediat de computer implică *autodezvăluirea* (DeVito, 1988), dezvoltarea

a funcțiilor pe care trebuie să le îndeplinească „produsele” furnizate de acestea este un atribut intern, demersul anterior demonstrând că, respectiva procedură trebuie să fie corelată cu legislația în domeniu, cu așteptările populației, precum și cu solicitările beneficiarilor (legali autorizați).

Una dintre problemele pe care le-am identificat, din analiza omnidirecțională a Internetului (suport media) și „ingineria valorii” ca o metodă de creștere a eficienței activității de informații strategice, este în ce măsură există o influență a acestui mediu la nivelul conduitelor, comportamentelor, a normelor care guvernează „intelligence-ul” ca proces complex de suport al actului decizional.

Internetul remodelează contextul social pentru comunicare, iar felul în care se produce această reconfigurare este diferită, ca urmare a naturii specifice a noului mediu – nu doar în ceea ce privește încadrarea sa (este și un mediu de masă, dar și un „canal” de comunicare interpersonală), ci și în ceea ce privește rapida sa adaptare la descoperirile *hi-tech*, în continuă evoluție. Acest fapt asigură conexiuni interumane, atât cantitative, cât și calitative.

Cum schimbarea este foarte rapidă și în continuă evoluție, este nevoie de o linie de demarcație pornind de la care să înțelegem și să măsurăm transformările viitoare.

În concluzie, se poate aprecia că metoda „analiza valorii”, transpusă în activitatea de informații strategice în domeniul securității naționale, vizează adăugarea de noi valori de întrebuințare a „produselor informaționale”.

Aceasta se poate realiza fie prin perfecționarea permanentă a parametrilor funcțiilor înglobate în acestea, fie prin dezvoltarea unor noi funcțiuni, în limitele unui control adecvat asociat costurilor generate de realizarea acestora.

De asemenea, prin aplicarea metodei „ingineria valorii”, pot fi identificate și eventualele eficiențe, rezultate din modul de alocare a resurselor existente la nivelul structurilor cu atribuții în planul securității naționale, care, cumulate în timp, pot genera costuri suplimentare, dar mai ales ineficiență în concurența cu promotorii amenințărilor la adresa securității naționale.

Bibliografie:

1. LIVINGSTONE, Sonia, „Les jeunes et les nouveaux médias. Sur les leçons à tirer de la télévision pour le PC”, în *Reseaux*, Ed. Hermes, 92-93/1999.
2. LIVINGSTONE, Sonia, „The Challenge of Changing Audiences. Or, What is the Audience Researcher to do in the Age of the Internet?”, în *European Journal of Communication*, Sage Publications, Vol. 19 (1), 75-86, 2004.
3. STANDLER, Ronald B., *Computer Crime*, 2002.
4. MEYROWITZ, J., „Images of Media: Hidden Ferment - and Harmony - in the Field”, în *Journal of Communication*, 43 (3), 55, 1993.
5. DEVITO, J., *Human Communication*, Harper&Row: New York, Cambridge, Philadelphia, San Francisco, Washington, London, Mexico City, 1988.
6. DIMAGGIO, Paul; HARGITTAI, Eszter; NEUMAN, W. Russel și ROBINSON, John P., „Social Implications of the Internet”, în *Annual Review of Sociology*, no 27-66, 2001.
7. THOMPSON, J.B., *The Media and Modernity: A Social Theory of the Media*, Polity Press: Cambridge, 1995.
8. ALLAIRE, Y., FÎRȘIROTU, M., *Management strategic*, Editura Economică, București, 1998.
9. IONIȚĂ, I., *Ingineria Valorii*, Editura Economică, București, 1998.

SUBVERSIUNEA PRIN MEDIA – COMPONENTĂ A RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL

*Luminița CĂLEA**

Abstract

The informational war encompasses media aggression and informational defense, these actions being done under the specialized institutions control, which are responsible only to their handler. Subversion, as a media war instrument, is now used more frequently, as recent developments confirm. The fighting methods are adapted to the type of weapon used in the confrontation: the information, the word, the image, making them difficult to be identified by the majority of the targeted public, fact that amplified the persuading and dissuading effect.

Keywords: *hybrid war, media war, informational war, subversion, media aggression*

Motto: *Importantă nu este realitatea vieții, ci ceea ce cred oamenii.*

*Găsirea cuvintelor care au efect este mai importantă decât
analizarea datelor obiective.*

Roger Mucchielli, Subversiunea

Ca urmare a globalizării mijloacelor de comunicare în masă, **informația a devenit o armă imaterială decisivă**. Tehnologiile informaționale, de la telefonul mobil la rețelele mondiale de telecomunicații, de la tableta/calculatorul personal la rețeaua Internet, sunt în plină expansiune și ne transformă comportamentul, relațiile, organizațiile, societatea. În mod implicit, și sistemele de apărare sunt dependente de informații și de mijloacele informatice puse la dispoziție.

Schimbarea din ultimele decenii s-a reflectat în suportul tehnologic a ceea ce numim *război informațional*, cu toate componentele sale operaționale (informative, mediatice, de relații publice, psihologice, propagandistice sau imagologice). Războiul informațional este conflictul specific erei informaționale, desfășurat de către structuri specializate

împotriva unor ținte determinate și are următoarele caracteristici¹ principale:

- utilizează informația ca armă ofensiv-defensivă, pe baza unor principii, norme, reguli, strategii și metodologii de luptă deliberate, în cadrul unor misiuni, atacuri, campanii sau operații care urmăresc cunoașterea, influențarea, dominarea și controlul atitudinilor, comportamentelor, acțiunilor, voinței și deciziilor adversarului sau inamicului;
- controlează deciziile și modul de elaborare a acestora;
- întrerupe funcționarea instituțiilor și relațiile dintre acestea;
- vizează influențarea structurilor decizionale ale domeniului politic, economic, social și militar;
- blochează fluxul informațional dintre factorii politici de conducere și organismul

**Expert în studiul Surselor Deschise.*

militar, structurile politice și cele administrative, structurile civile și cele militare, dintre comandant și luptători;

- controlează mass-media pentru a denatura realitatea și pentru a afecta informarea corectă;
- induce o atmosferă falsă (generatoare fie de neliniște, fie de prea mare încredere);
- urmărește să inducă în rândul opiniei publice (interne sau internaționale) anumite atitudini sau comportamente;
- generează și/sau gestionează crizele informaționale.

Astfel, într-un sens general, **războiul informațional este una dintre formele războiului continuu**, care se bazează pe *controlul vectorilor de informație și comunicare*.

Urmărind evitarea conflictelor convenționale, prin utilizarea unor mijloace noi, finalitatea acțiunilor specifice acestui tip de război non-linear reprezintă *obținerea superiorității informaționale asupra adversarului*, în același timp cu protejarea trupelor și acțiunilor proprii.

Contracararea acțiunilor specifice războiului informațional² se realizează prin căutarea continuă și analiza oportună a informației, obținerea superiorității informaționale, preluarea inițiativei informaționale, protecția informației proprii, asigurarea resursei tehnologice a informației și

stăpânirea de tehnici și tactici de comunicare.

În actualul context geopolitic și militar *o atenție deosebită se acordă noilor mijloace și metode non-militare folosite în declanșarea și desfășurarea conflictelor inter-state* (F. Rusă/ Ucraina - Crimeea), oficializându-se conceptul de *război hibrid*³. În condițiile în care *agresiunea informațională*⁴ a devenit una dintre principalele amenințări la adresa securității naționale, necesitatea securizării spațiului informațional constituie un obiectiv prioritar al strategiei de securitate a fiecărei națiuni. Un rol important în acest sens îl are *eficiența mecanismelor de monitorizare și control în vederea protejării societății de eventuale tentative de acțiuni subversive* (dezinformare, manipulare prin mass-media).

Una dintre formele războiului informațional **este cea mediatică**⁵, din ce în ce mai des utilizată în ultima perioadă. Războiul mediatic joacă un rol important în actuala conjunctură regională și internațională, influențând viața politică, economică și militară a statelor din estul Europei și nu numai. Prin utilizarea acțiunilor mediatice se urmărește evitarea conflictelor convenționale, a producerii de victime și pagube materiale, prin utilizarea acestor noi mijloace aflate la granița dintre *starea convențională de război și starea convențională de pace*. Țintele vizate sunt structuri ale domeniului politic, economic, social



sau militar, nu doar pentru a le destructura sau anihila, ci pentru a influența procesele decizionale. Astfel, se face trecerea de la *stadiul de violență organizată* la *stadiul de influențare ostilă*.

Subversiunea a fost definită de Roger Mucchielli⁶ ca fiind acea activitate utilizată pentru înlocuirea unui sistem (regim politic, organizații, instituții economice, politice, guvernamentale etc.), prin destabilizarea și slăbirea sa din interior. În viziunea lui Roger Trinquier⁷, subversiunea concentrează tot ceea ce semnifică *conceptul de război modern*, mai precis totalitatea acțiunilor mediatice, politice, economice, psihologice și militare care vizează răsturnarea unei autorități într-o țară. Cu alte cuvinte, *subversiunea*⁸ constă într-un ansamblu de strategii și tehnici care au ca scop provocarea, destabilizarea, sabotajul și decredibilizarea. Scopul poate varia de la o simplă provocare pentru a schimba ideologii, concepte culturale, până la subminarea unor instituții, instigarea la revoltă, provocarea de proteste, schimbarea unui guvern, destabilizarea securității naționale,

destructurarea armatei sau schimbarea unui regim politic.

Subversiunea prin media se realizează prin intermediul *agenților de influență*⁹, care diseminează un ansamblu de mesaje destinate să destabilizeze capacitatea economică, politică, militară sau moralul unui grup vizat/opinie publice. Strategia urmărită este de a submina adevărul și, sub o aparență de așa-zisă bună-credință, sunt difuzate mesaje de discreditație, provocatoare, acuzatoare etc. Prezentarea lor într-un context aparent credibil le dă o falsă veridicitate, fiind diseminate atât pe canale media directe, cât și indirecte.

În ceea ce privește tehnicile de acțiune¹⁰, acestea pot fi intoxicarea cu informații false, distrugerea coeziunii de grup, culpabilizarea instituțiilor și liderilor pentru a-i decredibiliza și, nu în ultimul rând, distrugerea valorilor naționale.

În războiul mediatic¹¹, tehnicile subversive utilizate pentru inducerea unui anumit comportament al opiniei publice pot consta



în acțiuni de dezinformare (conștientă și planificată chiar de către unele instituții media) sau prin controlul agendei media (diseminarea informației în spațiul public, folosind o anume prioritarizare a tematicii/evenimentelor – *agenda setting*).

Vectorii subversivi acționează prin prezentarea propagandei drept *informație obiectivă* prin selectarea părtinitoare a știrilor, trunchierea/amputarea informației, modificarea contextului (prin extracția unor elemente și amplasarea lor în alte circumstanțe), introducerea informației într-un amalgam de alte știri care nu au legătură cu ea, dar care o pot descalifica, crearea unui fals context prefabricat la comandă (care subliniază aspectele secundare în defavoarea esențialului), diseminarea unor știri false care să genereze scenarii culpabile (care pot fi sau nu dezmințite/demontate), așa-zisa normalizare a evenimentelor spontane și prezentarea acestora în termeni tradiționali (astfel încât informațiile să pară credibile prin apelarea la credințe, prejudecăți, superstiții etc.), prezentarea

unor conflicte în termeni selectivi prin realizarea unei analize minimale a contextului în care au loc actualele evenimente.

În 1972, Umberto Eco a formulat cele **zece reguli ale manipulării informației**¹² prin audio-vizual, care astăzi sunt respectate tacit și pentru informația difuzată în mediul virtual:

1. se comentează ceea ce se așteaptă/trebuie comentat (eludând relatarea unor evenimente în desfășurare);
2. informația orientată spre zona de favorabil, care nu are nevoie de comentarii – ea se sprijină doar pe alegerea adjectivelor și pe o nuanțare de contrapunere a contrastelor;
3. folosirea artei tăcerii, adică eliminarea informațiilor care nu convin;
4. așezarea știrii incomode acolo unde nimeni nu se mai așteaptă și difuzarea acesteia astfel încât să nu o mai urmărească nimeni (nu la ore de maximă audiență);
5. folosirea unor termeni sofisticați, înțeleși doar de o nișă a publicului;

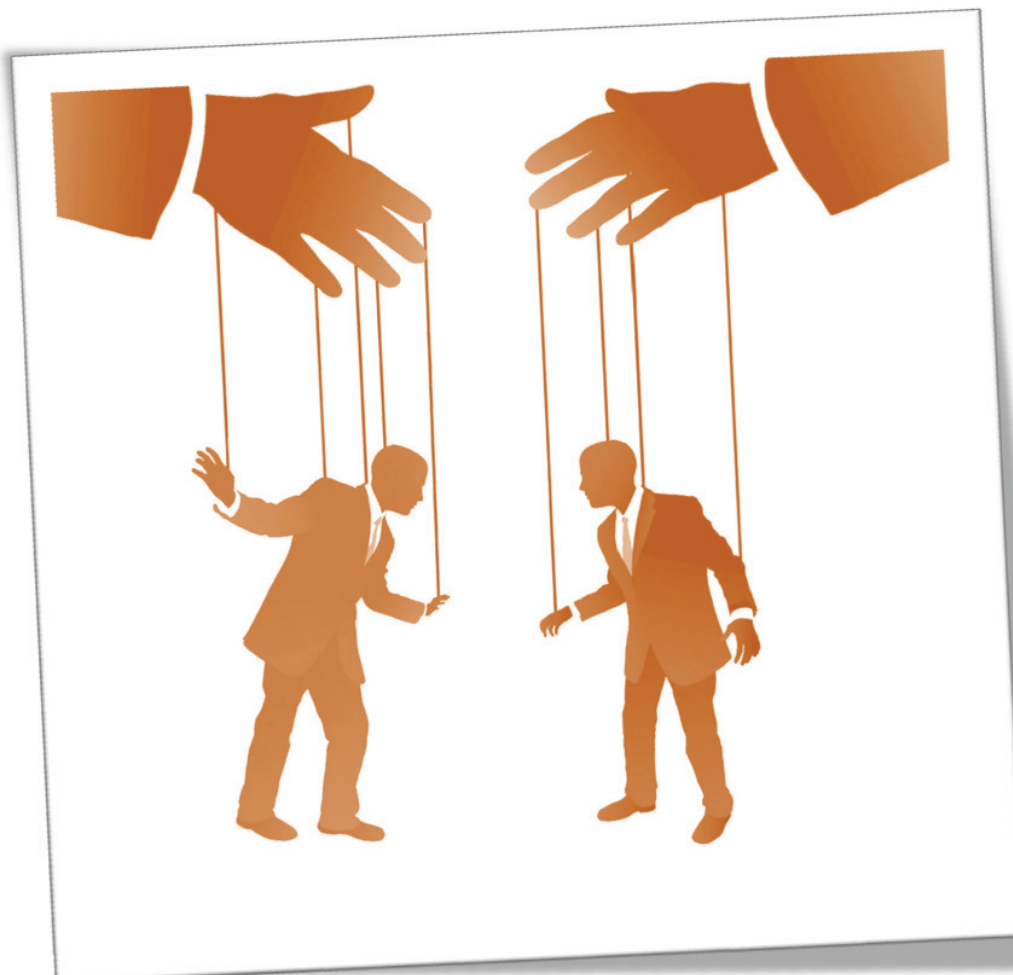


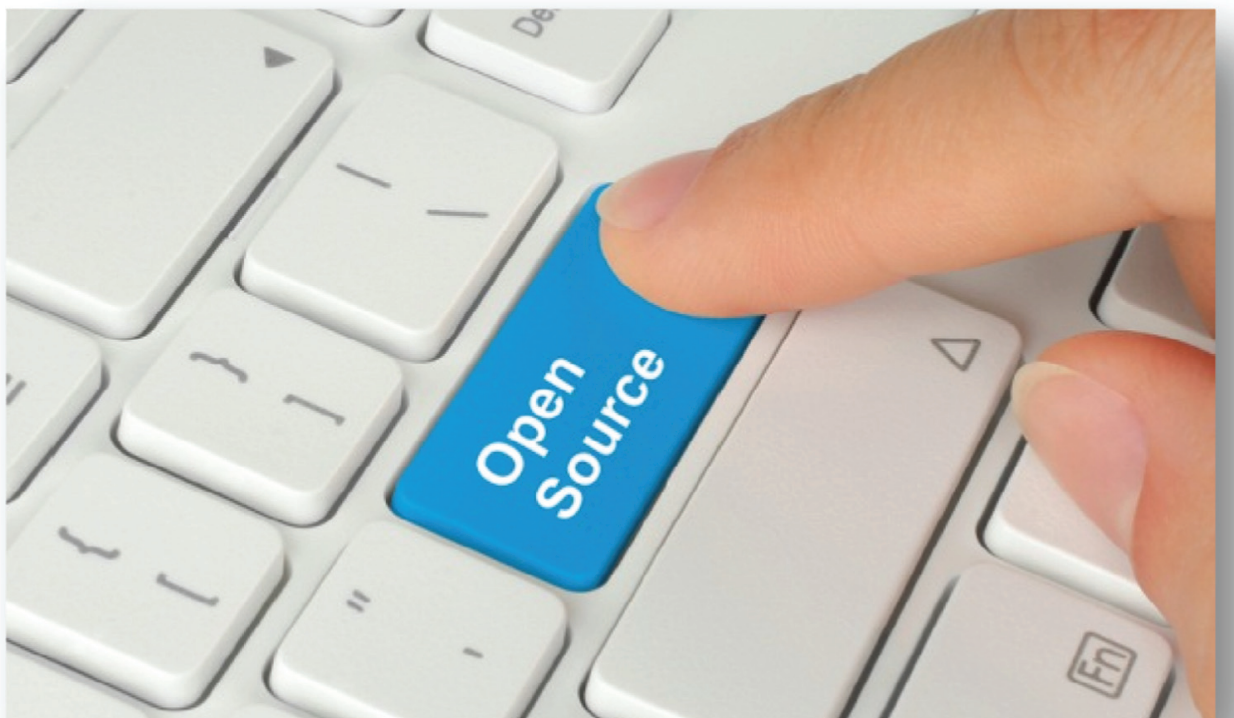
6. informația este difuzată incomplet, atât de televiziuni (care fac serii de emisiuni tip dezbateri, elementele de noutate fiind aduse într-o succesiune atent studiată) sau postată pe site-uri integral doar după ce presa tipărită a difuzat-o deja;
7. regula supunerii față de putere;
8. regula punerii în valoare (prezentarea știrilor importante fără imagini și detalieri, în favoarea unor știri mai puțin relevante dar însoțite de detalii, imagini, astfel încât să aibă aparența unor știri importante);
9. prezentarea unor evenimente semnificative doar dacă au loc în străinătate și ignorarea celor naționale;
10. prezentarea unei informații îmbrăcată într-o formă insignifiantă pentru a reduce impactul și pentru a diminua efectul.

Scopul subversiunii mediatice îl reprezintă deservirea intereselor vectorilor de comunicare care coincid unor scopuri mai largi, economice, politice, militare etc.

Tehnicile subversive utilizate în mass-media¹³ pot consta în:

- schimbarea conținutului mesajelor unor lideri (se realizează prin prezentarea intenționată a unei informații false sau a uneia distorsionate);
- prezentarea unei singure părți a temei aflate în discuție sau a unei explicații subiective a acesteia;
- ascunderea unor date importante sau întârzierea prezentării lor;
- reducerea datelor, ascunzându-le pe cele care ar putea să nu-i fie de folos celui care manipulează și evidențiindu-le pe cele care ar putea să-l ajute;
- fragmentarea datelor și prezentarea părților care-i sunt în avantaj;
- prezentarea zvonurilor ca fiind fapte adevărate;
- supraîncărcarea publicului, vizat pentru a fi manipulat, cu informații și date pentru a-i reduce capacitatea de analiză;





- introducerea autocriticii pentru a induce în eroare opinia publică;
- prezentarea unor date atribuite unei persoane în care cel manipulat are încredere;
- dezvăluirea unor date despre care receptorul crede că sunt confidențiale, dar care în realitate nu sunt;
- discreditarea elitelor unei națiuni;
- prezentarea unor imagini contrafăcute care să acceseze componenta emoțională și prin care să se inducă percepția că pericolul este iminent.

Alterarea informației sau falsificarea mesajului reprezintă atentate la securitatea individului, a statului și a societății.

Pentru analiza informațiilor din spațiul public, în vederea depistării acțiunilor subversive, acestea trebuie selecționate și valorificate ținând cont de minimum trei factori: evaluarea sursei, analizarea informației difuzate și coroborarea contextuală a informației.

Temele subversive folosite au ca scop¹⁴:

- destabilizarea statelor naționale și națiunilor, ca entități de bază în construcția europeană;
- incitarea la extremism prin formularea unor variante de regionalizare contrare intereselor țărilor europene;

- eludarea adevăratelor probleme, care țin de modul de finanțare a unor acțiuni de amploare, de sistemul de cooperare internațională, de rezolvarea concretă a situațiilor și diferendelor;
- intoxicarea opiniei publice cu informații false, agresive, provocatoare, care incită la violență, ură, răzbunare;
- exercitarea de presiuni asupra conducerii unor state sau asupra unor oameni politici, pentru a menține un climat derutant, favorabil corupției, acțiunilor de crimă organizată.

Evoluțiile din ultima perioadă confirmă faptul că subversiunea, ca armă a războiului mediatic, este tot mai des folosită în procesul de comunicare.

Războiul informațional cuprinde, la rândul său, cele două componente: agresiunea mediatică și apărarea informațională, iar acțiunile se desfășoară sub controlul unor instituții specializate, care răspund doar față de comanditar.

Metodele de luptă sunt adaptate armelor cu care se poartă confruntarea: *informația, cuvântul, imaginea*, fiind dificil de sesizat de majoritatea publicului țintă, fapt ce amplifică efectul de persuadare și disuadare.

- ¹ Gheorghe Arădăvoaice; Valentin Stancu, *Războaiele de azi și de mâine, agresiuni nonconvenționale*, Editura Militară, București, 1999; Ionel Marin, *Comunitatea de Informații, soluția problemelor de securitate*, Editura ANI, București, 2004; Sun Tzu, *Arta războiului*, Editura Antet XX Press, București, 1993.
- ² James N. Mattis & Frank Hoffman, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars*, U.S. Naval Institute, Proceedings Magazine, November 2005.
- ³ James N. Mattis & Frank Hoffman, *Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars (Confruntări armate viitoare. Apariția războaielor hibride)*, U.S. Naval Institute, Proceedings Magazine, November 2005.
- ⁴ Călin Hentea, *Propaganda fără frontiere*, Editura Nemira, București, 2002, p. 24; Lucian Culda, *România în situații limită*, Editura Licorna, București, 1997, p. 42; Vladimir Volkoff, *Psihologia minciunii*, Editura C.H.Beck, București, 2006, p. 43; Vladimir Volkoff, *Tratat de dezinformare*, Editura Antet XX Press, București, 1997, p. 64.
- ⁵ Călin Hentea, *Propaganda fără frontiere*, Editura Nemira, București, 2002, p. 23.
- ⁶ Psihosociolog și neuropsihiatru francez, reprezentant al școlii franco-olandeze, discipol a lui René Le Senne, fondator în 1966 al Departamentului de Psihologie și Pedagogie de la Nisa, președinte al Institutului Internațional de Psihologie din Franța, autor al lucrării *Subversiunea* și al mai multor tratate și lucrări de psihosociologie considerate a sta la baza unor tratate actuale de comunicare.
- ⁷ Istoric militar, autor al lucrării *Războiul modern*, editată în 1961, unul dintre teoreticienii conceptului de război subversiv.
- ⁸ Simona Ștefănescu, *Media și conflictele*, Editura Tritonic, 2004, București, pp. 27-45; Charles U. Larson, *Persuasiunea – receptare și responsabilitate*, Editura Polirom, 2003, pp. 18-21, 42-69;
- ⁹ Ted Hopf, The promise of constructivism in international relations theory, în *International Security*, Summer 1998, vol. 23, no. 1, p. 171; Gheorghe Isserson, *Forme ale războiului informațional (prin mass-media)*, Editura Antet XX Press, București, 1997, p. 39; www.contributors.ro.
- ¹⁰ Philippe Breton, *Manipularea cuvântului*, Institutul European, 2006, pp. 22-26, 32-39, 49-60, 65-105; Claudiu Săftoiu, *Jurnalism politic – manipularea politicienilor prin mass-media, manipularea mass-media de către politicieni*, Editura Trei, București, 2003, pp. 50-59, 61-67.
- ¹¹ Călin Hentea, *Arme care nuucid*, Editura Nemira 2004, pp. 48-57; Bogdan Ficeac, *Tehnici de manipulare*, Editura Nemira, București, 2004, pp. 89-152.
- ¹² Umberto Eco, *Comunicarea de masă și teorii ale culturii de masă*, Editura Polirom, 2008, Iași; *Tratat de semiotică generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, București; *În ce cred cei care nu cred*, Editura Polirom, 2011, Iași.
- ¹³ Henri Pierre Cathala, *Epoca dezinformării*, Editura Militară, București, 1994, p. 36; Ion Stavre, *Reconstrucția societății românești prin audiovizual*, București, Editura Nemira, 2004, p. 28; Călin Hentea, *Arme care nuucid*, Editura Nemira, București, 2004, p. 14.
- ¹⁴ Călin Hentea, *Arme care nuucid*, Editura Nemira, 2004, București, pp. 34-60, 66-76, 122-180.

UTILIZAREA IMAGINILOR AERIENE ȘI SATELITARE ÎN APLICAȚII PRACTICE

ing. Cătălin-Gabriel GHIORGIȚĂ*

Abstract

The paper gives an overall picture about using the imagistic sensors in nowadays practical functions. These functions are covering a large spectrum of domains which already were object of medium and long term studies. These domains concern natural disasters and the evolution of natural environment.

The importance of the platforms used for sensors implementation comes from the significant differences between the terrain coverage geometry and the frequency of natural changes or disasters. The sensors used on the aerial platforms offer a more adaptive coverage and are more suitable for real time applications. The satellites systems give a quicker coverage of the extended areas but they are not appropriate for real time working.

Keywords: teledetection, multispectral, synthetic, aperture radar, spatial resolution

1. Introducere

Fiecare senzor a fost conceput cu un scop specific. Cu ajutorul senzorilor optici, proiectarea se concentrează pe benzile spectrale care urmează să fie colectate. În cazul imaginilor radar, unghiul de incidență și benzile cu microunde folosite joacă un rol important în definirea senzorului.

Senzorii optici au limitări în mediul noros, caz în care obiectivele pot fi ascunse vederii directe. În unele zone ale lumii, în special la tropice, aceasta este practic o condiție permanentă de funcționare. Zonele polare, de asemenea, suferă de iluminare solară inadecvată, de luni de zile la un moment dat. Radarul furnizează date fiabile, deoarece senzorul oferă o iluminare proprie și utilizează lungimi de undă care pot penetra norii, fumul, ceața și, astfel, ne asigurăm că ținta nu va fi influențată de condițiile meteorologice sau din cauza iluminării slabe.

Utilizarea benzilor multispectrale pentru obținerea datelor și informațiilor încearcă să exploateze „vizualizări” diferite și independente ale obiectivelor, astfel încât să facă posibilă identificarea lor. Pentru determinarea benzilor spectrale optime în analiza obiectivelor/țintelor specifice, au fost efectuate studii de specialitate.

Adesea este nevoie de mai mult de un singur senzor pentru abordarea în mod corespunzător

a tuturor cerințelor unei aplicații. Utilizarea combinată a mai multor surse de informații se numește *integrare* sau *fuzionare* a informațiilor. Pentru obținerea de informații suplimentare, adesea se folosesc senzori diferiți, care, atunci când sunt integrați împreună, pot facilita interpretarea și clasificarea imaginilor. Exemplele includ combinarea imagisticii pancromatice de înaltă rezoluție cu imagini multispectrale cu rezoluție grosieră și fuzionarea datelor achiziționate.

Un exemplu specific este integrarea de imagini ale radarelor cu deschidere sintetică (SAR)¹ cu imagini multispectrale. Datele SAR adaugă expresia reliefului și a topografiei suprafeței într-o imagine bidimensională. Imaginea multispectrală contribuie cu informații de culoare semnificative despre compoziția sau acoperirea suprafeței de teren. Acest tip de imagine este adesea folosit în geologie, în cazul în care litologia sau compoziția minerală este reprezentată de componenta spectrală, iar structura este reprezentată de componenta radar.

Informațiile achiziționate din mai multe imagini într-o anumită perioadă de timp sunt menționate ca informații multitemporale. Multitemporalitatea se referă la imagini luate la distanță de zile, săptămâni sau chiar ani. Diferența de timp

*Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

dintre imagini este aleasă în așa fel încât să fie în măsură să monitorizeze un eveniment dinamic. Unele evenimente catastrofale (alunecări de teren, inundații, incendii etc.) au nevoie de un interval de timp relativ scurt (zile), în timp ce evenimente mult mai lente (topirea ghețarilor, regenerarea pădurilor etc.) necesită o monitorizare la nivelul anilor sau chiar a deceniilor.

Radarele cu deschidere sintetică utilizate în telemetrie au capacitatea de penetrare relativ lungă a vegetației și solului, astfel încât să permită obținerea de informații din interiorul obiectivelor. Datorită acestor caracteristici, informațiile obținute prin telemetrie sunt folosite în diverse domenii de cercetare, de la geologie și oceanografie până la arheologie.

Domenii	Obiective
Cartografiere	planimetrie; modelarea digitală a elevației (DEM) ² ; cartografiere tematică de bază/cartografiere topografică
Agricultură	clasificarea culturilor, creștere, recoltare, dezastre, umiditatea solului
Silvicultură	biomasă, specii, plantații și defrișări, monitorizarea incendiilor forestiere
Geologie	topografie, mișcarea crustei, sisteme de informații geografice (GIS) ³ , structura solului, defecte, litologie, resurse subterane
Hidrologie	debitul râurilor, apă echivalentă din ciclul zăpezii și gheții, umiditatea solului, zone umede, model de drenaj, resursele de apă în deșert
Mediul urban	structura și densitatea urbană, detecția modificărilor, tasări de sol, urbanizare, estimarea înălțimii zgârie-norilor, monitorizarea traficului
Criosferă	clasificarea, distribuția și schimbările gheții și zăpezii de pe uscat și de pe mare, topirea ghețarilor, urmărirea aisbergurilor, navigația pe marea înghețată
Oceanografie	valurile oceanului, valuri interne, vânt, identificare și navigație, curenți, fronturi, circulație, topografie submarină, detectarea navelor, pete de petrol
Dezastre	predicție, căutare și salvare, monitorizarea și recuperarea daunelor, tsunami și marea înalte, alunecări și tasări de teren, cutremure, vulcani, extracție
Arheologie	explorarea solului și subsolului, studii, managementul site-urilor arheologice

2. Cartografierea

Cartografierea constituie o componentă integrantă a procesului de gestionare a resurselor funciare, iar informațiile cartografierii sunt produsul analizei datelor de teledetecție. Hărțile topografice și tematice sunt esențiale pentru planificare, evaluare și monitorizare, pentru cercetarea militară sau civilă, ori pentru gestionarea terenurilor utilizate, în special în cazul în care harta digitală este integrată într-un sistem de informații geografice ca o bază de informații. Integrarea informațiilor de altitudine este crucială pentru multe aplicații și este de multe ori cheia succesului programelor actuale de cartografiere.

Utilizatorii finali ai hărților și produselor de cartografiere pot include companii (forestiere, miniere, petroliere), industrii de sprijin și de servicii (inginerie), agenții de utilități și de dezvoltare a infrastructurii (conduce, telecomunicații, transport, energie), agenții de

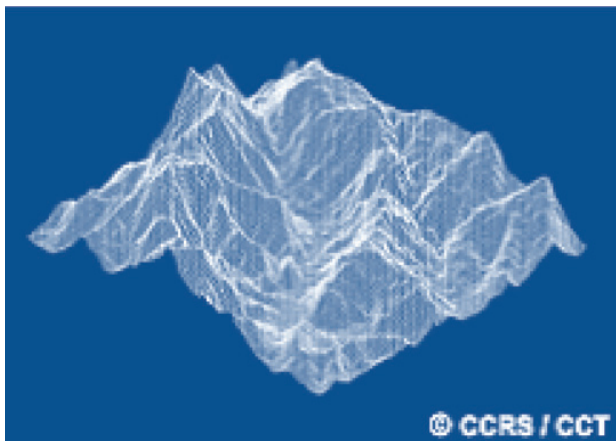
cartografiere militare și guvernamentale. Această diversificare a utilizatorilor, de la cei tradiționali (militari) la aplicațiile comerciale, a dus la o mărire a cererilor pentru o gamă mai largă de produse de cartografiere, punând accent pe avantajele unei informări la scară mai bună și a costurilor vs. acuratețea datelor.

Cartografierea prin teledetecție include următoarele aplicații: planimetrie, modelarea digitală a elevației (DEM) și cartografiere tematică de bază/cartografiere topografică.

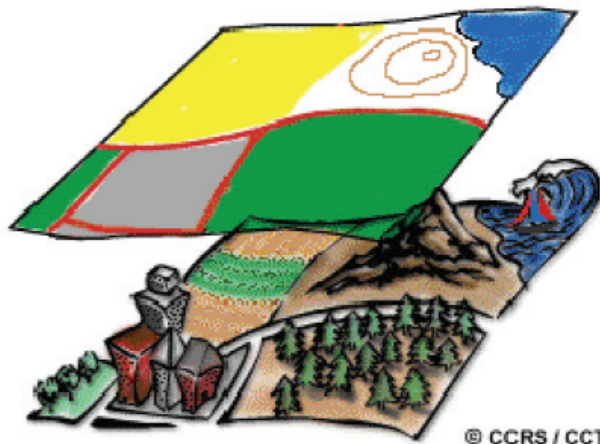
Planimetria. Această aplicație presupune identificarea și geo-localizarea acoperirii de bază a teritoriului (pădure, mlaștină), drenaj, precum și caracteristici antropice (infrastructură urbană, rețele de transport) în spațiul bidimensional (2D). Informațiile planimetrice sunt, în general, necesare pentru aplicații la scară largă: recunoaștere militară, cartografiere urbană, gestionarea instalațiilor și informații peisagistice generale.

Teledetecția oferă un mijloc de identificare și prezentare a datelor planimetrice în mod avantajos și o manieră eficientă. Imaginile sunt disponibile la diferite scări pentru îndeplinirea cerințelor diferiților utilizatori. Aplicațiile pentru apărare exemplifică scopul aplicațiilor planimetrice - extragerea informațiilor privind rutele de transport, localizarea construcțiilor și instalațiilor, infrastructurii urbane, precum și acoperirea generală a terenului.

Modele digitale ale elevației (DEM). Existența unor modele digitale de elevație este esențială pentru efectuarea de corecții radiometrice și geometrice în imaginile din teledetecție ale terenului și permit generarea liniilor de contur și a modelelor de teren, oferind astfel o altă sursă de informații pentru analiză. Datele de elevație, integrate în imagini, sunt utilizate pentru generarea vizualizărilor în perspectivă, utile pentru turism, planificarea traseelor și chiar pentru planificarea și dezvoltarea terenurilor. Modelele de elevație sunt integrate în programarea rachetelor de croazieră, pentru ghidarea lor în teren. Managementul resurselor, planificarea telecomunicațiilor și cartografierea militară sunt unele dintre aplicațiile asociate cu DEM.



Cartografierea topografică și cartografierea tematică de referință. Există o cerere tot mai mare pentru baze de date topografice digitale și de informații tematice, care să faciliteze integrarea datelor și actualizarea eficientă cu alte date spațiale. Hărțile topografice constau în contururi de elevație și de detaliu planimetric la scară variată, care vor servi ca bază de informații generale pentru uz civil și militar.



Cartografierea tematică de referință (BTM)⁴ este o integrare digitală a imaginilor din satelit, acoperirea și utilizarea terenurilor, precum și a datelor topografice pentru producerea unei „hărți imagine” cu linii de contur și informații ale vectorului de planimetrie. Acest nou concept de cartografiere tematică a fost dezvoltat pentru a profita de perfecționarea procesului de prelucrare digitală și de integrare a informațiilor spațiale, de creșterea compatibilității cu seturile de date multi-sursă, utilizarea pe scară largă a sistemelor informatice geografice pentru sintetizarea informațiilor, executarea analizelor personalizate pentru utilizator și creșterea capacității de prezentare a datelor în formă cartografică.

Datele pentru hărți tematice de referință sunt compilate din baze de date (topografice, de acoperirea terenului și de infrastructură). Informațiile tematice adecvate sunt suprapuse pe o hartă de referință, care furnizează informații specifice pentru utilizatorii finali specifici, cum ar fi managerii de resurse. Astfel, pot fi afișate diverse combinații de informații tematice care vor optimiza harta de informații pentru aplicații specifice, fie pentru utilizarea terenului alocat, selectarea locației pentru utilități și planificarea traseului, gestionarea bazinelor hidrografice sau gestionarea și operarea resurselor naturale. Pentru o hartă de referință, imaginile furnizează informații auxiliare pentru extragerea planimetrică sau a detaliilor tematice.

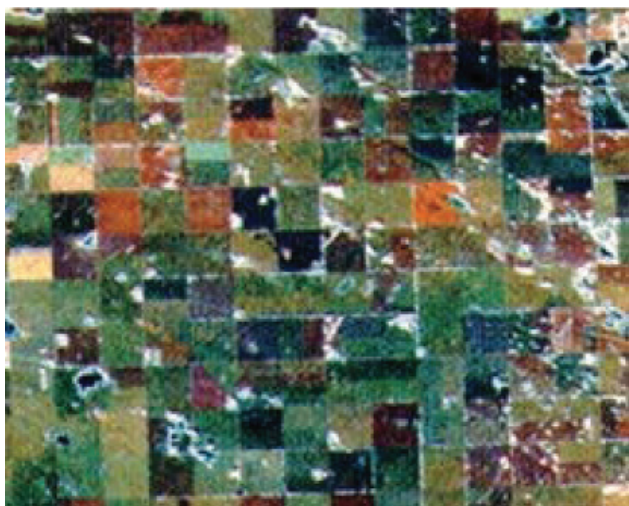
3. Agricultură

Agricultura joacă un rol dominant atât în economiile țărilor dezvoltate, cât și a celor nedezvoltate. Producția de alimente este

importantă pentru toată lumea, iar producerea de alimente cu un cost eficient este obiectivul fiecărui fermier, manager de fermă la scară largă sau agenție agricolă regională. Un fermier trebuie să fie informat pentru a fi eficient; acesta trebuie să aibă acces la cunoștințe și informații, cu ajutorul cărora să creeze o strategie viabilă pentru operațiunile agricole. Aceste instrumente imagistice îl vor ajuta să înțeleagă starea de sănătate a culturilor, gradul de deteriorare, infestare sau stres, randamentul potențial și condițiile de sol. Brokerii de mărfuri sunt, de asemenea, interesați de productivitatea fermelor, ce randament (cantitativ și calitativ) estimează pentru produse, precum și de controlul prețurilor de tranzacționare la nivel mondial. Imaginile din satelit și cele aeriene sunt folosite ca instrumente de cartografiere pentru clasificarea culturilor, examinarea stării de sănătate și viabilitatea lor, precum și de monitorizare a practicilor agricole. Aplicațiile agricole ale teledetecției includ clasificarea tipului de culturi și evaluarea stării culturilor, estimarea producției agricole, cartografierea caracteristicilor solului, cartografierea practicilor de gestionare a solului și monitorizarea conformității (practici agricole).

Cartografierea tipurilor de culturi.

Identificarea și cartografierea culturilor sunt importante pentru un număr de motive. La nivelul agențiilor agricole naționale și multinaționale, precum și al agențiilor de asigurare sunt create hărți agricole, în vederea inventarierii tipului culturilor și a momentului cultivării anumitor zone. Acest lucru servește previziunilor privind



livrarea culturilor, colectarea de date statistice privind productivitatea, înregistrarea rotației culturilor, cartografierea productivității solului, identificarea factorilor care influențează stresul culturilor, evaluarea prejudiciilor culturilor agricole din cauza fenomenelor meteorologice (furtuni sau secetă) și activitatea de monitorizare a agriculturii. Metodele tradiționale de obținere a acestor informații sunt recensământul și topografierea la sol. În scopul de a standardiza măsurătorile, în special pentru agenții multinaționale și consorții, teledetecția poate oferi strategii de extragere a informațiilor în urma colectării datelor de interes.

Monitorizarea culturilor și evaluarea pagubelor. Evaluarea stării de sănătate a unei culturi, precum și depistarea precoce a infestării culturilor, sunt esențiale în asigurarea productivității agricole. Problemele determinate de deficiențe de umiditate, insecte, ciuperci și infestări cu buruieni trebuie să fie detectate suficient de devreme pentru a oferi o oportunitate de atenuare pentru fermier. Acest proces necesită ca imaginile de teledetecție să fie furnizate în mod frecvent (cel puțin săptămânal) și să fie livrate rapid fermierului, de obicei, în termen de 2 zile de la achiziție. De asemenea, culturile nu cresc, în general, în mod uniform pe întreaga suprafață și, prin urmare, randamentul culturilor poate varia foarte mult de la un loc la altul. Aceste diferențe de creștere pot fi un rezultat al unor deficiențe de nutrienți din sol sau a altor forme de stres. Teledetecția permite agriculturului să identifice zonele care se confruntă cu dificultăți, astfel încât să poată aplica corect tipul și cantitatea de îngrășămintă, pesticide sau erbicide. În acest mod, agricultorul nu numai că îmbunătățește productivitatea, dar își reduce costurile de producție și minimizează impactul asupra mediului.

Există multe persoane implicate în tranzacționare, în stabilirea prețurilor, precum și în vânzarea de culturi care nu au fost niciodată văzute. Ei au nevoie de informații cu privire la sănătatea culturilor la nivel mondial pentru stabilirea prețurilor și negocierea acordurilor comerciale. Multe dintre aceste persoane se bazează pe indicii de evaluare a culturilor pentru compararea ratei de creștere a productivității și pentru a vedea cât de eficientă este industria agricolă a fiecărei țări.

Detectarea deteriorărilor și monitorizarea stării de sănătate a culturilor necesită imagini de înaltă rezoluție și capabilități de achiziție prin imagini multispectrale. Unul dintre factorii cei mai critici în utilitatea și utilizarea imaginilor pentru agricultori este timpul rapid de răspuns de la achiziția de date până la distribuirea de informații privind culturile.

4. Silvicultura

Pădurile sunt o resursă valoroasă care furnizează produse alimentare, adăpost, habitat pentru faună, combustibil și consumabile zilnice, cum ar fi ingrediente medicinale și hârtie. Pădurile joacă un rol important în echilibrarea nevoilor și schimbului de dioxid de carbon al Pământului, care acționează ca o legătură esențială între atmosferă, geosferă și hidrosferă. Pădurile tropicale sunt casa unei imense diversități de specii de animale. Principalele probleme legate de gestionarea pădurilor sunt epuizarea din cauza unor probleme naturale (incendii și infestări) sau activități umane (ardere, conversie de terenuri). Oamenii, în general, iau în considerare mai degrabă produsele utile din păduri decât pădurile în sine, iar extragerea lemnului este o veche practică larg răspândită la nivel mondial. Epuizarea resurselor forestiere are efecte pe termen lung asupra climei, conservării solului, biodiversității și regimurilor hidrologice și,

astfel, este o preocupare vitală pentru activitățile de monitorizare a mediului.

Silvicultura comercială este o industrie importantă în întreaga lume. Pădurile sunt tăiate și sunt continuu căutate noi arii pentru obținerea de noi surse de cherestea. Cu o presiune crescândă din partea organizațiilor ecologiste pentru conservarea ariilor forestiere naturale și virgine, companiile implicate în exploatarea lemnului trebuie să fie mai eficiente, economice și conștiente de practicile forestiere durabile. Asigurarea că există o regenerare sănătoasă a copacilor în pădurile exploatate va asigura un viitor pentru firmele comerciale forestiere, precum și materiale adecvate de lemn care să răspundă nevoilor unei populații în creștere.

Sursele necomerciale de epuizare a pădurilor cuprind defrișarea pentru agricultură (pășuni și culturi), dezvoltarea urbană, secete, înaintarea deșertului, pierderea umidității solului, daune cauzate de insecte, incendii și alte fenomene naturale (boli, taifunuri). În unele zone ale lumii, în special la tropice, pădurile tropicale acoperă ceea ce este considerată marfa cea mai valoroasă - terenul agricol viabil. În aceste zone, pădurile sunt arse (curățite) pentru facilitarea accesului la terenuri. De multe ori, această practică se produce atunci când nevoia durabilității pe termen lung este copleșită de golul subzistenței pe termen scurt. În acest caz, nu numai că sunt epuizate



păduri bogate în specii, dar apare o problemă care afectează regimul hidrologic local și regional, iar fumul cauzat de arderea copacilor poluează atmosfera, adăugând mai mult dioxid de carbon și adâncirea efectului de seră.

Teledetecția poate fi utilizată în următoarele aplicații forestiere:

a) cartografierea de cercetare:

- actualizarea acoperirii cu păduri și biodiversitatea;
- monitorizarea epuizării fondului forestier;
- discriminarea tipului de acoperire forestieră și măsurarea proprietăților biofizice ale arboretului;
- cartografierea agroforestieră și posesia terenurilor (cadastru);

b) silvicultura comercială:

- colectarea de informații privind inventarul forestier și recoltarea materialului lemnos;
- estimarea biomasei și densitatea vegetației;
- cartografierea tăierilor/evaluarea regenerării;
- monitorizarea defrișărilor și gestionarea reîmpăduririlor;

c) monitorizarea mediului:

- sănătatea și vigoarea pădurilor;
- delimitarea arderilor și a despăduririlor (păduri tropicale, de mangrove);
- inventarierea speciilor și biodiversitatea;
- protecția bazinelor hidrografice (fâșii riverane) și a litoralului (pădurile de mangrove).

5. Geologia

Geologia implică studiul formelor de relief și al structurii subsolului pentru a înțelege procesele fizice de creare și modificare a scoarței Pământului. Aplicațiile în domeniul geologiei sunt cel mai frecvent înțelese ca explorări și exploatare ale resurselor minerale și de hidrocarburi pentru îmbunătățirea condițiilor și nivelului de trai în societate. Industria petrolieră furnizează combustibil și ulei pentru vehiculele de transport, carierele de agregate (nisip și pietriș) și calcar, furnizează ingredientele pentru betonul utilizat în construcții, minele de potasiu contribuie la fabricarea îngrășămintelor, cărbunele pentru producerea de energie, metale prețioase și pietre prețioase pentru bijuterii, diamantele pentru prelucrări metalice de înaltă precizie, iar cuprul,



zincul și diferite alte minerale au o varietate de utilizări industriale.

Geologia include, de asemenea, studiul pericolelor potențiale, cum ar fi vulcanii, alunecările de teren, cutremurele de pământ și, prin urmare, este un factor critic pentru studiile geotehnice referitoare la construcție și inginerie. Studiile geologice nu se limitează la Pământ - teledetecția a fost folosită pentru examinarea compoziției și structurii altor planete și sateliți.

Teledetecția este folosită ca un instrument pentru extragerea informațiilor despre structura și compoziția suprafeței terenului sau a subsolului, dar de multe ori este combinată cu alte surse care furnizează măsurători complementare. Datele multispectrale pot furniza informații cu privire la litologie (compoziția rocilor), pe baza reflexiei spectrale. Radarul oferă o expresie a topografiei și rugozității suprafeței și, astfel, este extrem de valoros, mai ales atunci când sunt integrate cu alte surse de date, care să ofere detalii ale reliefului.

Teledetecția nu este limitată la aplicații de geologie directe; este utilizată, de asemenea, în sprijin logistic, cum ar fi planificarea rutelor de acces și monitorizarea refacerii ecologice. Pe baza datelor geologice pot fi generate hărți, care sunt apoi consultate sau suprapuse (cartografierea tematică de referință).

Aplicațiile geologice ale teledetecției includ cartografierea litologică a depozitelor de suprafață/roci de bază, cartografierea structurală și analiza terenului, explorarea/exploatarea agregatelor, mineralelor și hidrocarburilor, geologia mediului/geobotanica, cartografierea și monitorizarea evenimentelor și pericolelor geologice.

Cartografierea structurală și analiza terenului. Geologia structurală joacă un rol important în explorarea mineralelor și hidrocarburilor, precum și în identificarea și monitorizarea pericolelor potențiale. Cartografierea structurală constă în identificarea și caracterizarea expresiei structurale. Structurile includ defecte, cute anticlinale și sinclinale, precum și alte particularități. Înțelegerea structurilor este cheia pentru interpretarea mișcărilor crustale care au modelat terenul actual. Structurile pot indica potențiale locații de rezerve de petrol și gaze prin caracterizarea atât a geometriei de bază a unităților de roci subterane, cât și a gradului

de deformare crustală și de stres într-o anumită locație. Structurile sunt, de asemenea, examinate pentru indicii cu privire la deplasările crustale și pericolele potențiale, cum ar fi cutremure, alunecări de teren și activitate vulcanică. Identificarea liniilor de defect poate facilita planificarea utilizării terenurilor, prin limitarea construcțiilor deasupra zonelor potențial periculoase, cu activitate seismică.

O vedere sinoptică la scară regională este o perspectivă foarte diferită față de un punct de observare de la sol atunci când se examinează *harta elementelor structurale*. Teledetecția oferă această perspectivă și îi permite unui geolog să examineze alte date auxiliare de referință, simultan și sinergic, cum ar fi informațiile geomagnetice.

Anumite dispozitive de teledetecție oferă informații unice în ceea ce privește structura, cum ar fi expresia reliefului oferit de senzorii radar. Compararea expresiei suprafeței cu alte informații geologice poate permite, de asemenea, recunoașterea modelelor prin asociere. De exemplu, o unitate de rocă poate fi caracterizată printr-o textură radar specială care se poate corela, de asemenea, cu o intensitate magnetică mare sau o anomalie geochimică.

6. Hidrologia

Hidrologia se ocupă cu studiul apei de pe suprafața Pământului, indiferent dacă această curge deasupra solului, este solidă în gheață sau zăpadă sau este reținută în sol. Hidrologia este intrinsec legată de multe alte aplicații de teledetecție, în special cele forestiere, agricole și de acoperirea terenului, deoarece apa este o componentă vitală în fiecare dintre aceste discipline. Cele mai multe procese hidrologice sunt dinamice și necesită, prin urmare, observații frecvente. Teledetecția oferă o vedere sinoptică asupra distribuției spațiale și a dinamicii fenomenelor hidrologice, de multe ori irealizabile prin anchete tradiționale pe teren. Radarul a adus o nouă dimensiune a studiilor hidrologice, cu funcțiile sale active de sesizare, care permit achiziția de imagine, în funcție de condițiile meteorologice nefavorabile sau întunericului sezonier.

Exemplele de aplicații hidrologice includ: cartografierea și monitorizarea zonelor umede;

estimarea umidității solului; cartografierea și monitorizarea inundațiilor; detectarea schimbărilor pe râuri/delte; monitorizarea pachetului de ninsoare și delimitarea suprafeței; monitorizarea gheții pe râuri, lacuri și mări/oceane; monitorizarea dinamicii ghețurilor; măsurarea grosimii zăpezii și determinarea echivalentului zăpadă-apă; cartografierea bazinului de drenaj și modelarea bazinelor hidrografice; programarea irigațiilor și detectarea scurgerilor din canalele de irigație.

Delimitarea și cartografierea inundațiilor.

Un fenomen natural în ciclul hidrologic sunt inundațiile. Inundațiile sunt necesare pentru a reface fertilitatea solului prin adăugarea periodică de substanțe nutritive și de sedimente fin granulate; cu toate acestea, pot provoca pierderi de vieți omenești, distrugerea temporară a habitatului animalelor, precum și deteriorarea permanentă a infrastructurii urbane și rurale. Inundațiile interioare pot duce la perturbarea barajelor naturale sau artificiale, topirea catastrofală a gheții și zăpezii, ploaie, blocaje de gheață pe râuri și/sau scurgeri excesive primăvara. Tehnicile de teledetecție sunt folosite pentru măsurarea și monitorizarea arealului zonelor inundate, pentru observarea eficienței eforturilor de salvare și care să ofere estimări cuantificabile ale valorii terenurilor și ale infrastructurii afectate. Datele de telemetrie încorporate într-un sistem de informații

geografice (GIS) permit calcule rapide și evaluări ale nivelului apei, a daunelor și zonelor care se confruntă cu pericolul potențial de inundații. Utilizatorii acestui tip de date includ agențiile de monitorizare a inundațiilor, companiile hidroelectrice, departamentele de planificare orășenești și de intervenție la urgențe, precum și companiile de asigurări. Identificarea și cartografierea zonelor inundabile, canale fluviale abandonate, precum și a meandrelor sunt importante pentru planificarea și stabilirea traseelor pentru transporturi.

7. Acoperirea și utilizarea terenurilor

Deși termenii de „acoperirea terenurilor” și „utilizarea terenurilor” sunt adesea folosiți cu același sens, semnificațiile lor reale sunt destul de distincte.

Acoperirea terenului se referă la suprafața acoperită a solului, cu sau fără vegetație, cu infrastructură urbană, apă, deșert sau de altă natură. Identificarea, delimitarea și cartografierea terenului acoperit este importantă pentru studiile de monitorizare la nivel mondial, de gestionare a resurselor și a activităților de planificare. Identificarea acoperirii terenului stabilește baza de la care pot fi efectuate activitățile de monitorizare a schimbărilor și oferă informații despre acoperirea solului pentru hărțile tematice.



Utilizarea terenului se referă la scopul în care este folosit terenul (recreare, habitat al faunei sălbatice sau agricultură). Cererile pentru utilizarea terenurilor implică atât cartografierea de referință, cât și monitorizarea ulterioară, deoarece sunt necesare informații în timp util, pentru a ști suprafața actuală a terenurilor, utilizarea și identificarea modificărilor în folosirea terenului, de la an la an. Această cunoaștere va contribui la dezvoltarea de strategii pentru conservarea mediului, utilizării în situații conflictuale și a presiunilor de dezvoltare.

Studiile privind acoperirea/utilizarea terenului sunt de natură multidisciplinară, iar participanții implicați în astfel de lucrări sunt numeroși și variați, de la fundații internaționale pentru animale sălbatice și de conservare a mediului până la cercetători guvernamentali și companii forestiere. Agențiile guvernamentale regionale solicită inventarierea și monitorizarea utilizării terenurilor. În plus, aceste informații pot fi folosite pentru planificarea, monitorizarea și evaluarea dezvoltării, regenerării sau activitatea industrială. Detectarea modificărilor pe termen lung în acoperirea terenului poate fi un răspuns la o schimbare a condițiilor climatice locale sau regionale, bază de monitorizare la nivel global.

Aplicațiile pentru utilizarea terenurilor prin teledetecție includ următoarele: managementul resurselor naturale și protecția habitatului animalelor sălbatice, cartografiere de referință pentru introducerea în sisteme de informații geografice, extinderea/încălcarea urbană, planificarea rutelor și logistica pentru activitățile seismice/explorare/extracția resurselor, delimi-

tarea daunelor (tornade, inundații, vulcani, seisme, incendii), limitele legale pentru impozitarea și evaluarea proprietăților și detectare obiective (identificarea de piste de aterizare, drumuri, poduri, interfețe teren/apă).

Pe măsură ce crește populația Pământului și economiile naționale continuă să se îndepărteze de sistemele bazate pe agricultură, orașele se vor dezvolta și se vor răspândi. Extinderea urbană de multe ori încalcă terenurile agricole sau forestiere. Creșterea orașelor este un indicator de industrializare (dezvoltare) și are, în general, un impact negativ asupra sănătății mediului unei regiuni.

Schimbările în utilizarea terenurilor, de la rural la urban, sunt monitorizate pentru estimarea populației, prezicerea și planificarea direcției de extindere urbană pentru dezvoltatori și monitorizarea zonelor adiacente, sensibile ecologic sau în pericol. Pot fi monitorizate așezările temporare de refugiați și orașele cu corturi, estimându-se volumul și densitatea populației.

Prin analizele multitemporale, teledetecția oferă o perspectivă unică asupra modului în care evoluează orașele. Elementul cheie pentru cartografierea schimbărilor produse în utilizarea terenului de la rural la urban îl reprezintă capacitatea de discriminare între utilizările rurale (agricol, pășuni, păduri) și cele urbane (rezidențial, comercial, agrement).

Monitorizarea ghețurilor. Pentru oamenii care trăiesc în mediile arctice gheața este un fenomen comun, care afectează activitățile locale. Gheața acoperă o parte substanțială din suprafața Pământului și este un factor major în transportul comercial maritim și în pescuit, precum și în studiile schimbărilor climatice globale. În sezonul rece, gheața polară acoperă o suprafață mare, aproximativ egală cu dimensiunea continentului nord-american, de 25 de milioane km². Modificările în distribuția gheții mărilor sunt de interes pentru oamenii de știință care studiază schimbările climatice la nivel mondial și interacțiunile dintre gheața mărilor și atmosferă. În timpul iernii, gheața creează o barieră importantă pe lacuri și oceane, iar navele încearcă să ajungă în porturi sau navighează de-a lungul coastelor. Sloiurile de gheață și aisbergurile



crează potențiale pericole pentru navigare, în timp ce gheața compactă împiedică accesul la mal. Prin urmare, sunt necesare informații cu privire la starea, tipul, concentrația și deplasarea gheții. Pentru abordarea acestei cereri, sunt furnizate diagrame de analiză a gheții, buletine zilnice privind pericolul gheții, prognoze sezoniere și de sprijin tactic.

Datele de teledetecție pot fi folosite pentru identificarea și cartografierea diferitor tipuri de gheață, localizarea deschiderilor (fisuri mari navigabile în gheață) și monitorizarea deplasării gheții. Cu tehnologia actuală, aceste informații pot fi transmise clientului într-un interval de timp foarte scurt de la achiziție. Exemplele privind informațiile și aplicațiile asupra gheții marine cuprind: tipul/vârsta/deplasarea gheții; concentrări de gheață și detectarea aisbergurilor; istoricul gheții, precum și condițiile și dinamica aisbergurilor pentru planificarea intențiilor; identificarea tactică a deschiderilor pentru navigare: rute maritime/de salvare sigure; cercetarea schimbărilor meteorologice/globale.

8. Monitorizarea oceanelor și a zonei de coastă

Oceanele furnizează nu numai alimente și resurse biofizice, dar ele servesc, în primul rând, ca rute de transport. De asemenea, sunt extrem de importante în formarea sistemului meteorologic și în depozitarea dioxidului de carbon, și sunt

o verigă importantă în echilibrul hidrologic al Pământului. Înțelegerea dinamicii oceanelor este importantă pentru evaluarea stocului de pește, deplasarea navelor, prezicerea consecințelor globale ale fenomenelor de circulație, cum ar fi El Nino, monitorizarea și previziunea furtunilor în așa fel încât să se reducă impactul dezastrelor. Studiile de dinamica oceanelor includ monitorizarea vânturilor și valurilor (direcție, viteză, înălțime), identificarea caracteristicilor mezoscalei, batimetria, temperatura apei, precum și productivitatea oceanului.

Liniile de coastă sunt interfețe sensibile ale mediului ambiant dintre ocean și pământ, și răspund la modificările aduse de dezvoltarea economică și schimbarea modului de utilizare a terenurilor. Adesea, coastele sunt zone cu diversitate biologică și pot fi, de asemenea, puternic urbanizate. Cum peste 60% din populația lumii trăiește în apropierea oceanului, zona de coastă este o regiune supusă stresului provenit din activități umane. Agențiile guvernamentale care se concentrează pe impactul activităților umane au nevoie de noi surse de date, prin care să monitorizeze diversele modificări, precum eroziunea costieră, pierderea habitatului natural, urbanizarea, scurgerile de ape uzate și poluarea marină. Multe aspecte ale dinamicii oceanului deschis și ale schimbărilor în regiunea de coastă pot fi cartografiate și monitorizate cu ajutorul tehnicilor de teledetecție.



Aplicațiile teledetecției în monitorizarea oceanului includ următoarele:

- identificarea „șabloanelor” oceanului:
 - curenți, modele de circulație regionale, margini;
 - zonele frontale, valuri interne, valuri de gravitație, vârtejuri, zonele adânci, batimetria zonelor de apă puțin adâncă.
- zonele cu maree:
 - delimitarea interfeței uscat-apă;
 - cartografierea particularităților țărmului și dinamicii plajei;
 - efectele mareelor și furtunilor;
 - cartografierea vegetației de coastă;
 - activitatea umană și impactul asupra mediului.
- prognoza furtunilor prin monitorizarea vântului și valurilor.
- evaluarea stocurilor de pește și a mamiferelor marine;
 - monitorizarea temperaturii și calității apei;
 - productivitatea oceanului, concentrația și deriva fitoplanctonului;
 - inventarierea și monitorizarea acvaculturii.
- deversarea de petrol:
 - cartografierea deversărilor de petrol și precizarea derivei;
 - identificarea zonelor cu infiltrații de petrol naturale pentru explorare.
- transport:
 - studierea densității traficului pe rutele de navigație;
 - cartografiere batimetriei în apropierea țărmului.

9. Concluzii

Informațiile obținute prin teledetecție sunt fundamentale pentru societatea actuală; prin tehnologiile actuale vom rezolva unele dintre provocările timpului nostru. Pentru probleme precum schimbările climatice, resursele naturale, gestionarea dezastrelor și ale problemelor de mediu, teledetecția oferă o multitudine de

informații la scară globală. Odată ce avem răspunsurile la aceste probleme vom putea lua decizii în cunoștință de cauză.

Tehnologiile spațiale și aplicațiile lor joacă un rol-cheie pentru a optimiza planificarea, implementarea și monitorizarea diverselor proiecte aflate în derulare la nivel global. Datorită posibilităților de achiziție a imaginilor cu o rezoluție spațială, spectrală și temporală mai mare, viitorul teledetecției este promițător. Dacă vom lua în considerare provocările viitoare privind monitorizarea și gestionarea factorilor de mediu și a problemelor climatice, vom avea nevoie și vom apela tot mai intens la informațiile obținute din imagini aeriene, dar mai ales satelitare, obținute prin teledetecție, pentru acoperirea întregii suprafețe a Pământului.

Bibliografie:

1. Natural Resources Canada, Fundamentals of Remote Sensing; *disponibil pe:* http://www.nrcan.gc.ca/sites/www.nrcan.gc.ca/earth-sciences/files/pdf/resource/tutor/fundam/pdf/fundamentals_e.pdf.
2. 100 Earth Shattering Remote Sensing Applications & Uses; *disponibil pe:* <http://gisgeography.com/100-earth-remote-sensing-applications-uses/>.
3. Remote-Sensing Applications for Environmental Health Research; *disponibil pe:* <http://ehp.niehs.nih.gov/wp-content/uploads/122/10/ehp.122-A268.alt.pdf>.
4. M.R. Inggs, R.T. Lord; Current Applications of Imaging Radar; *disponibil pe:* http://rrsg.ee.uct.ac.za/members/rlord/papers/remsens_arabia05.pdf.
5. Shafiq Ahmed; Satellite Remote Sensing and its Applications; *disponibil pe:* <http://www.suparco.gov.pk/downloadables/07-Remote-Sensing-Application.pdf>.
6. D. Lichaa El-Khoury; Use of Remote Sensing in Natural Resource Management; *disponibil pe:* <http://staff.aub.edu.lb/~webeco/rs%20lectures.htm>.
7. A.M.J. Meijerink; Remote Sensing Applications to Groundwater; *disponibil pe:* <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001563/156300e.pdf>.

¹ SAR - Synthetic Aperture Radar.

² DEM - Digital Elevation Models.

³ GIS - Geographical Information System.

⁴ BTM - Baseline Thematic Mapping.

COMUNICAREA STRATEGICĂ – UN CONCEPT VAG

Dragoș FLOREA*

Abstract

The large diversity met by contemporary means and goals of strategic communication ended up in a large variety of strategic communication meanings in itself. Comprehensive approach is an answer to modern wars and crises, which not only involve military assets, but also various other capabilities and actors like social, economic or humanitarian domains. In order to have all of this working well, strategic communication is currently making a lot of difference, and that is why synchronization and coherence are both paramount. Specific aspects in conflict, various traditional approaches, and the scarcity of resources resulted in cohabitation among various meanings and concepts regarding strategic communication.

Keywords: Strategic Communication, INFO OPS, PSYOPS, intelligence, information, media, STRATCOM, NATO command structure, Public Affairs.

Dezvoltarea continuă a tehnicilor și chiar a formelor de comunicare, rolul crucial pe care comunicarea îl are în cele mai diverse domenii, precum și sensul destul de relativ pe care îl poate avea nivelul strategic al unei abordări face ca această alăturare de cuvinte, „comunicarea + strategică” să necesite de fiecare dată clarificări sau lămuriri asupra sensului cu care este folosit într-un anumit context. Și pentru ca lucrurile să devină și mai confuze, în afară de multitudinea de nuanțe și interpretări referitoare la comunicarea strategică, acronimul **STRATCOM** mai abreviază și „comandamentul strategic”.

Dacă lucrurile pot, de cele mai multe ori, să rămână fără urmări atunci când se mențin la stadiul de concepte sau în jargonul unei fundații de cercetare, ele trebuie să fie precis definite atunci când determină acțiuni, cheltuieli sau chiar înțelegeri politice și operații militare.

Data fiind multitudinea de sensuri și aspectele multidisciplinare ale comunicării strategice, este foarte greu de identificat un moment sau un domeniu în care s-ar fi născut conceptul comunicării strategice. Imediat după atacurile teroriste din septembrie 2001, administrația americană a decis o dezvoltare a unor seturi de capacități

pentru gestionarea problemelor noului mediu de securitate: operațiile informaționale și operațiile psihologice, relațiile publice și diplomația apărării. Aceasta a fost, practic, perioada când comunicarea strategică a început să capete semnificația actuală și să intre în vocabularul mai multor experți din domeniul apărării¹. Ulterior, mai multe alte domenii, cum ar fi marketing, telecomunicații, jurnalism, afaceri sau relațiile internaționale, au împrumutat această sintagmă, atribuindu-i propriile conținuturi și interpretări.

Nevoia definirii termenului este mai mult decât evidentă, mai ales că, după cum se vede, comunicarea strategică nu este *stricto sensu* o comunicare și nu trebuie să se producă neapărat la nivelul strategic al lanțului de comandă; comunicarea strategică se manifestă și la niveluri subordonate comandamentelor strategice.

La nivelul NATO, comunicarea strategică este înțeleasă ca fiind *folosirea coordonată și oportună a activităților și capacităților de comunicare – diplomația publică, relațiile publice, operațiile informaționale și operațiile psihologice, după cum este necesar, în scopul de a susține politicile, operațiile și activitățile NATO și pentru îndeplinirea scopurilor Alianței*².

*Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

Comunicarea strategică trebuie să se manifeste în toate fazele operațiilor, de la planificare și până la execuție, iar adeziunea la această filozofie de lucru a tuturor structurilor și agențiilor, precum și a partenerilor sau a altor contributori este crucială. Implicațiile STRATCOM în documentele programatice ale componentelor comunicării strategice și în activitățile de cooperare între elementele acestei comunități de informații³ este evidentă, însă, mai mult decât atât, este important ca acest mecanism de funcționare a STRATCOM să fie răspândit și asimilat public pentru o corectă înțelegere a mesajelor și acțiunilor Alianței.



Ca orice activitate, STRATCOM se supune principiului ierarhic de coordonare, în sensul că cele două comandamente strategice ale NATO - cel pentru Operații (ACO) și cel pentru Transformare (ACT) - sunt responsabile de elaborarea liniilor generale și cu valoare strategică asupra modului în care STRATCOM se realizează în cadrul acestora, oferind o jalonare asupra modului în care același proces se va realiza la eşaloanele subordonate. În continuare, STRATCOM va face același lucru – să asigure coerența comunității de informații la nivelul *Joint Force Command* (JFC) și similar pentru toate eşaloanele la care aceste componente sunt active.

La nivelul comandamentelor strategice, în domeniul comunicării strategice există responsabilitatea integrării relațiilor publice, operațiilor informaționale și a operațiilor psihologice. Activitățile trebuie să fie planificate și executate într-un cadru coordonat de

STRATCOM și integrate atât pe verticală, la diferite niveluri ierarhice, cât și pe orizontală, prin implicarea directoratelor responsabile. Conform reglementărilor Comandamentului Aliat al Operațiilor (ACO), STRATCOM reprezintă *folosirea coordonată a relațiilor publice, operațiilor informaționale și a operațiilor psihologice în coordonare cu celelalte componente ale acțiunilor militare și conform directivelor politice primite de la comandamentul NATO, în vederea îndeplinirii operațiilor și misiunilor*.

Contribuția STRATCOM la succesul misiunilor NATO se realizează prin obținerea înțelegerii și sprijinului pentru operațiile ACO, în special în rândul națiunilor și partenerilor, precum și cu actorii locali din zona de interes. STRATCOM coordonează capacitățile de comunicare și combative, în scopul de a determina o anumită atitudine și un anumit comportament în rândul publicului vizat.

Comunicarea strategică este cu siguranță mult mai mult decât simpla transmitere a unor mesaje prin mijloacele tradiționale ale mass-media, care sunt cel mai adesea deja discreditate. Nici dacă luăm în considerare vectorii moderni de comunicare din social-media nu vom obține comunicare strategică. Pentru a realiza comunicarea strategică trebuie acționat inclusiv prin angajarea liderilor și a formatorilor de opinie, implicarea în evenimente sociale, parteneriate și dialog, fapt ce reclamă cunoașterea profundă a mediului, pregătirea informativă temeinică, resurse adecvate, dar și asumarea de riscuri.

Deși include un corp de experți, la nivelul comandamentelor strategice ale Alianței, STRATCOM este mai degrabă un proces decât o capacitate. Întrucât procesele prin care se realizează această sincronizare în cadrul STRATCOM nu se realizează de la sine, este nevoie de un efort de coordonare și, implicit, de resurse, structuri de personal și reglementări specifice. Urmare a acestui fapt, personalul STRATCOM este implicat în planificarea și stabilirea obiectivelor, realizarea cooperării sau elaborarea de estimări și perspective pe termen lung. Deși comandanții, planificatorii sau analiștii posedă cunoștințele și abilitățile domeniului lor, STRATCOM necesită cunoștințe și abilități specifice, motiv pentru

care specialiștii din acest domeniu sunt cei mai în măsură să gestioneze acest gen de chestiuni. Contribuția expertizei acestora se va manifesta într-o mai bună înțelegere a impactului mesajelor, deconflictualizarea acestora, crearea percepțiilor și multe alte aspecte ale comunicării, inclusiv prin luarea în considerare a aspectelor culturale.

Comunicarea strategică este indisolubil legată de actul de comandă. Liderii sunt cei care trebuie să se implice și să conducă procesele comunicării strategice. Pentru integrarea corespunzătoare a eforturilor de comunicare este necesar ca principiile STRATCOM să fie luate în considerare în toate aspectele comenzii. Principiile comunicării strategice, ca responsabilitate a grupului de comandă, trebuie să includă⁴:

- credibilitate, prin crearea și menținerea unei percepții de respect și încredere;
- dialog, prin angajarea continuă și activă în schimbul de idei;
- unitate de efort, integrarea și coordonarea acțiunilor și mesajelor;
- reactivitate, prin vizarea oportună a audienței și calibrarea mesajelor;
- înțelegere, prin empatie față de publicul țintă;
- perseverență și meticulozitate, prin menținerea unui efort susținut și analizarea impactului tuturor mesajelor verbale și nonverbale transmise;
- orientarea spre efect printr-o priorizare corespunzătoare a eforturilor.

Sub aspectul unei scheme de relații, STRATCOM nu se poate realiza decât în cadrul grupului de comandă. Având în vedere faptul că STRATCOM vizează coordonarea unor domenii din afara statului major, devine clar că această funcțiune trebuie, de asemenea, să se afle, în afara statului major și în subordinea directă a comandantului. Este practic imposibil de imaginat realizarea comunicării strategice fără ca specialistul în STRATCOM să aibă acces direct la comandant. La nivelul SHAPE, STRATCOM nu are putere de decizie, ci doar funcție de consilier. Însă, prin poziția sa și prin cooptarea în cele mai multe dintre formulele de consultare de la nivelul SHAPE, STRATCOM își poate exercita influența pentru realizarea funcțiunii de sincronizare.

Comandamentele întrunite, precum și componentele operaționale pot avea, de asemenea, o

structură de STRATCOM în cadrul grupului de consilieri ai comandantului. STRATCOM rămâne un atribut al comenzii și este inclus în grupul de comandă, indiferent de nivelul ierarhic unde se realizează. Astfel, la comandamentele întrunite și subordonate, funcțiunile pe care STRATCOM le îndeplinesc includ consilierea comandantului și a grupului de comandă, expertiză de planificare și în dezvoltarea de capacități, dar și sincronizarea mesajelor comunicate atât pe orizontală, cât și pe verticală.

La nivel operațional, cooperarea civili-militari capătă un rol crucial. CIMIC și implicarea liderilor (KLE) constituie instrumente de bază în angajarea în zona de interes și, din acest motiv, comunicarea în cadrul acestor activități trebuie să fie atent coordonată, inclusiv prin STRATCOM.

Este evident că, pentru realizarea funcțiunilor, structura și capacitățile de STRATCOM vor trebui să fie adaptate cerințelor specifice ale nivelului ierarhic și domeniului de responsabilitate; nu poate exista o formulă standardizată de organigramă pentru realizarea comunicării strategice.

Statele membre NATO au adoptat la nivel național o plajă largă de raportări față de STRATCOM, variind de la existența unor poziții/structuri dedicate și până la ignorarea chestiunii. Dincolo de specificitățile care determină abordările respective, există serioase dificultăți conceptuale. Mai mult decât atât, STRATCOM este și un concept viu, cu valențe și implicații mereu adaptate mediului de securitate în continuă schimbare.

În Statele Unite, *Strategic Communication* se definește ca fiind efortul concentrat al aparatului guvernamental pentru înțelegerea și implicarea decidenților, în scopul creării, întăririi și păstrării condițiilor favorabile promovării intereselor, politicilor și obiectivelor SUA, prin mesaje teme, planuri și programe coordonate și produse sincronizate cu toate celelalte acțiuni și instrumente ale puterii naționale. Comunicarea strategică a fost chiar numită ca *un alt instrument al puterii americane*⁵, tocmai pentru a atrage atenția asupra potențialului acestui domeniu, dar și asupra consecințelor grave ale manipulării defectuoase ale acestor instrumente.

O abordare alternativă este cea din Marea Britanie, în care se punctează faptul că această



sincronizare a eforturilor la nivel corporatist și/sau guvernamental este mai mult decât o simplă coordonare în timp. În domeniul afacerilor guvernamentale și în afacerile militare, în particular, efectul comunicării trebuie să aibă un rol central în toate stadiile proceselor, iar planificările și evaluările trebuie să aibă în vedere, în permanență, acest criteriu al efectelor informaționale obținute.

La nivelul Bundeswehrului, comunicarea strategică este, de asemenea, considerată un element cheie pentru succesul organizațional⁶. Nuanțarea constă în faptul că aceasta este plasată mai aproape de lider și de proces. Comunicarea strategică este privită ca un instrument și o responsabilitate la toate nivelurile, însă este admis, de asemenea, că eforturile de coordonare pe linia STRATCOM necesită o organigramă adecvată și alocarea de resurse corespunzătoare.

Dacă însăși definirea conceptului de comunicare strategică include o plajă atât de largă de abordări și de nuanțe, evaluarea eficacității devine o adevărată „știință spațială”⁷. Pentru măsurarea eficacității comunicării strategice trebuie probat că un anumit efect în câmpul de luptă sau apropierea de un obiectiv propus s-a făcut ca urmare a unei strategii de comunicare și a sinergiei comunicărilor făcute. Este o practică uzuală în marketing ca eficacitatea (*measures of effectiveness*) să fie legată de măsura performanței (*measures of performance*), cum ar fi numărul de persoane care au accesat un anume mesaj.

De cele mai multe ori, măsura performanței este în corelare cu măsura eficacității, însă în cazul comunicării strategice aceasta nu este numai deosebit de necesară și, în plus, trebuie probat că această corelare provine dintr-o relație de cauzalitate. Adevărata măsură a eficacității în comunicarea strategică este posibilă prin studiul fluctuațiilor în comportamentul maselor și al contextului cultural și psihologic. Este evident că indicatorii folosiți în estimarea eficacității trebuie să fie puternic legați de publicul țintă, să reflecte convingerile, atitudinea, motivațiile sale. O atenție deosebită trebuie acordată atunci când se stabilesc indicatorii pentru estimarea eficacității, mai ales că ajustarea continuă și sincronizarea sunt activități de bază în desfășurarea comunicării strategice și, implicit, un *feed-back* exact este element cheie în acest proces. Nu în ultimul rând, măsurarea eficacității necesită cunoașterea profundă a mecanismelor și legăturilor dintre comunicarea strategică și modalitățile prin care este obținut efectul scontat: efectele nu vin niciodată instantaneu, iar întârzierile dintre acțiuni și efectele lor sunt diferite, în funcție de tipul de eveniment. Astfel, în timp ce acțiunile planificate nu își manifestă efectul decât după o perioadă mai lungă, acțiunile nedorite, de tipul incidentelor, au alt tip de comportament în timp, iar cunoașterea acestor modele de dependență poate ajuta în stabilirea optimă a momentului de influență⁸.

Spațiul cibernetic este fără îndoială capabil să ofere instrumente rapide și comode de *feed-back*

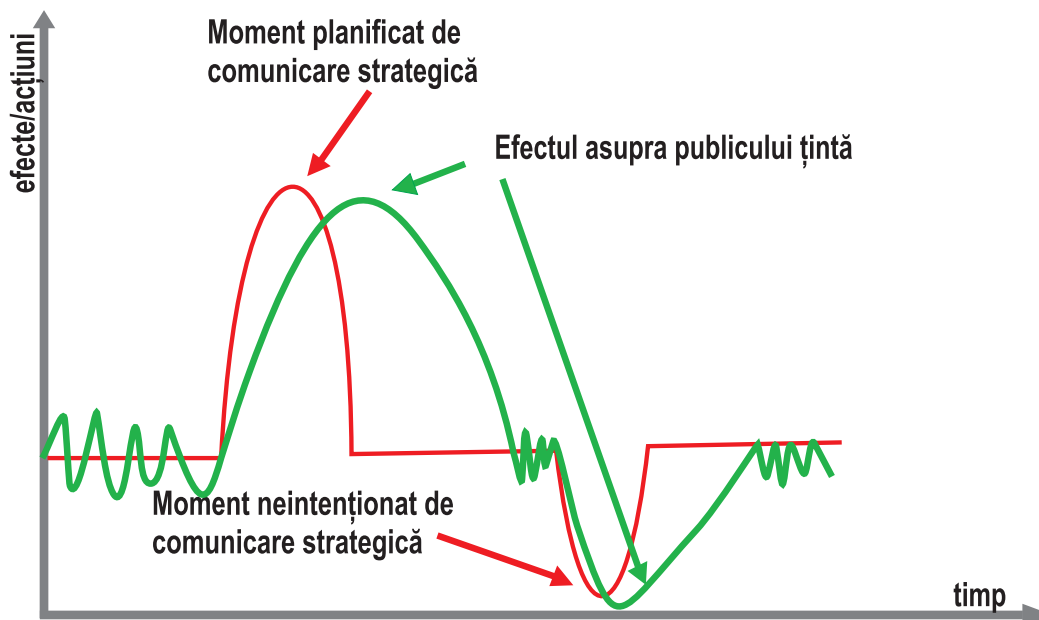


Figura 1. Legătura între efecte și momentul de influență al comunicării strategice

atunci când vine vorba despre comunicare de orice fel, însă nu totdeauna acțiunile și obiectivele vizate au reflectare în mediul virtual.

Bariera principală în realizarea comunicării strategice este cel mai adesea legată de lipsa coerenței la nivel strategic sau de lipsa unei strategii. Regimul de austeritate, dar și ritmul rapid al schimbărilor determină o natură mai degrabă reactivă a comunicării și imposibilitatea realizării unor cicluri strategie - acțiune - comunicare pe durata de viață a știrilor din zilele noastre. În acest fel poate apărea reversul comunicării strategice, care poate fi numit „fratricid informațional“, de exemplu sub forma unor exagerări, a erorilor sau eșecurilor⁹.

Nevoia unei comunicări eficiente și transparente ca instrument pentru atingerea obiectivelor de guvernare, în condițiile globalizării și cooperării internaționale și interdisciplinare,

ține să producă o convergență conceptuală asupra comunicării strategice.

Pe de altă parte, efortul de căutare a unei definiții universale pentru STRATCOM ar putea face mai mult rău decât bine pentru comunicarea strategică și scopurile ei. Flexibilă și mereu adaptabilă în sine, **comunicarea strategică trebuie să se armonizeze cu un anumit context**. Dincolo de nuanțe, abordări sau metode variate, esența comunicării strategice include nevoia de sincronizare a componentelor comunicării, cum ar fi diplomația publică, operațiile informaționale, relații publice, operații psihologice. Comunicarea strategică include informarea, influențarea și persuadarea atât asupra adversarilor, cât și în rândul forțelor proprii și presupune eforturi consistente, iar în unele viziuni chiar structuri organizatorice și resurse semnificative care să fie destinate atingerii obiectivelor.

¹ Cristian E. Guerrero-Castro, Strategic Communication for Security & National Defense: Proposal for an Interdisciplinary Approach, *The Quarterly Journal*, Spring, 2013.

² ACO Strategic communications AD 95-2/21 mai 2012.

³ Information Community – este un termen generic sub care se pot reuni, în terminologia NATO, elementele coordonate în cadrul comunicării strategice.

⁴ *Principles of Strategic Communication*, Department of Defence, August 2008.

⁵ Challenges to Military Operations in Support of US Interests – Report of Defence Science Board 2007, Summer Study.

⁶ Strategische Kommunikation in der Bundeswehr - *Umsetzung des NATO-Konzepts zu Strategic Communications (StratCom) auf nationaler Ebene*.

⁷ Dr. Lee Rowland & Cdr. Steve Tatham RN, *Strategic Communication & Influence Operations: Do We Really Get It?*

⁸ Idem.

⁹ Paul Cornish, Julian Lindley-French and Claire Yorke, *Strategic Communications and National Strategy. A Chatham House Report*, September 2011.

NEW MEDIA CA INSTRUMENT AL RĂZBOIULUI INFORMAȚIONAL

Ciprian Florin GOTCĂ
Dumitru Ionuț MOTORGA*

Abstract

As a result of the explosive growth of the Internet and of the broadband communications, it seems now that we have a democratic media system which offers a wide variety of independent sources of information and diminishes the media giants' control over the published information. Twitter and Facebook are blurring the boundaries between physical and virtual realities.

Keywords: cyberspace, New media, mass-media, Social media, information.

Motto: *New media and mobile entertainment are revolutionizing the way people learn about the world.*

Stephen Kinzer

Progresul tehnologic și New Media

În prezent, în mediul virtual se manifestă preponderent două elemente comunicaționale, respectiv interactivitatea și presa personalizată (*podcasting*), care au transformat structura serviciilor oferite de Internet, prin evoluția de la World Wide Web (WEB 1.0) la New Media (WEB 2.0)¹.

Astfel, cele două elemente stau la baza evoluției și transformării procesului de comunicare

în masă și ilustrează o creștere exponențială a procesului de dezvoltare a tehnologiilor, deși, cu numai trei decenii în urmă, ar fi fost considerate subiecte de science-fiction.

Interactivitatea reprezintă acțiunea cauzală reciprocă ce definește atât relația dintre utilizator și mediul cibernetic, cât și relația ce se stabilește între utilizatorii mediului virtual. Tehnologia digitală permite utilizatorilor să-și editeze propriul conținut comunicațional, după care



*Autorii sunt experți în cadrul Ministerului Apărării Naționale.



să-l partajeze altor persoane pentru informare și socializare, stabilindu-se astfel o acțiune cauzală de interactivitate.

Ulterior, datele și informațiile postate de către utilizatori sunt procesate sub forma unor pagini web, proces realizat de către administratorii acestor platforme, care reușesc astfel să creeze un mod de comunicare funcțional și interactiv, denumit de către specialiștii în domeniu *Social-Media*². Social-Media este cel mai reușit exponent al interactivității și integrării informațiilor și, totodată, parte componentă a New Media. Presa personalizată constituie o aplicație derivată din interactivitatea mediului virtual, care permite utilizatorului să preia controlul asupra modului de colectare și stocare a informației furnizate prin intermediul canalelor de comunicare, denumită Podcasting. Podcasting-ul reprezintă un termen utilizat generic pentru a descrie distribuția de conținut multimedia prin intermediul Internetului.

Elementele din spațiul virtual, din care se compun New Media³, sunt:

- blogurile;
- forumurile și listele de discuții;
- rețelele virtuale de socializare;
- serviciile de comunicare în timp real, tip Messenger, WhatsApp etc.

Aceste componente ale New Media pot constitui **subiecte de interes pentru tehnologiile informaționale**, utilizate de structurile specializate în colectarea și culegerea de informații. De asemenea, reprezintă obiective importante pentru activitatea de intelligence derulată de diverse entități cu atribuții în domeniul securității. În continuare, pentru înțelegerea acestor componente ale New Media și a importanței lor în activitatea de intelligence, vom prezenta succint aspecte descriptive pentru fiecare categorie.

Blogurile reprezintă site-uri web care utilizează platforme predefinite, oferite gratuit de dezvoltatorii de soft-uri utilizatorilor personali, în scopul realizării unor proiecte cât mai complexe cu resurse minime. Conținutul unui blog este afișat cronologic, cel mai nou articol fiind poziționat în partea superioară a paginii. Această structură, precum și caracterul de cele mai multe ori personal al materialelor au determinat compararea acestui gen de site cu un jurnal⁴.

Așadar, monitorizarea blogging-ului este foarte importantă pentru activitatea de intelligence, deoarece permite colectarea de informații de pe spații geografice în care sursele de informare

media fie sunt supuse cenzurii, fie sunt puternic politizate, fie sunt insuficient dezvoltate.

Forumurile și listele de discuții, spre deosebire de bloguri, în cele mai multe situații, nu au un administrator anume, fiind organizate pe teme și domenii specifice și optimizate pentru motoarele de căutare. Prin valorificarea acestora se pot obține informații de interes într-un timp scurt, informații sub formă de hărți, scheme, comentarii, statistici, analize etc.

Rețelele de socializare sunt structuri sociale compuse din indivizi sau organizații, denumiți „noduri” și conectați prin unul sau mai multe tipuri de interdependențe (link-uri), cum ar fi relațiile de prietenie, rudenie sau interese comune, și care oferă utilizatorilor posibilitatea de a-și crea o pagină personală conținând fotografii, materiale video, jurnal electronic⁵.

Aceste structuri sociale virtuale sunt foarte populare, putând fi accesate cu variate scopuri, de la cunoaștere și relaționare, până la promovarea unor afaceri, menținerea legăturii cu cei interesați, promovarea unor ideologii, crearea unor grupuri susținătoare ale unei idei, ale unui concept și chiar până la recrutare de adepți de către organizații teroriste.

Astfel, din perspectiva activității de intelligence, **rețelele de socializare virtuale prezintă interes din punct de vedere al accesului la datele personale** ale entităților vizate, facilitând inclusiv identificarea, uneori chiar vizualizarea cercului de relații al țintei. Totodată, se pot monitoriza secțiunile de comentarii și așa-numitul jurnal electronic care pot oferi date și informații despre ținte.

Deși datele care se vehiculează în acest mediu nu au un caracter clasificat, prelucrarea acestora în urma unui proces de analiză, de către specialiști ai serviciilor de informații, face ca acestea să fie transformate în informații valoroase și clasificate folosite deseori în elaborarea profilului psihologic al persoanei vizate.

Oportunitățile de comunicare în timp real, denumite și de tip „messenger”, oferă serviciilor de informații posibilitatea provocării și/sau dirijării procesului de comunicare dintr-un grup extins de persoane, sub protecția anonimatului, pentru a identifica anumite planuri și intenții ale acestora, cum ar fi organizarea unor proteste, susținerea anumitor idei extremiste etc.⁶.

Trebuie însă să menționăm faptul că aceste oportunități oferite de bloguri, forumuri și liste de discuții, rețele de socializare virtuale și servicii de comunicare în timp real, deci de elementele



actuale ale New Media, sunt ușor de exploatat de entități infracționale de nivel național sau internațional, de organizații teroriste sau de specialiști ai dezinformării.

De asemenea, avându-se în vedere accelerarea procesului de tehnologizare în domeniul informaticii, se poate avansa ideea conform căreia, până la finele acestui deceniu, vom asista la cel puțin o revoluție în procesul de comunicare cibernetică și la apariția unor noi elemente ale New Media și Social-Media. Astfel, se **va realiza o evoluție către WEB 3.0 sau WEB 4.0**, evoluție care nu va aduce doar avantaje pentru serviciile de informații, ci și noi provocări, acestea fiind nevoite să se adapteze continuu la aceste schimbări.

Tipuri de rețele și principalele caracteristici ale serviciilor oferite

Actualmente, la nivel mondial funcționează numeroase site-uri și rețele de socializare. Cele mai populare sunt Facebook, Twitter, VKontakte, Odnoklassniki și LinkedIn, fiind urmate de QZone și Drauglem⁷ (rețele sociale care au un rol important mai ales la nivel regional).

În prezent, Facebook și Twitter pot fi accesate direct de pe telefonul mobil, tablete și alte

instrumente electronice portabile, oferind servicii de comunicare (chat on-line), localizare (prin intermediul funcțiilor GPS ale terminalelor folosite pentru logare), dar și servicii de recunoaștere facială (face tagging).

Pe de altă parte, este cunoscut faptul că rețelele de socializare folosesc frecvent date preluate în mod automat din conținutul contului de utilizator, date ce includ numele, data nașterii, numerele de telefon, adresele de e-mail sau activitățile pe care le desfășoară utilizatorul respectiv. Aceste date sunt transmise către alte persoane care desfășoară activități similare, din cercul de prieteni al utilizatorului. Dar, de cele mai multe ori, datele sunt preluate și stocate pe serverele rețelelor de socializare, cu sau fără acordul utilizatorului, acestea putând intra ulterior în posesia unor persoane neautorizate.

Astfel, se poate concluziona că postarea datelor personale pe rețelele de socializare de către persoane care activează în domenii sensibile este foarte delicată, deoarece poziția acestor persoane poate fi foarte ușor compromisă.

Facebook este rețeaua de socializare ce dispune de instrumente pentru postarea de fotografii, fișiere video și text, precum și pentru dezvoltarea de conexiuni și relații între utilizatori⁸.



Prietenii sunt elementul cheie, deoarece succesul pe Facebook se măsoară în numărul de prieteni strânși și în numărul de *like-uri* primite la o anumită postare (fotografie, eveniment, stare etc.).

Deși în anumite zone geografice Facebook este devansată de aplicații locale similare, la nivel global această rețea are cel mai mare număr de utilizatori (la începutul anului 2015 erau peste 1,35 miliarde de utilizatori activi, dintre care, 7,6 milioane în România) și cea mai mare răspândire dintre toate rețelele de socializare.

Twitter este o altă platformă de socializare, care, spre deosebire de Facebook, pune un mai mare accent pe relevanța și noutatea informației postate. *Prietenii* se numesc aici *followeri* și se afiliază altor utilizatori pe baza importanței pe care mesajele emise de către aceștia o prezintă pentru ei. *Twitter* este, de obicei, folosit pentru a anunța în timp real noutăți de anvergură medie dintr-un domeniu și pentru a publica link-uri către alte surse din mass-media care fac referire la acel domeniu. În context, se poate aprecia că aplicația constituie totodată și un mijloc important de avertizare, în special în ceea ce privește planificarea, organizarea și derularea unor evenimente despre care mass-media nu dețin încă suficiente informații⁹.

Monitorizarea rețelei *Twitter* este deosebit de facilă, practic neexistând restricții privind confidențialitatea mesajelor (mesajele pot fi accesate de orice utilizator al aplicației). Pe de altă parte, faptul că utilizatorii pot fi conectați permanent la Internet prin intermediul telefoanelor mobile și al altor instrumente portabile oferă posibilitatea obținerii informațiilor aproape în timp real.

Pe de altă parte, informații despre locația în care se află un utilizator care postează mesaje pot fi obținute prin accesarea unor aplicații dedicate, precizia acestora fiind de cele mai multe ori discutabilă¹⁰.

Vkontakte (URL: vk.com) este utilizată în special în Federația Rusă, Ucraina, Kazahstan, Republica Moldova și Belarus și avea peste 197 de milioane de utilizatori înregistrați în septembrie 2013. Este cea mai populară

rețea de socializare din Federația Rusă, deoarece se aseamănă foarte mult cu Facebook, fiind denumită și *clona rusească* a acestei aplicații.

Puternica dezvoltare a acestei rețele de socializare nu a rămas neobservată pe piața telefoniei mobile, Compania *Nokia* lansând, în iunie 2011, o nouă aplicație pentru *device-urile* sale, denumită chiar *Vkontakte*.

Printre facilitățile aplicației se numără posibilitatea localizării geografice a utilizatorului, prin intermediul unei hărți interactive, player audio și video integrat, cât și opțiunea trimerii de mesaje-text direct de pe contul de utilizator al rețelei *Vkontakte*.

Odnoklassniki (URL: odnoklassniki.ru) este utilizată în special în Federația Rusă și în alte foste republici sovietice, fiind cea mai populară rețea de socializare în țări ca Republica Moldova, Ucraina, Republica Belarus, Kazahstan și Tadjikistan. În august 2011 avea peste 87,5 milioane de utilizatori înregistrați.

LinkedIn este rețeaua socială în care elementul cheie este interconectarea, în comparație cu rețelele sociale prezentate anterior, bazate pe interacțiunea dintre utilizatori. Această rețea se adresează în principal persoanelor juridice, permițând crearea unui profil detaliat al activității. Dacă pe Facebook și pe *Twitter* conturile afiliate se numesc *prieteni*, respectiv *follow-eri*, pe *LinkedIn* se numesc *connections*¹¹.



Prezentarea evenimentelor din Ucraina prin intermediul New Media

Agențiile *RiaNovosti*, *IA Regnum*, *Interfax* și posturile *GolosRossii (Vocea Rusiei)* și *Rossia Today*, precum și site-ul *www.topwar.ru* au fost utilizate pentru prezentarea evenimentelor din Ucraina într-o manieră favorabilă Federației Ruse. Astfel, au fost realizate campanii de dezinformare în baza unei strategii bazate pe manipulare mediatică.

Dezinformarea s-a realizat prin prezentarea denaturată a unor fapte, declarații, intenții sau evenimente:

- prezentarea armelor nucleare din Ucraina, știrea fiind lansată în ziare precum *Kommersant* sau *Pravda*, sub forma unor declarații aparținând parlamentarilor ucraineni;
- faptul că Iulia Timoșenko se va deplasa la Moscova, pentru discuții cu oficialii ruși;
- unitățile armatei ucrainene din Crimeea nu mai recunosc conducerea interimară de la Kiev;
- declarația ministrului de externe rus, Serghei Lavrov, conform căreia Flota Rusă din Marea Neagră este supusă unor provocări din partea celei ucrainene;
- faptul că forțele militare ruse din Crimeea au dat un ultimatum forțelor ucrainene, prin care acestea erau somate să se predea până în dimineața zilei de 04.03.2014, ora 05.00, în caz contrar urmând a fi atacate;
- prezentarea unui sondaj de opinie efectuat de compania germană *Infratest-dimap*, conform căruia 77% dintre cetățenii Germaniei sunt împotriva aplicării unor sancțiuni economice F. Ruse și excluderii acesteia din G8;
- postarea unui articol pe site-ul de analiză militară *www.topwar.ru* care anunța că guvernul *fascist* al Ucrainei este protejat de 20.000 de angajați ai companiilor private de securitate occidentale, declarați ca fiind angajați ai unor ONG-uri. Totodată, articolul menționa că, pentru serviciile acestora, Kievul plătește 220.000 USD pe zi.

În pofida faptului că mass-media au fost ținta unor ample acțiuni de dezinformare, pe paginile rețelelor de socializare aparținând unor jurnaliști și persoane oficiale au fost postate aspecte privind evoluția situației din zonă.

Dmitri Rogozin, viceprim-ministru al F. Ruse, sancționat la 17.03.2014 cu interdicția de călătorie în SUA, Canada și UE, precum și cu confiscarea activelor financiare deținute în aceste zone, a ironizat pe Twitter aceste sancțiuni și a declarat că nu îl afectează, deoarece nu are active financiare în teritoriile vizate. În 09.05.2014, Rogozin a vizitat Autoproclamata Republică Transnistreană, pentru a *sărbători împreună cu poporul transnistrean Ziua Victoriei de 9 mai*. La întoarcerea spre Moscova, pe 10.05.2014, avionul în care se afla, având interdicție de a intra în spațiul aerian al Ucrainei a fost interceptat de aviația ucraineană și escortat spre Chișinău. Totodată, nici România nu i-a permis să intre în spațiul aerian, acesta fiind nevoit să zboare cu o cursă de linie spre F. Rusă. În replică, Rogozin a afirmat pe contul său de Twitter că, data viitoare când va veni în România, va fi la bordul unui bombardier strategic. Declarația a fost categorisită de Ministerul Afacerilor Externe al României drept o amenințare gravă și a solicitat părții ruse lămuriri cu privire la caracterul oficial sau neoficial al declarațiilor.

Concluzii

Evoluțiile tehnologice din ultimele decenii au generat o puternică dependență a societății de mijloacele de comunicații electronice și virtuale, aspect conștientizat pe scară largă, de la oamenii obișnuiți la lideri politici și societăți multinaționale.

În opinia noastră, tehnologiile informatice și de comunicații, în special telefoanele inteligente și rețelele de socializare virtuale, au reprezentat un mediu de propagare a nemulțumirilor și revendicărilor populare, complementar mass-media, precum și instrumente pentru mobilizarea și coordonarea unor acțiuni cu impact în desfășurarea evenimentelor planificate.

Putem aprecia astfel că Internetul a devenit un integrator de culturi, un mediu de derulare a

afacerilor, de satisfacere a nevoilor consumatorilor sau ale guvernanților, oferind posibilități de comunicare nemaîntâlnite în urmă cu câteva decenii și oportunități pentru geneza unei *agore* în care oamenii promovează ideologii, orchestrează și desfășoară acțiuni subversive, acțiuni de sabotaj, dar și acțiuni de revoltă și protest.

Așadar, se poate observa cu ușurință că această „lume a rețelelor virtuale”, atât de complexă, a reușit să fie utilizată într-un mod foarte simplu de către o varietate de entități în schimbarea cursului unor importante evenimente atât la nivel regional, cât și global.

Bibliografie:

1. *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 8, decembrie 2012, editată de Serviciul Român de Informații, București.
2. *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 9, iunie 2013, editată de Serviciul Român de Informații, București.
3. PAKONDI, Victor, *Dictionar Internet & Tehnologii World Wide Web*, Editura Kondyli, București, 2000.
4. WRIGHT, Marie, *Technology and terrorism: how the Internet facilitates radicalization*, 2014.
5. DUMITRU, C., *Rolul tehnologiilor informatice și de comunicații în desfășurarea revoltelor din primăvara arabă*, Universitatea Națională de Apărare, București, 2012.
6. DUȚU, Petre; DINU, Anișoara, *Primăvara arabă și mediul de securitate*, Sesiune de comunicări științifice - *Echilibrul de putere și mediul de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, București, 2011.
7. http://www.contributors.ro/sinteze/primăvara-islamică/presa_autohtonă, începând din decembrie 2010, până în februarie 2012.

¹ V. Pakondi, *Dictionar Internet & Tehnologii World Wide Web*, Editura Kondyli, București, 2000, p. 34.

² Idem.

³ Lev Manovich, „New Media from Borges to HTML”, *The New Media Reader*, Editura NoahWourdrup-Fruin & Nick Montfort Cambridge, Massachusetts, 2003, pp. 13-25.

⁴ Idem.

⁵ Lev Manovich, *Op. cit.*, p. 15.

⁶ *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 9, iunie 2013, Editată de Serviciul Român de Informații, București, p. 132.

⁷ M. Anghel, *Perspectivelor OSINT în era digitală - OSINT și New Media*, UNAp, București, 2014, p. 80.

⁸ Danah Boyd, Nicole Ellison, *Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship*, URL: <http://jcmc.indiana.edu/vol13/issue1/boyd.ellison.html>, 2013.

⁹ Idem.

¹⁰ Petre Duțu, Anișoara Dinu, *Primăvara arabă și mediul de securitate*, Sesiune de comunicări științifice - *Echilibrul de putere și mediul de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare Carol I, București 2011, p. 168.

¹¹ Idem.

CONSIDERAȚII PRIVIND AGRESIUNILE DE TIP CIBERNETIC

Iulia ANDON*

Abstract

Due to constant improvement of the new services and to the huge amount of information the global Internet Network offers, it opens today not only additional opportunities for the international community development but also the risk of new global threats rising. In many countries, including in the Russian Federation, the overall Cyber aggression proliferation raises the necessity of personnel training in fighting against Cybercrime.

Keywords: Cyber terrorism, prevention, counter-training

Organizațiile și grupările teroriste utilizează activ internetul pentru comunicare și schimb de informații, propagandă, recrutare de noi membri și organizare de activități subversive. Astfel, Ramzi Yusef, cel care a organizat explozia de la World Trade Center din New York, din 11 septembrie 2001, a recepționat prin intermediul Internetului mesaje criptate de instruire de la Osama bin Laden¹. Într-o asemenea manieră, la sfârșitul secolului al XX-lea, a apărut un fenomen cu totul nou, terorismul cibernetic, care, pentru atingerea scopurilor sale criminale, se folosește de calculatoare, rețele electronice și de cele mai recente tehnologii informatice.

Prin *terorism cibernetic* se înțelege un set de activități ilegale, corelate cu amenințări la siguranța individului, a societății și a statului, cu acțiuni distructive în raport cu obiecte materiale, cu denaturarea informațiilor obiective sau cu alte acțiuni ce urmăresc obținerea unor avantaje în soluționarea problemelor politice, economice sau sociale². Pentru a-și atinge obiectivele, teroriștii cibernetici utilizează software-uri special proiectate pentru accesul neautorizat, pătrund în sistemele informatice și organizează atacuri de la distanță asupra resurselor informaționale de interes pentru obiectul lor (victima). Aceste



atacuri pot fi programe *malware* și viruși, inclusiv programe de rețea, care realizează eliminarea, modificarea sau distrugerea informațiilor, așa-numitele „bombe logice”, troieni și alte tipuri de arme informatice.

Atacurile cibernetice pot viza obiective, precum:

- obținerea accesului neautorizat la secrete de stat și militare, la date bancare și cu caracter personal;
- deteriorarea elementelor individuale ale spațiului informațional fizic, distrugerea rețelilor de alimentare cu energie electrică, crearea de interferențe, utilizarea de programe speciale de distrugere a hardware-urilor;

*Expert în cadrul Ministerului Apărării Naționale.

- furtul sau distrugerea de informații, a software-ului și a resurselor tehnice, prin spargerea sistemelor de securitate, introducerea de viruși, programe *malware* etc.;
- impactul asupra software-ului și a datelor;
- descoperirea și amenințarea cu publicarea informațiilor clasificate;
- capturarea canalelor mass-media în scopul dezinformării, lansării de zvonuri, demonstrării puterii unei organizații teroriste și anunțării pretențiilor acesteia;
- distrugerea sau reprimarea activă a liniilor de comunicare, adrese eronate, noduri de congestie a comunicațiilor;
- executarea de operațiuni psihologice informatice etc.³.

În funcție de căile de atac folosite de dezvoltatorii de rețele de calculatoare, aceste obiective pot fi actualizate în mod constant.

Din analiza fenomenului reies principalele sale caracteristici: 1) este o armă informatică, deoarece folosește sisteme și rețele de calculator, software special și tehnologii informaționale; 2) are un caracter internațional, întrucât criminalii sunt într-un anumit stat, iar victimele lor, în străinătate; 3) vizează scopuri multiple; 4) se caracterizează printr-un nivel ridicat al latenței și

printr-un nivel scăzut al detecției; 5) implică un cost relativ mic și provoacă pagube materiale uriașe⁴.

Se observă, totodată, proporționalitatea directă dintre gradul de dezvoltare a infrastructurii informaționale și numărul de atacuri. În prezent, problema terorismului cibernetic este tratată cu maximă seriozitate în statele care utilizează cel mai intens sistemele de comunicații prin satelit și rețelele globale.

Unii cercetători consideră că terorismul cibernetic reprezintă o amenințare gravă la adresa umanității, efectele acestora fiind comparabile cu cele ale utilizării armelor de distrugere în masă⁵. Într-adevăr, nu există niciun stat care să fie protejat complet de atacurile cibernetice. Reprezentativă în acest sens este operațiunea din 2013, cunoscută sub numele de „Octombrie Roșu”⁶, atunci când atentatorii au atacat sistemele informatice ale unor agenții guvernamentale și diplomatice, precum și pe cele ale unor organizații științifice din țările cele mai dezvoltate ale lumii.

Conștientizarea gravității amenințărilor de tip cibernetic a dus la intensificarea cooperării dintre state în scopul contracarării lor, fiind angajate în acest sens structuri și organizații internaționale importante precum ONU, Consiliul Europei, Organizația Internațională a Experților, Interpolul. Recent, în



cadrul diverselor instituții ale ONU, au fost adoptate o serie de documente juridice internaționale cu privire la diverse aspecte ale prevenirii terorismului cibernetic. În 2001, Consiliul Europei a adoptat *Convenția privind criminalitatea informatică*, care a fost semnată de către Statele Unite și Japonia. Documentul definește domeniul de aplicare a infracțiunilor comise în domeniul informațiilor împotriva resurselor informaționale sau cu ajutorul resurselor informaționale, și le recunoaște drept infracțiuni informatice (ex: accesul ilegal, interceptarea ilegală, ingerința în sistem, falsul și fraudă cu ajutorul tehnologiei informatice, tentativa, complicitatea sau incitarea la comiterea infracțiunii cibernetic) ⁷. Potrivit aceluiași document, fiecare stat participant are obligația să creeze condițiile legale necesare pentru furnizarea următoarelor drepturi și obligații ale autorităților competente în lupta împotriva terorismului cibernetic: confiscarea sistemului informatic, a unei părți sau a suportului acestuia; fabricarea și confiscarea copiilor de date; asigurarea integrității și securității datelor referitoare la caz; distrugerea sau blocarea datelor dintr-un sistem informatic. Convenția prevede, de asemenea, crearea condițiilor legale necesare pentru a obliga furnizorii de Internet de a colecta, fixa sau intercepta informațiile necesare cu ajutorul tehnologiei disponibile, precum și de a contribui la punerea în aplicare a legii prin sprijinirea

organelor abilitate. Se stipulează totodată obligația furnizorilor să păstreze confidențialitatea completă asupra acțiunilor din cadrul acestei cooperări. În perioada 2001 - 2005, F. Rusă a participat activ la elaborarea proiectului Convenției Consiliului Europei din 2005 privind prevenirea terorismului, fiind și prima țară care a ratificat-o, pe 21 aprilie 2006. Conform Convenției, pentru prima dată în practica mondială, instigarea la acte teroriste prin mijloace ciberneticе, precum și recrutarea și formarea teroriștilor în acest scop sunt recunoscute drept infracțiuni penale ⁸.

În prezent, dispozițiile Consiliului Europei nu mai sunt suficiente pentru combaterea eficientă a cyberteroriștilor, dezvoltarea unor abordări comune necesitând un efort amplu și susținut. Un semnal important a fost lansat cu prilejul reuniunii G-8 din 2006, atunci când s-a subliniat ideea că instrumentele juridice internaționale privind combaterea terorismului cibernetic trebuie actualizate. După acest moment de referință, s-au pus bazele unor structuri naționale și interstatale care să coordoneze lupta comună împotriva terorismului cibernetic. Astfel, pe 18 ianuarie 2013, la Haga, s-a deschis oficial Centrul European pentru Combaterea Criminalității Informaticе, structură ce colectează și procesează informații specifice, realizează evaluări asupra amenințărilor din spațiul virtual, dezvoltă și implementează practici de prevenire și investigare a criminalității ciberneticе, pregătește



specialiști, acordă sprijin autorităților judecătorești și executive, și coordonează acțiunile comune ale părților interesate de îmbunătățirea nivelului de siguranță în spațiul cibernetic european.

Abordarea rusă asupra criminalității cibernetice

În viziunea cercetătorilor ruși, eficiența luptei împotriva terorismului cibernetic presupune: adoptarea unei legislații cuprinzătoare (în conformitate cu standardele internaționale și convențiile Consiliului Europei privind lupta împotriva criminalității informatice), reglementarea mecanismelor de cooperare interstatală, structuri naționale de combatere a criminalității informatice și constituirea unui punct internațional de contact în vederea acordării de asistență pentru un răspuns imediat la incidentele informatice transnaționale.

În F. Rusă, autoritatea supremă în domeniu o reprezintă Serviciul Federal de Securitate⁹, acesta având misiunea de a detecta, preveni și elimina atacurile cibernetice asupra resurselor informaționale ruse, asupra sistemelor de informare, precum și asupra rețelelor de informare și de telecomunicații aflate pe teritoriul statului, al misiunilor diplomatice și al oficiilor consulare ale Rusiei în străinătate.

Ministerul rus al Afacerilor Externe a elaborat un proiect de convenție potrivit căruia criminalitatea informatică afectează: confidențialitatea, sistemele informatice, computerele, drepturile de autor. În plus, au fost stabilite modalitățile de săvârșire a actelor din sfera criminalității informatice, care dezvăluie rețeaua tehnologică, accesul și interceptarea neautorizate, înlocuirea datelor informatice, fraudă informatică, copierea ilegală, sabotajul informatic și alte infracțiuni cibernetice.

Potrivit documentelor ruse, armele cibernetice sunt acele instrumente și sisteme utilizate în atacurile cibernetice, precum și metodele de intervenție fizică și electromagnetică într-un sistem informatic pentru a afecta integritatea, drepturile de autor, observarea și accesul informației prin blocarea sau distrugerea ei. De asemenea, se specifică faptul că utilizarea armelor cibernetice în scopuri militare presupune punerea în aplicare a acțiunilor ofensive și defensive în cadrul sistemelor informatice în vederea dezorganizării sistemelor de

guvernare ale statelor și a forțelor armate la diferite niveluri ierarhice, a instituirii printre militari și populația civilă a unei stări de nemulțumire față de conducerea țării, precum și a sentimentului de frică, panică etc. Proiectul accentuează ideea intensificării cooperării dintre structurile abilitate pe de o parte și activarea inițiativelor structurilor private în vederea pregătirii experților tehnici în domeniul luptei împotriva criminalității informatice și, în special, împotriva terorismului cibernetic, pe de altă parte.

Problematica pregătirii specialiștilor ruși în domeniul securității cibernetice reprezintă o preocupare stringentă încă de la sfârșitul anilor '90. O astfel de specializare, în domeniul criminalității informatice, nu mai reprezintă o raritate printre ofițerii ruși. De exemplu, personalul cu dublă specializare (universitară - tehnică și juridică) din cadrul unităților operative ale Ministerului Rus al Afacerilor Interne este trimis la cursurile de formare (pentru combaterea criminalității economice, a traficului de persoane, a traficului de droguri ș.a.), precum și la studii de specialitate în domeniul securității cibernetice. Activități similare s-au înregistrat și în cadrul Serviciului Federal de Securitate pe linie de contrainformații. Cu alte cuvinte, în ultimii zece ani s-a acumulat o experiență semnificativă în combaterea criminalității informatice, atât pe plan practic, cât și pe plan științific și educațional-metodic.

În scopul diminuării/eliminării erorilor care pot afecta lupta împotriva criminalității cibernetice, specialiștii ruși consideră că această luptă trebuie să pornească de la identificarea erorilor anterioare pentru a putea adapta strategia în funcție de noile realități. Potrivit expertului militar rus Mihail Irinin¹⁰, principalele vulnerabilități sunt generate de: absența unei strategii clare de constituire a unor structuri specializate de combatere a criminalității cibernetice, fragmentarea eforturilor structurilor responsabile cu instruirea în domeniul pregătirii personalului adecvat, lipsa unei rezerve de candidați și de funcții corespunzătoare, lipsa unui centru unificat de formare și recalificare a cadrelor pentru lupta împotriva criminalității cibernetice (personal operativ, anchetatori, experți). Expertul rus subliniază, că, pentru eficiența combaterii criminalității informatice, nu sunt suficiente doar inițiativele departamentale, impunându-se o coordonare clară și centralizată

a eforturilor, proiecte adecvate, identificarea experților (din medii diverse), crearea de grupuri de lucru și, nu în ultimul rând, eliminarea redundanțelor. Irinin propune, astfel, înființarea unei Direcții Centrale independente pentru combaterea criminalității informatice în F. Rusă, și pentru reglementarea cooperării dintre Ministerul Afacerilor Interne și Serviciul Federal de Securitate încă din etapele de pregătire a specialiștilor și de desfășurare a cercetărilor științifice.

Bibliografie:

1. AMZA, Tudor; AMZA, Tudor-Petronel, *Criminalitatea informatică*, București, Editura Lumina Lex, 2003.
2. „Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism: CETS No. 196 and explanatory report” – Warsaw (Poland), 16.V.2005, Council of Europe Publishing, F-67075 Strasbourg Cedex, August 2005.
3. „Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism” (Link: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/196.htm>) sau *Monitorul Oficial* nr. 949 din 24 noiembrie 2006.
4. *Serviciul Federal de Securitate al Federației Ruse* (Link: <http://www.fsb.ru>).
5. *Konstitutsija Rossijskoj Federatsii (Constituția Federației Ruse)* (Link: <http://www.constitution.ru>)
6. IRININ, Mihail, *Termitnaja smes'kiberprestupnosti ili problemy podgotovki spetsialistov v oblasti kiber bezopasnosti (Termitul criminalității cibernetice sau problemele instruirii specialiștilor în domeniul securității cibernetice)*, (Link: <http://www.belvpo.com/ru/31752.html>).
7. (Link: http://www.mirbez.ru/index.hp?option=com_content&view=article&id=869&Itemid=10).
8. IVANOV, Stanislav; TOMILO, Oleg, *Cyberterrorism: ugroza natsional'noj i mezhdunarodnoj bezopasnosti*, IA „Oruzhie Rossii”, *Terorismul cibernetice: amenințarea securității naționale și internaționale*, Agenția de Știri „Armele Rusiei” (Link: <http://www.arms-expo.ru/news/archive/kiberterrorizm-ugroza-nacional-noy-i-mezhdunarodnoy-bezopasnosti14-03-2013-18-35-00/>).
9. MINOR, Tim, „Attacking the Nodes of Terrorist Networks” in *Global Security Studies, Spring 2012, Volume 3, Issue 2* (Link: <http://globalsecuritystudies.com>) Ukaz Prezidenta RF 15 ianuarie 2013 g. N 30 „O nekotorykh voprosakh Ministerstva vnutrennikh del Rossijskoj Federatsii i Federal'noj migratsionnoj sluzhby,” (Decretul președintelui FR din 15 ianuarie 2013, Nr. 30 privind anumite chestiuni ale Ministerului Afacerilor Interne al Federației Ruse și ale Agenției Federale pentru Migrație) (Link: http://mvd.ru/mvd/documents/materials_normativ).
10. VASIU, Ioana; VASIU, Lucian, *Criminalitatea în Cyberspațiu*, București, Editura Universul Juridic, 2011.

¹ Tim Minor, „Attacking the Nodes of Terrorist Networks” in *Global Security Studies, Spring 2012, Volume 3, Issue 2* (Link: <http://globalsecuritystudies.com>).

² Tudor Amza, Tudor-Petronel Amza, *Criminalitatea informatică*, Editura Lumina Lex, București, 2003, p. 53.

³ Ioana VasIU, Lucian VasIU, *Criminalitatea în Cyberspațiu*, Editura Universul Juridic, București, 2011, p. 390.

⁴ Tudor Amza, Tudor-Petronel Amza, *op. cit.*, pp. 56-60

⁵ Stanislav Ivanov, Oleg Tomilo, *Kiberterrorism: ugroza natsional'noj i mezhdunarodnoj bezopasnosti*, IA „Oruzhie Rossii” – *Terorismul cibernetice: amenințarea securității naționale și internaționale* (Link: <http://www.arms-expo.ru/news/archive/kiberterrorizm-ugroza-nacional-noy-i-mezhdunarodnoy-bezopasnosti14-03-2013-18-35-00/>).

⁶ În ianuarie 2013, firma rusească Kaspersky a descoperit o operațiune de spionaj cibernetice de anvergură, care s-a desfășurat timp de 5 ani și care a vizat în special instituții oficiale și diplomatice. Conform Centrului Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetice, în România au fost vizate patru instituții străine. Analistii de la Kaspersky au ajuns la concluzia că în spatele operațiunii s-au aflat hackeri de origine chineză care au colaborat cu cei ruși.

⁷ „Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism: CETS No. 196 and explanatory report” – Warsaw, 16 may 2005, Council of Europe Publishing, F-67075 Strasbourg Cedex, August 2005.

⁸ „Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism” (Link: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/196.htm>) sau *Monitorul Oficial* nr. 949 din 24 noiembrie 2006.

⁹ Conform decretului prezidențial din 15 ianuarie 2013.

¹⁰ Mihail Irinin, *Termitnaja smes'kiberprestupnosti ili problemy podgotovki spetsialistov v oblasti kiber bezopasnosti (Termitul criminalității cibernetice sau problemele instruirii specialiștilor în domeniul securității cibernetice)*, (Link: <http://www.belvpo.com/ru/31752.html>).

